

Bütün Dünya

192297

SAYI: 2024 04

FIYATI: 35 TL

23 Nisan

Ulusal
Egemenlik ve
Çocuk Bayramı

Kutlu Olsun

Prof. Dr. Haberal “Çocuklarda Organ Nakli” Sempozyumuna Ev Sahipliği Yaptı

Yahya Aksoy:
**Türkiye
Cumhuriyeti
Atatürk ve
Çocuklar** s: 13

Cihangir Dumanlı:
**Genç Cumhuri-
yette Hukukun
Üstünlüğü** s: 17

Cengiz Özakıncı:
**Bahriye
Vekili
İhsan Bey
İsmet Paşa
ve “Ali İhsan
Sabis” Olayı**
s: 43
Yılmaz Meriç:
Hiçbir Yer s: 107

Gürbüz Evren:
**Etonya'da
Esir
557 Türk
Askeri** s: 69

Tekin Özertem:
**Eski
Fotoğraflar**
s: 65

Ali Tekin Çam:
**Sessiz Gemi ile
Yolculuk** s: 75

Nice
100
Yıllara

Tarihimizin en büyük ekonomik krizlerinden biri olan 2001 krizi sonuçları itibarıyla da kuşkusuz ülkemizin kaderini değiştirdi.

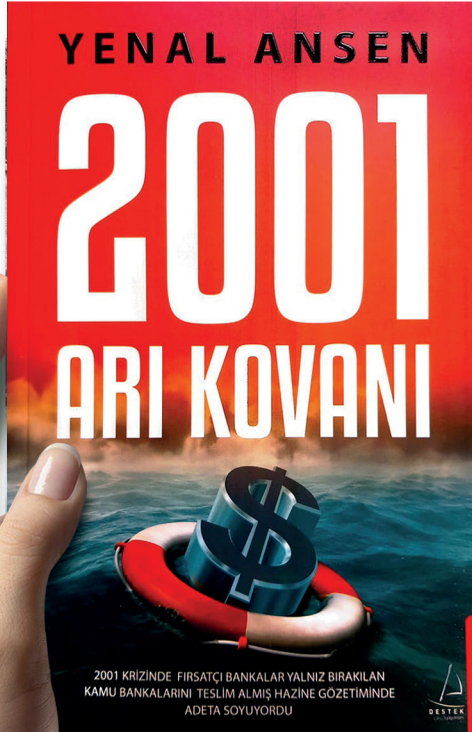
Peki, işler bu noktaya gelene kadar aslında neler yaşanmıştı? Suçlu/sorumlu ilan edilerek topa tutulan kamu bankalarında arka planda neler yaşanıyordu? Dönemin siyasi iktidarı kamu bankalarına ne gibi yanlış hamleler yaptırmıştı? “Kamuya adam atama” güncel siyasette nasıl pazarlık konusu ediliyordu? Bürokratların bu yaşananlardaki rolü neydi?

Tüm bu soruların ve çok daha fazlasının yanıtı bu kitapta!

Yaşananların birebir tanığı ve yıllarca süren davalarla yaşananların günah keçisi ilan edilmek istenen ismi, dönemin Halk Bankası Genel Müdürü Yenal Ansen’in kaleme aldığı 2001 Arı Kovanı, olan bitene başka yerden bakmanızı sağlayacak belgesel niteliğinde bir eser.

“Yaratılan haksızlıkların, yıkılıp giden sönen ocaklarda kararan, hayatların toplumca bilinmesi bugün olmasa da gelecek nesiller tarafından ders çıkartılıp tekrar aynı yanlışlara düşülmemesi için hepimizin tekrar düşünmesi gerekenler var!”

Yenal Ansen’in yazdığı 2001 Arı Kovanı Destek Yayınları’ndan çıktı.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

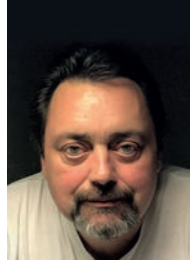
Basım Tarihi: 26 / 03 / 2024

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Yaşamın Tadı-Tuzu*Dr. Ufuk Akyol***5****Prof. Dr. Haberal “Çocuklarda Organ Nakli” Sempozyumuna Ev Sahipliği Yaptı****13 Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk ve Çocuklar** *Yahya Aksoy***17 Genç Cumhuriyette Hukukun Üstünlüğü** *Dr. Cihangir Dumanlı***21 Cumhuriyet’in İlk Anayasası** *Yaşar Öztürk***29 Sarı Paşa Sivas Yolunda** *Kaya Boztepe***34 Ulus’ta Zafer Anıtı** *Vahap Candan***39 Atatürk ve Sanatçının Eli** *Av. Ahmet Erdem Akyüz***43 Bahriye Vekili İhsan Bey İsmet Paşa ve “Ali İhsan Sabis” Olayı** *Cengiz Özakıncı***49 Türk-Yunan Savaşından Sonra Geride Kalan Rum Terkedilmiş Malları ve Kimi Yakınlıklar** *Prof. Dr. Kemal Arı***57 Akbaş Cephaneliği Konusu!** *Cengiz Önal***61 Hakimiyeti Milliye Yazıları****63 Maaş ve Simit Dengesi** *Mete Akyol***65 Eski Fotoğraflar** *Dr. Tekin Özertem***69 Estonya’da Esir 557 Türk Askeri** *Gürbüz Evren*

İÇİNDEKİLER

75 Sessiz Gemi ile Yolculuk*Ali Tekin Çam***80 Soğuk Savaş Silahı Olarak Modernizm ve Sonrası Gelişmiş Pespayelik***Necef Uğurlu***89 Ne Kadar Mükemmelsiniz!***Nuray Bartoschek***93 Karınca Ekibi Cemal Türkmen****95 Doğu Akdeniz’in Gözden Kaçan ‘Yeni’ Enerji Jeopolitiği** *Necdet Pamir***103 Tüm Sorularımızın Yanıtları Bilimde mi?** *Sabriye Aşır***107 Hiçbir Yer** *Yılmaz Meriç***110 Şöyle Bir Şey Yapsak...** *Tayfun Yılmaz***111 Son Sözü Söyleme Hastalığı** *Berk Yüksel***114 Münih Motor Dünyası** *İzlen Şen Toker***119 Bir Gençlik Müzikali** *Mehmet Ünver***123 Daha Yaşanabilir Yarınlara** *Reha Tartıcı***127 Murathan Mungan****131 Koşu Bandının Karanlık Tarihi** *Sabriye Aşır***136 Gelişmiş Uygarlığımız, Bizi Ekolojik Bir Krizden Koruyamayabilir** *Deniz Bener***139 Jack Kilby****146 Neler Olmuyor ki Dünyada** *Dr. Sezin San Sungunay*4 *Beni Hatırlayınız*48 *Gözün Sözü*62 *İlk Dersimiz Türkçe*92 *Bilginizi Denetleyin*151 *Çözümler*152 *Yarının Büyükleri*154 *Bulmaca*156 *Satranç*158 *Bize Gönderilen Kitaplardan*160 *Bir Fotoğraf Bin Sözcük*

Yaşamın Tadı-Tuzu

Günümüz ekonomilerinde tüketimin canlılığı, üretime bağlı olmadan dahi korunmak zorunda. Kitlelerin zevkleri pek rafine olmayınca, hatta ortalama zekâ bile tartışma konusu ise, bu pek de zor olmuyor. Neden mi öyle dedim? Örneğin en pahalı otomobil markasını bir düşünün. Kaç tane satılabilir ki? Oysa aynı markanın üreteceği küçük, daha basit otomobiller hem çok daha fazla sayıda hem de ederlerinin bile üstünde bolca satılabiliyor. Kurnazca değil mi?

Doğada binbir güçlkle bulunabilecek en küçük bir elmas bile 300-350 bin lira değere sahipken, laboratuvar ortamında üretilenler 3-5 bin liraya satılabilir. Sizce hangisinden daha fazla satılır?

Örnekleri çoğaltalım: Tüm dünyada isim yapmış bir “haute couture” moda evi, yarattığı elbiselerden mi yoksa pazarlarda dahi satılan kendi logolarını taşıyan ucuz tişörtlerden, eşofmanlardan vs... mı daha çok kazanıyordu?

Şarap bile artık laboratuvarında bir gün içinde yıllanmış hale gelebiliyor.

Bu anlayış bir kere hakim olduğunda her şeyi vurmaya başlıyor. Artık ilkokul müsameresi seviyesindeki performanslar büyük oyunculuk olarak anılmaya başlıyor...

Edebiyat desen öyle,
Resim, heykel...
Şiir desen...
Siyaset desen öyle,
Aşk desen öyle.

Bugünlerde paranın enflasyonundan söz ediyoruz ya... Asıl enflasyon bu.

Ne tadı kalır yaşamın ne tuzu, bir yavan ekmek kemirir, tandır sanar gideriz.

ufukakyol@butundunya.com.tr

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- Millî egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, yok olur. Milletlerin esareti üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar. (1929)
- Egemenlik, hiçbir mâna, hiçbir şekil ve hiçbir renkte ve işaretle ortaklık kabul etmez. (1922)
- Toplumda en yüksek hürriyetin, en yüksek eşitlik ve adaletin devamlı şekilde sağlanması ve korunması ancak ve ancak tam ve kat'î manasıyla millî egemenliğin kurulmuş bulunmasına bağlıdır. Bundan ötürü hürriyetin de, eşitliğin de, adaletin de dayanak noktası millî egemenliktir. Toplumumuzda, devletimizde hürriyet sonsuzdur. Ancak onun hududu, onu sonsuz yapan esasın korunmasıyla mevcut ve çevrilidir. (1923)
- Bir insan, belki kendi arzusuyla şahsî hürriyetini yok etmek ister, fakat bu teşebbüs koca bir milletin hayatına ve hürriyetine zarar verecektir, muazzam ve şerefle dolu bir millet hayatı bu yüzden sönecek ve o milletin çocukları ve torunları bu yüzden yok olacaksa bu teşebbüsler hiçbir vakit meşru ve kabule değer olamaz. Ve hele böyle bir hareket hiçbir vakit hürriyet namına müsamaha ile telâkki edilemez. (1923)
- Hiç şüphe yok, devletimizin ebedi müddet yaşaması için, memleketimizin kuvvetlenmesi için, milletimizin refah ve mutluluğu için hayatımız, namusumuz, şerefimiz, geleceğimiz için ve bütün kutsal kavramlarımız ve nihayet her şeyimiz için mutlaka en kıskanç hislerimizle, bütün uyanıklığımızla ve bütün kuvvetimizle millî egemenliğimizi muhafaza ve müdafaa edeceğiz. (1923)

K Atatürk

Prof. Dr. Haberal **“Çocuklarda** **Organ Nakli”** **Sempozyumuna** **Ev Sahipliği Yaptı**

Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Yönetim Üst Kurulu Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal, kurucusu olduğu Türkiye Organ Nakli Derneği, Türk Dünyası Transplantasyon Derneği ile Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin uluslararası sempozyumuna ev sahipliği yaptı. Çocuklarda organ naklinin ele alındığı bilimsel sempozyuma, 20 ülkeden 250 bilim insanı katıldı.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, dünyanın önde gelen bilim insanlarını Ankara'da buluşturdu.

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, dünyanın önde gelen bilim insanlarını başkent Ankara'da buluşturdu. Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın kurucusu olduğu Türkiye Organ Nakli Derneği, Türk Dünyası Transplantasyon Derneği ile Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin "Çocuklarda Organ Nakli" konulu bilimsel sempozyumu, 6-7 Mart 2024 tarihlerinde Kızılcahamam Patalya Termal Otel'de gerçekleştirildi.

Türkiye, Avustralya, Azerbaycan, Kanada, Mısır, Gürcistan, Yunanistan, İran, Ürdün, Suudi

Arabistan, Kırgızistan, Lübnan, Libya, Fas, Pakistan, İspanya, Suriye, Moğolistan, Özbekistan ve Rusya'dan 250 bilim insanının katıldığı sempozyumun ilk günündeki açılış seremonisinde bir konuşma yapan Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, Türkiye'deki organ nakli sürecini anlattı. Ortadoğu Organ Nakli Derneği (MESOT) Başkanı Prof. Dr. Mohammad Ghnaimat ise konuşmasında, "rol modelim" tanımlamasını yaptığı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkür etti. Dünya Organ Nakli Derneği eski Başkanı Prof. Dr. Marcelo

Türkiye Organ Nakli Derneği, Türk Dünyası Transplantasyon Derneği ile Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin düzenlediği "Çocuklarda Organ Nakli" başlıklı bilimsel sempozyuma dünyanın dört bir yanından katılan bilim insanları, iki gün boyunca ülkelerindeki uygulamaları, yenilikleri ve deneyimlerini paylaştılar.

Cantarovich'in seremonideki konuşmasının ardından, sempozyumun bilimsel oturumlarına geçildi.

Sempozyumun ilk günündeki ilk bilimsel oturumun başkanlığını Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Mohammad Ghnaimat ve Prof. Dr.

Marcelo Cantarovich yaptı. Kanada Transplantasyon Derneği eski Başkanı Prof. Dr. Thomas Blydt-Hansen'in bilimsel sunumuyla başlayan ilk oturum sunumlarında, sempozyuma İran'dan katılan Prof. Dr. Ali-reza Bagheri de sunumunda, Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın öncülük

Prof. Dr. Mehmet Haberal sempozyumdaki konuşmasında, organ bağışu çağrısını da yineledi: “Organ nakli yeni bir hayat demek. Herkesi, kronik organ yetmezliğı çeken hastalara yeni bir yaşam şansı vermek üzere organ bağışu yapmaya davet ediyorum.”

**Prof. Dr. Mehmet Haberal:
“Organ nakli yeni bir hayat demek. Herkesi, kronik organ yetmezliğı çeken hastalara yeni bir yaşam şansı vermek üzere organ bağışu yapmaya davet ediyorum.”**

ettiğı İstanbul Deklarasyonu’na vurgu yaptı. Prof. Dr. Marcelo Cantarovich ise okullarda organ bağışu eğitimine değindi. Daha sonra İspanya’dan gelen Dr. Belen Estebanez ülkesindeki uygulamaları ve yenilikleri anlattı.

Sempozyum, Kanada’dan gelen Dünya Organ Nakli Derneğı Sürekli Tıp Eğitimi Komitesi önceki

Başkanı Dr. Andrea Herrera-Gayol’un “Pediatrik transplantasyon neden aktif değil?” sorusu üzerinden interaktif yaptığı özel panelle devam etti.

Sempozyumun ikinci oturumunda Dr. Konstantina Eleni Karakasi Yunanistan’daki merkezin deneyimlerini paylaşırken, Dr. Khikmat Anvarov ise Özbekistan’da

pediatrik transplantasyonun gelişimini anlattı. Prof. Dr. Mehmet Haberal, 2014 yılında Kazakistan’da çocuklarda karaciğer naklini, 2015 yılında ise Özbekistan’da çocuklarda ilk böbrek naklini başlatmıştı. Özbek hekim Dr. Khikmat Anvarov, desteğı ve katkıları için Prof. Dr. Haberal’a teşekkür etti. Oturum Başkanı Prof. Dr. Alireza Bagheri de

Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın 1990 yılında karaciğer nakli yaptığı Sabahat Başaran ile birlikte sahneye çıktığı an belleklere kazındı.

“Çabalarınızın sonuç bulduğunu görmekten dolayı oldukça mutlu olmanız.” diyerek Prof. Dr. Haberal'ı kutladı. Sempozyumun ilk gününün üçüncü ve dördüncü oturumlarında, Türkiye, Mısır, Suudi Arabistan ve Özbekistan'dan katılan bilim insanları sunum yaptı. Prof. Dr. Mehmet Haberal, yoğun ve verimli geçen ilk günün ardından konuklarını hoş geldiniz resepsiyonunda ağırladı.

Arganı yaptı. Prof. Dr. Faissal Shaheen ise Suudi Arabistan'daki gelişmeleri ve deneyimlerini aktardı. Başkent Üniversitesi'nden Doç. Dr. Emre Karakaya, “Karaciğer nakli sayesinde, küçük genç bir hanımdan büyükanneye” başlıklı sunumunda, 1990 yılında Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın karaciğer nakli yaptığı Sabahat Başaran'ı anlattı. Sabahat Başaran'ın, yeniden yaşam

Orkestra Akademik Başkent de özel bir konser verdi.

“Çocuklarda organ nakli” başlıklı bilimsel sempozyumun ikinci gününde ilk sunumu İran'dan Prof. Dr. Hassan

Sempozyumun ilk gününün ardından Orkestra Akademik Başkent katılımcı konuklar için özel bir konser verdi.

Prof. Dr. Kakhaber Kashibadze Prof. Dr. Haberal'a, bölgeye katkılarından dolayı özel bir ödülle teşekkür etti.

yolculuğunun mimarı Prof. Dr. Mehmet Haberal ile birlikte sahneye çıktığı an, organ bağışının önemini anlatan en önemli anlardan biri olarak belleklere kazandı. Domino karcaciğer nakliyle hayata tutunanlar da Prof. Dr. Haberal ile birlikteydi.

Sempozyuma Gürcistan'dan katılan Prof. Dr. Kakhaber Kashibadze ise Prof. Dr. Haberal'a, bölgeye

katkılarından dolayı özel bir ödülle teşekkür etti. Diğer oturumlarda ise Kanada, Mısır, Lübnan ve Türkiye'den katılan bilim insanları sunum yaptı. Prof. Dr. Mehmet Haberal, kapanış seremonisinde, sempozyuma katılan ve katkı sunan meslektaşlarına teşekkür etti. Prof. Dr. Haberal, Dün-

ya Organ Nakli Derneği'nin Eylül'de İstanbul'da yapılacak büyük kongresine de tüm katılımcıları davet etti. Prof. Dr. Haberal, Ortadoğu Organ Nakli Derneği (MESOT)'nin bir sonraki kongresinin de 2025 Ekim ayında Ankara'da yapılacağını duyurdu. Alanında öncü bilim insanlarını buluşturarak, dünya tıbbına önemli katkı sağlayan sempozyum, anı fotoğrafı çekirilmesiyle sona erdi. •

“Sözcüklere yapılabilecek en büyük kötülük onlara taşıyabileceklerinden çok daha fazla anlam yüklemek olur. Bazen onlara nefes aldırıp tekil anlamlarından bile arındırabilirsek büyük iyilik yapmış oluruz.”

“Nasıl becerebilecekmışiz bunu?” “Basit. Susacağız ve yapacağız.” Tekrar dudaklarına uzandım. “Burada değil” dedi. “Gidelim.”

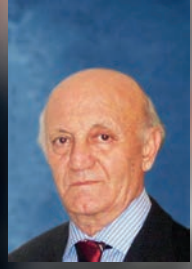
Ayşen Somunkıran Özagar sekiz öyküyle bazen dayanılabileni bazen de vazgeçileni anlatıyor. Naif bir listede yaptıklarımızın üstünü çizerken diğer yandan yapılacakları ekliyoruz; tıpkı hayat gibi.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Düşler ve Düşünceler

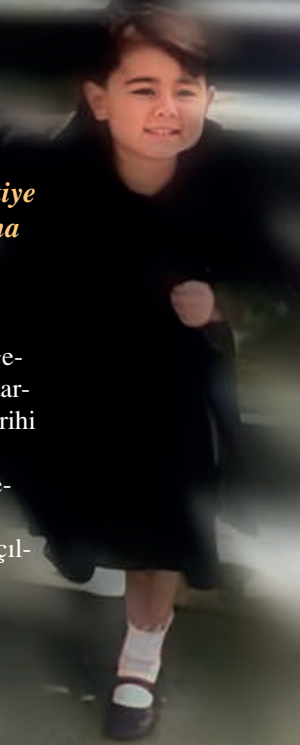
Yahya Aksoy

Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk ve Çocuklar

“23 Nisan, Türkiye ulusal tarihinin başlangıcı ve yeni dönüm noktasıdır. Bütün bir düşmanlık dünyasına karşı baş kaldıran Türkiye halkının, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni meydana getirmek konusunda gösterdiği yamanlığı belirtir.”¹, Atatürk

Kuruluş Savaşı’nda Çanakkale, Gelibolu, Anafartalar ve Büyük Taarruz savaşlarında destan yaratarak tarihi yeniden yazan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’nin temelini 23 Nisan 1920’de Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılmasıyla atmıştır. »

TBMM açılış tarihi Cumhuriyetimizin temeli olduğu gibi, 23 Nisan ilk millî bayramımız ve dünyada ilk çocuk bayramı olmuştur. 23 Nisan'ın aynı zamanda "Çocuk Bayramı" olarak kutlanması Atatürk'ün çocuklara verdiği değeri ve önceliği göstermektedir.

Ulusal egemenlik hedefinin ulusun geleceğini temsil eden çocuklarla özdeşleşmesi, ilk kez Atatürk'ün Türkiye'sinde gerçekleşmiştir.

Ulusal egemenlik hedefinin ulusun geleceğini temsil eden çocuklarla özdeşleşmesi, ilk kez Atatürk'ün Türkiye'sinde gerçekleşmiştir. Yıllarca kutlanmakta olan bu bayram dünyada ilk çocuk bayramı özelliğini ve öncülüğünü de taşımaktadır.

İlk olarak Ankara'da bir grup öğretmenin öncülüğünde 23 Nisan 1921 tarihinde kutlanmış, bu kutlamaya Gazi Mustafa Kemal Atatürk de katılmış ve bayramın adını "Hâkimiyet-i Milliye ve Çocuk Bayramı" koymuştur.

"Gençler! Cesaretimizi kuvvetlendiren ve devam ettiren sizsiniz. Siz, almakta olduğunuz eğitim ve kültür ile insanlık meziyetinin, vatan sevgisinin, fikir özgürlüğünün en değerli simgesi olacaksınız. (1924)

Bizim kuvvetimiz, milletin güven ve itimadıdır. Ben ve benimle beraber olanlar, hedefimizin yüceliğine, yolumuzun doğruluğuna eminiz."

Atatürk (1925)

İstanbul ilkokul çocukları 23 Nisan 1929 tarihinde TBMM Başkanlığına dört bin çocuk adına isteklerini bildiren bir dilekçe gönderdiler:

*"Her çocuğa eşit gıda, sağlık ve hayat / Çocukların dilenmesinin önlenmesi / Çocuklara işkenceyi yasaklayacak kanun / Küçük çocukların hamallık yapmasının yasaklanması / Çocuk sinemaları / Çocuklara izci teşkilatı kurulması / Her çocuğa okul / Çocuk Esirgeme Kurumu'nun her tarafa yayılmasını isteriz. Türk çocuklarının bu isteklerinin TBMM'ne yaptığımız bu müraعاتımızın geri çevrilmemesini rica eder, hepinize hürmetlerimizi bildiririz. Dört bin çocuk a. Reis Burhanettin ve kâtip Sevim"*²

Kurtuluş Savaşı günlerinde Konya Öksüz Okulu'nda okuyan çocukları ziyaret eden Atatürk, çocuklarla beraber öğle yemeği yemiş ve onlara çok sıcak bir ilgi göstermiştir. İzmir'den Konya'ya geçerken Uşak'ta şehit çocuklarıyla yetimlerin barınıp okutulduğu Şefkat Yurdu'nu ziyaret etti.

Burada kucağına atılan ve duygulu bir konuşma yapan çocuğu kucağına alarak bacağına bastı. Duygulanarak gözlerinden yaşlar geldi ve çocuğu severek çevresindekilere

şunları söyledi:

“Çocuğun sözleri ruhumda büyük bir heyecan yarattı, bunu anlatamam. Göz yaşlarım bunu açık ifadedir. Ben hayatta çok az ağlayan bir adamım. O da Uşak'ta, burada oldu.”³

Çocukları, umut, güven, heyecan ve gelecek olarak gören ve çok seven Atatürk, Çankaya sırtlarında karşılaştığı küçük Cemil ile konuşur ve onu kaldırarak alnına sıcak bir öpücük kondurarak şöyle demiştir:

“Milletin bağrından, temiz bir nesil yetişiyor. Bu eseri ona bırakacağım ve gözüm arkada kalmayacak.”

Çocukların duygularına tercüman olan İrem Yılmaz'ın mektubu: “Sevgili Ata'm, sizi çok seviyorum, keşke yaşasaydınız, size sıkı sıkı sarılırdım. Ben bir kız çocuğu olarak okula gitmeyi sana borçluyum. Büyüyünce seçme seçilme hakkımız da senin sayende yapacağım. Sizin kurduğunuz Cumhuriyeti biz gençler olarak koruyacağımıza söz veriyoruz.”

Atatürk: **“Milletin bağrından, temiz bir nesil yetişiyor. Bu eseri ona bırakacağım ve gözüm arkada kalmayacak.”**

“Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılabların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağa uygun mâna ve şekilleriyle medeni bir toplum haline erdirmektir. İnkılablarımızın asıl dayanağı budur. Bu hakikati kabul edemeyen anlayışları yıkmak zaruridir. Şimdiye kadar milletin dimağını paslandıran, uyuşturan bu anlayışta bulunanlar olmuştur. Her halde anlayışlarda mevcut hurafeler tam olarak sürüp çıkarılacaktır. Onlar çıkarılmadıkça beyne hakikat nurlarını sokmak imkânsızdır..”

Ölümlerden yardım istemek medeni bir sosyal topluluk için lekedir... Mevcut tarikatların gayesi kendilerine bağlı olan kimselerin maddi ve manevi olan hayata mutlu

kılmaktan başka ne olabilir? Bugün ilmin, fennin, bütün gelişmişliği ile uygarlığın göz kamaştırıcı ışığı karşısında, filan veya falan şeyhin irşadiyle maddi ve manevi saadet, arayacak kadar iptidai insanların Türkiye uygar topluluğunda varlığı asla kabul edilemez.

“Efendiler ve ey millet; iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz.

En doğru, en hakiki tarikat, uygarlık tarikatıdır. Uygarlığın emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kâfidir...”

Efendiler ve ey millet; iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, uygarlık tarikatıdır. Uygarlığın emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kâfidir...”⁴

Devlet, bilimsel tanımıyla, ülkeyi ve ulusu kapsayan bir insanlık ve hukuk kurumudur. Anayasa, devletin yükümlülüklerini, yapısını belirleyen, yurttaşların hak ve özgürlüklerini güvenceye bağlayan temel hukuk belgesidir. Demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletini çağdaş nitelikleriyle gerçekleştirme

çabasının kaynağı ve dayanağıdır. Devletin “tek”liğini, ülkenin “tüm”-lüğünü, ulusun “bir”liğini ödünsüz korur.

Bilge tarihçimiz Prof. Dr. **İlber Ortaylı** önemli uyarılarda bulunmakta: “*Cumhuriyeti kuran Mareşalimiz Atatürk’e açıkça saldırı*

başlamıştır... Atatürk ve silah arkadaşlarına bilir bilmez hücumda bulunanlar çok büyük bir yanlış içindedirler. Eğer bu kullandıkları metodu ve kaba dili başkaları da onlara karşı kullanır-

sa çok zararlı çıkarlar. İstenmeyen bir safhaya gireriz... Tarihe geçmiş portrelerimizin, manevi şahsiyetlerine saldırı affedilemez. Bu ciddi krizler çıkarır. Vebali bunu çıkararanların boynuna...”

Sosyal, demokratik ve lâik Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk’ün aydınlık yolunda ulusal bilinç ve sorumlulukla bütün engelleri aşarak sonsuza dek korunacak ve yükselecektir. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1- Atatürk, 23 Nisan 1922; Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 5. s. 96 / 2- Cemil Sönmez, Atatürk ve Çocuk Sevgisi, s. 45-46 / 3- Cemil Sönmez, Atatürk ve çocuk , s. 89 / 4- 30 Ağustos 1925, Atatürk, S. D. s. 214-215

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Genç Cumhuriyette Hukukun Üstünlüğü

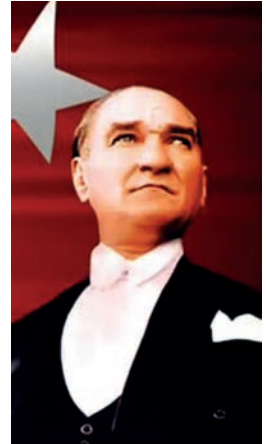
(Başbakanı tutuklama kararı
veren mahkeme)

Büyük devrimci Atatürk yıkılmış bir impa-
ratorluktan çağdaş bir cumhuriyet kurarken
yeni devleti hukukun üstünlüğü ilkesine dayan-
dırmıştır.

Bunun en açık göstergelerinden birisi 1926 yı-
lında İzmir suikast girişimi davasına bakan istik-
lal mahkemesinin kendi kararına aykırı davranan
Başbakan İnönü hakkında soruşturma açması ve
tutuklama kararı vermesidir.

İzmir Suikasti Girişimi:

1924 ve 1925 yılları cumhuriyet devriminin
yoğun ve önemli atımlar yaptığı yıllardır. Bu dö-
nemde halifelik kaldırılmış, Osmanlı hanedanı

üyeleri yurt dışına gönderilmiş, medreseler kapatılmış, irticacı Şeyh Sait İsyanı bastırılmış, tekke ve zaviyeler ile şeriye mahkemeleri kapatılmış, kıyafet devrimi yapılmış, medeni kanun başta olmak üzere Avrupa ülkelerinden alınan kanunlar yürürlüğe konulmuştur.

Bu devrim atılımları karşı devrimcileri de harekete geçirmiş, TBMM’de Atatürk’e ve devrimlere karşı çıkan bir grup (İkinci Grup), hilafet yanlıları ve eski İttihatçılardan oluşan bir muhalefet cephesi oluşmuştur. Lozan Antlaşması’nın onaylanması görüşmelerinde muhalefet sertleşmiştir. Muhalifler 17 Kasım 1924’de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nı (TCF) kurmuşlar, Şeyh Sait İsyanı’na karşın TCF 6 Haziran 1925’te kapatılmıştır. Devrim ve Atatürk karşıtlığı Atatürk’e suikast girişimine kadar ileri gitmiştir.

İzmir Suikasti Girişimi

1926 Mayıs ayında bir yurt gezisine çıkan Atatürk önce güneye (Silifke’ye), daha sonra Bursa’ya gitmiştir. Bursa’dan İzmir’e doğru giderken Balıkesir’de bulunduğu sırada İzmir Valisi Kazım Dirik’ten İzmir’de kendisine suikast yapılacağı konusunda ihbar aldıklarını bildiren ve İzmir’e gelişini ertelemesini öneren bir telgraf almıştır. Vali’ye

suikast ihbarını yapan (14 Haziran), eylemcileri motorla Yunan adalarına kaçırarak olan Giritli Şevki’dir.

İhbar üzerine suikasti düzenleyen Rize Mebusu Ziya Hurşit’in kaldığı otelde yapılan aramada çok sayıda silah ele geçirilmiş, Ziya Hurşit ve suç ortakları (Laz İsmail, Gürcü Yusuf, Çopur Hilmi, Sarı Efe Edip) tutuklanmıştır.

İki gün gecikmeli olarak 16 Haziran’da İzmir’e gelen Atatürk İz-

Rize Milletvekili Ziya Hurşit

mir halkının büyük coşkusu ile karşılanmış, suikast haberinin yayılması üzerine tüm yurttan olayı lanetleyen ve Atatürk’e bağlılığı gösteren mitingler yapılmıştır.

Suikast girişiminin ortaya çıkması üzerine Ankara İstiklal Mahkemesi olaya el atmış ve tutuklamalar başlamıştır. Mahkeme 16 Haziran’da

İzmir’e gelmiştir.

Tutukluların yapılan sorgulamalarında kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF) üyelerinin suikast girişiminde rolü olduğu saptanmıştır. TCF kurucu başkanı Kazım Karabekir 22 Haziran’da Ankara’da tutuklanmıştır.

TCF İttihat ve Terakki Partisi (İTP) eski üyelerini de kuruluşuna katmıştı. Bu nedenle eski itttihatçılar da soruşturmaya dahil edilmiş, TCF ileri gelenleri Ali Fuat Cebesoy,

Refet Bele, Cafer Tayyar, Rüştü Paşa ile birlikte İTP iktidarında maliye nazırı Cavit Bey ve bazı İttihatçılar da tutuklanmışlardır.

Olayın bundan sonraki gelişimi **hukukun üstünlüğü ilkesi** açısından dikkat çekicidir:

Kazım Karabekir'in tutuklanması üzerine Başbakan İsmet İnönü Ankara Emniyet Müdürüne talimat vererek Karabekir'in salıverilmesini sağladı. Bunun üzerine İstiklal Mahkemesi kendi kararını uygulatmayan Başbakan İnönü hakkında tutuklama kararı verdi ve Karabekir'i yeniden tutuklattırdı.

Mahkeme başkanı Kılıç Ali anılarında şöyle yazmaktadır: *"Mahkeme heyeti olarak derhal toplandık. Durumu görüştük. Mahkememizin kararını infaz ettirmek istemeyen İsmet*

Paşa'nın tutuklanması, hakkında soruşturma açıklaması ve durumun Türkiye Büyük Millet Meclisine arz edilmesini kararlaştırdık."

Atatürk olayı duyunca İnönü'yü İzmir'e çağırarak İstiklal Mahkemesi ile görüşmesini istedi. 30 Haziran'da İzmir'e gelen İnönü'nün

İstiklal Mahkemesi ile görüşükten sonra İstiklal Mahkemesi kararlarının doğruluğuna inandığını açıklaması üzerine tutukluluk kararı kaldırıldı.

TBMM üyelerinden kurulu İstiklal Mahkemesi kendi kararının uygulanmasına engel olan tek parti döneminin Başbakanı hakkında tutuklama kararı verebilmişler ve İnönü'nün salıverilmesini sağladığı Karabekir'i yeniden tutuklamışlardır.

Değerlendirme:

Türkiye Cumhuriyeti **hukukun üstünlüğü** ilkesi üzerine kurulmuştur. 1961 Anayasası cumhuriyetin bir hukuk devleti olduğunu hükme bağlamıştır. Bu ilke yürürlükteki 1982 anayasasında korunmaktadır.

Hukuk devleti demek, devletin

Cumhurbaşkanı Atatürk ağırlığını Başbakan'dan yana kullanmamış, tarafsız arabulucu rolü oynamıştır.

kendi koyduğu hukuk kurallarına egemenlik yetkisini kullanan yasa- ma, yürütme ve yargı organlarının da uyması demektir. Hukuk dev- letinde mahkemeler bağımsız ve tarafsızdır. Hakimler hiç bir etki al- tında kalmaksızın karar verirler. Ya- sa hükümleri ve mahkeme kararları ödünsüz yerine getirilir. Yargının tarafsız olduğuna dair kamuoyun- da genel bir kanı vardır. Her yurttaş kendisini yargı karşısında güvende hisseder.

İncelediğimiz olayda TBMM üyelerinden kurulu İstiklal

tarafsız arabulucu rolü oynamıştır.

Başbakan İnönü ise mahkemeyi dinledikten sonra mahkeme kararı- nın doğruluğunu (kendisinin hatası- nı) kabul etme erdemini ve yargıya saygısını göstermiştir.

Yürütme (Başbakan) ile yargı (İstiklal Mahkemesi) arasındaki çe- lişki yargı lehine çözülmüştür. **İk- tidara rağmen mahkeme kararı uygulanmıştır.**

Bu olay cumhuriyetin temelinde **hukukun üstünlüğü ilkesinin** yat- tığını açıkça göstermektedir. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

Mahkemesi ken- di kararının uy- gulanmasına engel olan tek parti dönemi- nin Başbakanı hakkında çe- kinmeksizin tut- tuklama kararı verebilmişler ve İnönü'nün sa- lıverilmesini sağladığı Kara- bekir'i yeniden tutuklamışlardır.

Cumhur- başkan Atatürk ağırlığını Baş- bakan'dan ya- na kullanmamış,

*“Adâlet gücü bağımsız olmayan bir milletin,
devlet halinde varlığı kabul olunmaz.”*

Mustafa Kemal Atatürk

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

Cumhuriyet'in İlk Anayasası 100 Yıl Önce Kabul Edildi

Yüz yıl önce 20 Nisan 1924 günü kabul edilen “Kanun-i Esasi” Cumhuriyet’in, Türkiye’nin ilk Anayasasıydı. Herman Finer “*Anayasalar, tanım gereği, siyasi iktidarı sınırlamaya ve iktidarı gayri şahsi kılmaya hizmet eder(...) Anayasalar çoğunlukla çıkar temelli pazarlıklardan doğan düzenlemelerdir; bunlar “iktidarın otobiyografisidir.”* diyor.

Osmanlılar’da devletle halk

arasındaki “ayan”lar güçlendikçe, hanedanlıklar oluşmaya, merkezi yönetime karşı başkaldırmaya başladı. 1807’de ayaklanan Kabakçı Mustafa Üçüncü Selim’i tahttan indirdi, yerine Dördüncü Mustafa tahta çıktı. Bunun üzerine Rusçuk Ayanı Alemdar Mustafa Paşa harekete geçti. III. Selim öldürülünce İkinci Mahmut’u tahta çıkardı, kendisi de sadrazam oldu. Taşrada gücü zayıflayan merkezi otorite

Rumeli ve Anadolu ayanlarını İstanbul'a davet etti. Kendi askerleriyle İstanbul'a gelen ayanlar, Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa başkanlığındaki devletin ileri gelenleri ile 29 Eylül 1808'de görüştü. Buluşma 'Sened-i İttifak' adlı yazılı anlaşma ile sonuçlandı. İlk kez padişahın otoritesi üzerinde üstünlük kuran, onu bir dizi yükümlülüklerle zorlayan, hukuk tarihinde önemli bir yere sahip olan Doğan Avcıoğlu'nun "eşkiyalığın meşrulaştırılması ve bir utanç belgesi" dediği Sened-i İttifak anlaşması anayasal yaşama doğru ilk adımdı.

İki bölüm 7 maddeden oluşan Sened-i İttifak, padişahın sonradan yok edilecek diye "köprüyü geçene kadar" mühür bastığı bir anlamda suya yazılan yazıydı. Sened-i İttifak sadrazam ve ayanlar halledildikten sonra da unutulup gitti.

Sened-i İttifak 7 Ekim 1808'de imzalandıktan 40 gün sonra Alemdar Mustafa 15 Kasım 1808'de yeniçeri ayaklanmasıyla öldürüldü. Yeni sadrazamlar merkezi otoriteyi güçlü tutmak adına bu anlaşmayı yaşatmadılar.

Ayanlardan sonra bu kez elçiler Osmanlı yönetimine gem vurmaya başladı. Anayasal adımlar atmaya, daha doğrusu ekonomik, siyasal, coğrafi ödünler vermeye zorlanan Osmanlı devleti, Doğan Avcıoğlu'nun "*Batılılaşma değil. Batı'nın sömürgesi olma hareketidir*" dediği 1839 Tanzimat Fermanı'nı duyurdu.

28 Şubat 1856'da açıklanan İslahat Fermanı aslında Ali Paşa ile İstanbul'daki İngiliz ve Fransız elçileri arasında kararlaştırılmış buyruktu.

Abdülaziz, 30 Mayıs 1876'da tahttan indirildi. Yerine getirilen Beşinci Murat akıl sağlığını yitirince Mithat Paşa'ya Kanunu Esasi'yi ilân edeceği sözünü veren Abdülhamit 31 Ağustos 1876'da tahta çıkarıldı. Abdülhamid tarafından hazırlattırılan ilk Osmanlı Anayasası 23 Aralık 1876'da kabul ve ilân edildi. Batı'daki örnekleri gibi halkı temsil eden bir kurucu meclis tarafından hazırlanmayan, halkoyuna sunulmayan, o zamanki adıyla Kanun-i Esasi, hukukî biçimiyle bir fermanı. Mithat Paşa'nın sürgün edilmesi, başının kesilip saraya getirilmesi ile anayasal yürüyüş keşintiye uğradı. Düyûn-ı Umumi ile Osmanlı Devleti'nin ekonomik yaşamına el koyan yabancı devletler istediklerini elde etken sonra "Kanun-i Esasi" diye bir soruları kalmadı. 1908 II. Meşrutiyet sonrası 1909'da Kanun-i Esasi'de değişikliklere gidilse de Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ülke işgal edildi.

Mustafa Kemal için anayasa önemliydi. 31 Mart Ayaklanması üzerine hazırladığı ilgililere çektiği telgrafta ana vurgu anayasaydı:

"Devlet yöneticileri arasında nifak ve memlekette kanunsuzluk ve disiplinsizlik ve netice olarak anarşi doğurmaya sevk eden bu tehlikeli

zihniyetin tarih ve millet gözünde vahamet ve sorumluluğu noktasına nazarı dikkati çekmeyi gerekli sayarım.” (...)

Sivas Kongresi açılışında 4 Eylül 1919’da “merkezi hükümetin başından beri aldığı ihmalkâr ve daha sonra dik kafalı ve Kanunu Esasi’ye tümüyle aykırı” tavrılarını eleştirdi:

“Milletimizin sizler gibi aydınları ve hamiyetperverleri manzaranın elemli karanlıklarından ümitsiz olmadılar. Çünkü onlar

bilirler ki tarih bir milletin varlığını, hakkını hiçbir zaman inkâr edemez.

“İtilaf Devletleri bu vatanda mukaddesat ve mukadderatına sahip bir kudret ve millî irade mevcut olmadığı batıl zehabına kapıldı. (...) Milletimizin sizler gibi aydınları ve hamiyetperverleri manzaranın elemli karanlıklarından ümitsiz olmadılar. Çünkü onlar bilirler ki tarih bir milletin varlığını, hakkını hiçbir zaman inkâr edemez. Çünkü onlar kuvvetli bir iman ile inanmışlardır ki, bir çürük perde arkasından vatan ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, ortaya sürülen kanaatler muhakkak iflâsa mahkûmdur.”

Padişahın 14 Eylül 1919’da telgrafla “Kanun-ı Esasi”ye uyulmasını istedi. İstanbul’da Meclis-i Mebusan’ın toplanacağını anayasasının uygulanacağını umdu. 19 Ocak

1920’de “Harbin mesuliyetini üzerine alan ve Kanun-ı Esasi hükümlerine tecavüz eden ve onu hükümden düşüren kabineler hakkında kanuni takibat icrasını talebimizdir” duyurusunu yaptı. Meclis-i Mebusan kapatılınca iş başa düştü.

TBMM açıldığı gün anayasa konusundaki girişimlerini dile getiren

Mustafa Kemal, bir gün sonra 24 Nisan 1920’de milletvekillerine seslendi:

“Yüce Meclis’iniz, sahip olduğu fevkalade salâhiyete dayanarak, bütün milletin genel idaresini fiilen

üstlenmek ve memleket ve hilafetin selâmetini bizzat temin ve müdafaa vazife ve salâhiyetiyle teşekkül etmiştir ve artık Yüce Meclis’inizin üstünde bir kuvvet mevcut değildir.

İşte memleketimizin şimdîye kadar geçirdiği buhrandan, felaketlerden, kâh Avrupa’yı taklit etmek, kâh devlet işlerinin idaresini şahsi görüşlere göre tanzim ve tensike çalışmak, kâh Kanun-ı Esasi’yi bile şahsi ihtiraslara oyuncak eylemek gibi pek acı neticelerini gördüğü basiretsizliklerden hâsıl olan genel uyanışa tercüman olduğumuz inancıyla, şu müşkül ve buhranlı tarihi devrin mücahedelerini bu yolda tensik etmek taraftarıyız.

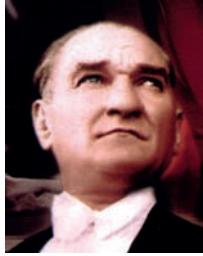
13 Eylül’de Halkçılık Programı olarak da bilinen Teşkilat-ı Esasiye

kanun tasarısını sundu:

“TBMM hükümeti hayat ve bağımsızlığını kurtarmayı yegâne ve mukaddes gaye bildiği halkı emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hâkimiyetin hakiki sahibi kılmakla gayesine ulaşacağı inancındadır.”

25 Eylül 1920 günü TBMM gizli oturumunda *“Padişah ve hilafet makamı esaretten kurtulduktan sonra meşru vaziyetini alır”* şeklinde

bir madde konulması teklifine karşı konuştu: *“İkide birde Yüce Meclis’inizin hilafet ve saltanat, halife ve sultan meselesiyle meşgul olmasında sakıncalar vardır.”* dedi.

20 Ocak 1921 günü Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edildi.

Savunduğu anayasa ile Mustafa Kemal’i Başkomutan yaptırmamak isteyenler, onu doğduğu yer ülke sınırları dışında kaldığı için ve asker olduğu için hiçbir yerde beş yıl sürekli kalmadığı için milletvekili seçimine katılmaktan alıkoymaya çalıştı. Hep anayasadan yana oldu, Mustafa Kemal.

16 / 17 Ocak 1823’te İzmit’te İstanbul basını ile bulunduğu da onlara Cumhuriyet ilan edilmeden anayasayı anlattı:

“Bizim hükümetimizin şeklini ve

mahiyetini anlamayanlar veya anlamak istemeyenler vardır. Bu tereddüdü gidermek için Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun ruhunu iyi tahlil etmek lazımdır. Hakikaten Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun bilhassa bazı maddelerinin bilinmesi elzemdir. Mesela, birinci maddeyi beraber inceleyelim ve tahlil edelim:

Madde iki fıkrayı ihtiva ediyor; ‘Hâkimiyet kayıtsız şartsız millettir.’ birinci fıkradır.

“Hâkimiyetine sahip olmayan bir insan veya bir toplum hiçbir vakit iradesini kullanamaz! Hâkimiyetini herhangi

birisine veren bir insan kendi iradesinin kullanılacağından ve tatbik olunacağından emin olamaz.”

Efendiler!

Bilirsiniz ki, irade denilen bir şey vardır. Bir insanın iradesi olduğu gibi, insanlardan meydana gelen herhangi bir toplumun da iradesi vardır. İrade, vicdanın eğilimi, arzusu demektir. Yani bu manevi bir şeydir. Külli iradeyi yaratana bırakarak şeriat lisanı ile ifade etmek isterseniz buna cüzi irade deyiniz! Bu manevi olan iradenin tecellisi için bir vasıta lazımdır ve vardır ki, ona hâkimiyet derler! Hâkimiyetine sahip olmayan bir insan veya bir toplum hiçbir vakit iradesini kullanamaz!

Hâkimiyetini herhangi birisine veren bir insan kendi iradesinin kullanılacağından ve tatbik olunacağından emin olamaz. Bunun için insanlar; milletler kendi iradelerini, kendi vicdanlarının eğilimlerini icra ve tatbik etmek isterlerse hâkimiyetlerini mutlaka ellerinde tutmak mecburiyetindedirler.

Şimdiye kadar milletimizin başına gelen bütün felaketler kendi talih ve mukadderatını başka birisinin eline terk etmesinden çıkmıştır.”

Her fırsatta bulunduğu halka anayasasının erdemlerini anlattı. 2 Şubat 1923'te İzmir'de şöyle dedi:

“Hakiki insanların, hakiki vicdanların, yüksek zekâların arayıp henüz bulamadığı şekil ve mahiyeti bu millet bulmuştur. Bu son sözü izah için devletimizin Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun bazı maddelerini hep beraber gözden geçirelim.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun birinci maddesi hatırımdadır, söyleyeceğim, fakat hepinizin hatırında olmalıdır. Bütün milletin hafızasında olmalıdır. Çünkü bu devleti kuran bir kanundur ve bu milleti Cenabı Hakk'ın izniyle mutlaka saadete ulaştıracak olan bir kanundur. Bunun için bütün millet fertlerimizin bu kanunu baştan sona kadar Kur'an ayetleri gibi bilmesi lazımdır. Bu kanunun maddeleri

yalnız bizler için değil yeni okuyup yazmaya başlayan çocuklarımızın dahi alfabeği öğrenmeden evvel beyinlerine işlenecek bir kanundur. Çünkü bizim kurtuluşumuzu temin eden bir kanundur; bir düsturdur.

Bu kanunun birinci maddesi, iki fıkradan meydana gelmektedir.

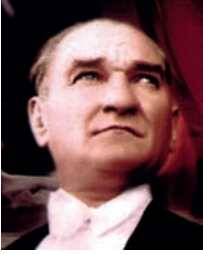
Birincisi, hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.

Arkadaşlar, hâkimiyet kayıtsız şartsız daima ve daima milletin uhdesinde kalacaktır. Millet hâkimiyeti asırlarca devam eden felaketlerden, facialardan, rezaletlerden sonra (...) çok müşkülâtla elde edilebilmiştir. Bu kadar fedakârlık ve uyanıştan sonra eline geçirmiş olduğu bu milli hâkimiyettir ki, saltanatı yıkmıştır arkadaşlar.(...)

“Hiç şüphe yok ki milletimizin hâkimiyetini bir şahısta veyahut sınırlı bir grubun elinde tutmaktan menfaat bekleyen gafil insanlar vardır. Zira hükümdarlar kendilerini mutlaka vehmedilmiş bir kuvvetin temsilcisi tanır ve böyle tanınmaktan zevk alırlar.

Hiç şüphe yok ki milletimizin hâkimiyetini bir şahısta veyahut sınırlı bir grubun elinde tutmaktan menfaat bekleyen gafil insanlar vardır. Zira hükümdarlar kendilerini mutlaka vehmedilmiş bir kuvvetin temsilcisi tanır ve böyle tanınmaktan zevk

alırlar. Fakat bir adamın kendi kendini böyle tanıması hiçbir kuvvete, hiçbir tesire sahip değildir. Ancak etrafında bulunan menfaatperestler bu ifadeyi, bu arzuyu terennüm ederler. Ve bilhassa din kisvesine büründürerek ortaya atarlar, atmuşlardır daima.

“Fakat bir adamın kendi kendini böyle tanıması hiçbir kuvvete, hiçbir tesire sahip değildir. Ancak etrafında bulunan menfaatperestler bu ifadeyi, bu arzuyu terennüm ederler. Ve bilhassa din kisvesine büründürerek ortaya atarlar, atmuşlardır daima.

İşte bu yaygın terennümlere karşı istibdat altında bulunan, tahakküm altında bulunan milletin kulakları da hep bu terennümlerle dolar: Oraya başka bir ses girmez ve giremez. Ve neticede öyle bir hal olur ki, herkes, toplumun her ferdi, o padişahın, o hükümdarın ve etrafındakilerin telaffuz ve ifade ettiklerini hakikatın ta kendisi kabul eder, din icabı kabul eder, mevcudiyetin icabı kabul eder.(...)

Artık yetişir, bu milletin çektiği felaketler çoktur. Bu millete acımak lazımdır. Bu milleti şunun veya bunun menfaati için şu ve şu istikametlere, karanlıklara sevk etmek ayıptır, rezalettir, günahtır. Bunu artık yaptırılmayacağız.”

Kurtuluş Savaşı başladığında iki başlı bir durum vardı: Saray-TBMM, İstanbul-Ankara. Hem Kanunu Esasi, hem de TBMM'nin açılışından 9 ay sonra, iki ay süren görüşmeler sonunda 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilen 23 maddelik Teşkilat-ı Esasiye yürürlükteydi.

Savaş, Lozan, saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanı, halifelik için kaldırılışı derken sıra anayasaya geldi. Hasan Rıza Soyak her konuda özenli olan Mustafa Kemal'in anayasa çalışmasını şöyle anlatıyor:

“23 senesinin Temmuz ayında idi. TBMM ikinci devre seçiminin arkası yeni alınmıştı. Atatürk, Halk Fırkası'nın kuruluşunu tamamlamakla meşguldü. Lozan Anlaşması da o günlerde ya imza edilmiş yahut imza edilmek üzereydi.

Bir gün Çankaya Köşkü'nden, Özel Kalem binasına gelen kalem müdürü Hayati Bey, beni Paşa'nın istediğini söyledi. Gönderilen bir otomobile

Hasan Rıza Soyak

Köşk'e çıktım. Yanımda arkadaşım Bolu Milletvekili ve Atatürk'ün eski yaveri Cevat Abbas Güner de vardı. Atatürk benim geldiğimi görünce, yanında bulunan misafirlerine:

'İsterseniz bahçeye çıkıp kayaların nasıl atıldığını görelim. Biraz hava da almış oluruz,' dedi ve arkasından ilave etti: 'Haydi siz buyurun, ben de geliyorum.' dedi

Onlar salondan çıktuktan sonra yanıma yaklaştı, yelek cebinden birkaç küçük kâğıt parçası çıkarıp bana uzattı;

'Bunları müsvedde halinde temize çekeceksin. Yazılar biraz karışıktır; dikkat et; okuyamadığın yahut anlayamadığın yer olursa beni buraya çağırır sorarsın. Bir cümle düşüklüğüne rastlarsan düzeltmeye mezunsun. Aynı zamanda şunu da söyleyeyim ki bunları şimdilik yalnız sen ve ben bileceğiz. Amirlerine dahi bahsetmeye lüzum yoktur.' buyurdu. Bana çalışmak için kendi masasını gösterdi, bahçeye çıktı.

O çıkıp gittikten sonra kâğıtları okumaya başladım. Daha ilk satırlarda büyük bir heyecana kapıldım. Bunlar, o zaman mevcut olan 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun bazı maddelerini tadil mahiyetindeydi. Evvela 1. Maddeye "Türkiye Devletinin Hükümet şekli Cumhuriyettir." cümlesi ilave edilmişti. Notlar bu maddelerden ibaretti. Bir iki defa salona gelerek yazdıklarımı kontrol etti. İş bitince de yazdıklarımı aldı, cebine koydu ve kendi notlarını yırtıp attı.

Bundan sonra, bir gün daha çalıştı.

O zamanki Teşkilatı Esasiye Kanunu ile eski "Osmanlı Kanunu Esası" sinin siyasi, idari, yasa koyma, mali ve yargı hükümlerini yeni duruma uygun şekle sokarak tam bir Anayasa tasarısı vücuda getirdi ve: 'Şimdi bunu al, Adliye Vekili Seyit Bey'e götür, yarına kadar okusun; Halk Hâkimiyeti ve Cumhuriyet mefhumlarıyla, umumi hukuk kaideleri bakımından tetkik etsin, mütalâalarını bildirsin. Meselenin şimdilik üçümüzün arasında kalmasını arzu ettiğimi de söylersin.' emrini verdi.

Seyit Bey'i evinde ziyaret ettim. Atatürk'ün ricalarını bildirerek tasarımı kendisine verdim. Ertesi gün, yine evinde buluştuk: 'Pek mükemmel, esaslarda tamamen mutabıkım. Yalnız birkaç tali noktada -emirlerine uyarak- mütalâalarımı not ettim.' dedi.

Tasarımı aldım, Köşke çıkıp Atatürk'e takdim ettim. O günden Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarihine kadar bundan bahsettiğini işitmedim. Yalnız, Viyana'da çıkan Neu Freie Presse gazetesinin bir muhabirine verdiği beyanatı arasında 'Yeni Türkiye Devleti'nin Teşkilatı Esasiye Kanununun ilk maddelerini size tekrar edeceğim: 'Hâkimiyet kayıtsız, şartsız milletindir. İcra kudreti, teşri salâhiyeti, milletin tek hakiki temsilcisi olan TBMM'nde tecelli ve temerküz etmiştir.' Bu iki maddeyi bir kelime ile hülasa etmek kabildir: Cumhuriyet.'" demişti.

Bu beyanat, gerek memleket -bilhassa İstanbul- gazetelerinde ve gerek yabancı basında türlü tefsirlere yol açmış, 'Cumhuriyet şekline geçmek üzere bulunduğumuz' yolunda neşriyat yapılmıştı. Bir de, sulhun takarrür etmesi üzerine, tabiatıyla, değişmiş olan şartlara daha uygun, bir Teşkilatı Esasiye (Anayasa) projesi hazırlamak üzere Halk Fırkası'na ilmi salahiyyet haiz milletvekillerinden mürekkep bir komisyon kurulmuş ve istasyonda Hususi Kalem binasının üst katındaki salonda çalışmaya başlamıştı. (...)

Bütün bunlardan anlaşılan şudur ki; bir işin sırası gelinceye kadar, kendisini tutmasını pek iyi bilen Büyük Adam, geçen müddet zarfında, bir taraftan düşündüğünü tatbik etmek için münasip fırsat zuhuruna

intizar etmiş, diğer yandan fikirleri yoklamak ve hazırlamakla meşgul olmaktan da geri durmamıştı."

Çeşitli ülkelerin anayasalarını buldurup, çevirtip bizzat incelemeye başlayan Gazi üzücü bir haber aldı:

"(Anayasa için çalışmalar yapan) Ziya Gökalp' in rahatsızlığını şimdi öğrendim. Çok üzgünüm. Bir an önce sağlığına kavuşması için ne lazım geliyorsa yapılsın. Gerekli yorsa tedavisi için Avrupa'ya gönderelim. Masraflarını bizzat ben karşılayacağım" dedi.

1876 Anayasası (askıya alındığı 30 yıl da sayılırsa) 45 yıl, 1921 Anayasası 3 yıl ardından yerini yüz yıl önce Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na bıraktı. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

ÜÇ AY

Atatürk'ün, toplumsal değişimler konusundaki yaklaşımının ne kadar sağlıklı ve isabetli olduğunu göstermesi açısından aşağıdaki anekdot fikir vericidir:

Yeni Türk alfabesinin ilk şekillerini kendisine götürdüğüm zaman, komisyonun en az beş yıllık bir geçiş dönemi düşündüğünü söylemiştim. Gazeteler önce birer sütunlarını yeni harflerle yayınlayacaklar, yavaş yavaş bu sütün sayısı artacak, nihayet bütün gazeteler yeni harflerle çıkacaktı. Okullar için de buna benzer aşamalı bir geçiş yöntemi düşünmüştük.

Dikkatle dinledikten sonra bir daha sordu:

"Demek beş yıl düşündünüz?"

"Evet!"

"Üç ay!" dedi.

"Dona kaldım: Üç ay!"

Üç ay içinde bütün ülkede yayın Lâtin harfleriyle yapılacaktı. Ekledi:

"Ya üç ayda uygulayabiliriz ya da hiç uygulayamayız. Sizin gazetelerde Arap harflerine bırakacağımız sütunlar yok mu, onların sayısı bire de inse herkes yalnız o sütunu okur ve beş yıl sonra, tıpkı yarın başlar gibi başlamaya mecbur oluruz. Hele arada bir buhran, bir savaş çıkarsa attığımız adımları da geri alırız."

Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM)

Sarı Paşa Sivas Yolunda

Hedef Sivas'tır. Güzergâh ise Tokat.
Hava pusludur. Hain padişah yanlıları, İngilizler veya padişah emrine uyan birliklerle çatışma olasılığı yüksektir. Paşa bunları düşünerek yol alırken bir birlik yolu keser. Belki de o an gelmiştir ancak Paşa her şeyi göze almıştır. Kıyafetleri pek birbirini tutmayan 20 kadar askerin başında bir binbaşı beklemektedir. Mustafa Kemal hemen arabayı durdurup aşağıya iner... »

**Sivas'ta ister
bir tuzak
kurulsun, ister
bir taşkınlık
olsun... O artık
her türlüüne
hazırdır.**

Bu binbaşı, acaba onları tutuklamak için mi oradadır?

Biraz şüpheli ancak her zaman olduğu gibi hazırlıklı ve dikkatli yaklaşır.

Binbaşı selam durup kendini tanıtır ve “19 nefer, bir çavuş, iki izinli emrinizdeyiz Paşam.” der.

Binbaşının elini sıkarak ancak rahatlamaz çünkü o buraya geleceğini kimseye haber vermemiştir.

O halde bu hazırlık nedir?

Tokat'ta geceyi uykusuz geçirir. Anlar ki bir dağın doruğundadır. Artık geriye dönüş yoktur.

Ya ilerde görünen dağların ardında ne vardır?

Tokat'ta geçirdiği gece, onun gerçekten en kuşkulu gecelerinden biridir. Havada bir şeyler koklar, bir şeyler sezinler. Erkenden kalkar. Zaten daha Tokat'a girer girmez telgrafhaneye el koymuştur.

Bilinmez. Ama yine de, işte o dağların üzerine gidilecektir.

Tokat'ta geçirdiği gece, onun gerçekten en kuşkulu gecelerinden biridir. Havada bir şeyler koklar, bir şeyler sezinler. Erkenden kalkar. Zaten daha Tokat'a girer girmez telgrafhaneye el koymuştur. Hatta 5.

Tümen'den bir de küçük askeri birlik oluşturmuştur.

Bu birliğe gerekirse yapılması gerekenler konusunda emir verecektir ama o emir bu birlik tarafından uygulanacak mıdır? Samsun'a çıktığı ekip içinde bile huzursuz olanlar, korkanlar, onun fazla ileri gittiğini düşünenler vardır.

Gün ağarırken Tokat'tan yola çıkılır. Çıkılır ama acaba Sivas'ta neler olmaktadır? Yola çıkmadan önce Sivas'a gönderdiği Dr. İbrahim Tali Bey'den henüz hiç haber alınmamıştır.

Burada yine o parlak zekâsı devreye girer.

Tokat'tan çıkarken Sivas valisine bir telgraf yazar ancak telgrafın, Sivas'a hareketinden 5-6 saat sonra çekilmesi emrini verir.

Sivas'a daha önce haber uçurulmasına engel olunacaktır. Öyle ki, Sivas'ta bir tuzak varsa o bu tuzak harekete geçmeden onun üzerine varabilirdi. Önceden Sivas'a varmak ve olası tehlikeler baş göstermeden önce orada olmak istemektedir. Son derece zeki ve

olağanüstü sezgileri olan bir kurmaydır.

Sivas'a yaklaşıyor. Çamlıbel'den sonra Yıldızeli ve oradan Sivas ancak 50 kilometre kadar bir yoldur. Bir büyük milli davayı bir büyük kozu, işgal kuvvetleri emrinde aciz bir İstanbul hükümetinin ahmak

plan ve hainliklerine feda etmemek için dikkatli olmak zorundadır.

Arkasında, belki de şu anda Samsun'a çıkmakta olan İngiliz birlikleri vardır. Önünde ise belirsizlikler. Millete "Haydi artık çağırımı ayaklarına çek, eline ne geçerse al, dağa çıkıyoruz." demeden önce, sabırla, tüm önlemler alınmalıdır. Gerçekten de onun henüz haberi yoktur ancak, İstanbul Hükümeti, onu bütün görevlerinden azletmiştir. Artık onun resmi hiç bir yetkisi olmadığı gibi boynunda idam fermanı vardır.

Sarı Paşa bunlardan habersiz Tokat'tan hareket ederken Sivas'ta Vali Reşit Paşa, Mustafa Kemal'in tevkifi için zorlanmaktadır. Mustafa Kemal'in Tokat'tan, hem de Ordu Müfettişi sıfatını kullanarak çektiği telgraf, Sivas valisinin eline verilir: "Geliyorum!"

Bu haberler ilanlar halinde Sivas sokaklarının duvarlarına yapıştırılmıştır. Kötüler ve bütün şer kuvvetleri ayaktadır. Sivas çarşısı çeşitli dedikodularla çalkanır durur.

Padişahın Elazığ Valiliğine özel görevle gönderdiği Ali Galip adında bir adam ve ona uyan Sivaslı Hürriyet ve İtilaf Partisi yöneticileri valiye baskı yaparak, Mustafa Kemal'i hemen tutuklayıp, ellerini arkasından bağlayarak İstanbul'a göndermeye zorlarlar. İstanbul'a, yani padişaha, Bekirağa Bölüğü Zindanına, Kürt Mustafa Divan-ı Harbi'ne, Fransızların, İngilizlerin eline, Malta'ya ve belki de bir asi olarak darağacına!

İstanbul Hükümeti, onu bütün görevlerinden azletmiştir. Artık onun resmi hiç bir yetkisi olmadığı gibi boynunda idam fermanı vardır.

Valilik odasında her kafadan bir ses çıkmaktadır.

Sarı Paşa ise yoldadır. Nihayet Sivas-Tokat yolunda ve Sivas'ın az ilerisindeki Numune Ziraat Çiftliği önüne gelirler. İşte tam o dakikalardadır ki, Mustafa Kemal'in Tokat'tan, hem de Ordu Müfettişi sıfatını kullanarak çektiği telgraf, Sivas Valisinin eline verilir: "Geliyorum!"

Vali'nin rengi atar, sarsılır. Elindeki telgrafı karşısında, hâlâ Mustafa Kemal'in tutuklanması için atıp tutan ve padişahın özel yetkilerini taşıyan Ali Galip'in eline sıkıştırır. "İşte geliyor; buyur tutukla!"

Ali Galip sapsarı kesilir. Tam bir siyasal islamcı gibi çark eder.

"Efendim, ben tutuklayalım dediysem, kendi vilayetimde olursa demek istemişim." der.

En doğru cümleyi yine Sivas Valisi söyler: "Madem ki

tutuklayamıyoruz, öyleyse buyurun karşılamaya çıkalım.”

Salon boşalır. Oradakiler, daha önde görünmek için hemen sokaklara dökülürler. Ali Galip’le etrafındakiler ise, birer delik bulup saklanmak veya kaçmak için ortadan kaybolmuşlardır.

Mustafa Kemal, daha önce Sivas’a yolladığı Dr. İbrahim Tali’yi ancak Numune Çiftliği önünde bulur. Her şeyi öğrenir. Kendisinin azledildiğini, emrinin hiç kimse tarafından dinlenilmesinin bildirildiğini ve Sivas’ta kendisini tutuklamak için tuzak kurulduğunu öğrenir. Durum karanlıktır, kritiktir. Her şey bir an meselesidir. Ya bir tuzağa düşecek ya da şansı ona Sivas kapılarını açacak, yollarında insanlar saf tutup selam duracaklardır!

Sivas Valisi Reşit Paşa

olup, padişaha ilk isyan telgrafını çekenlerden biridir.

Vali Paşa’ya “Hoş geldiniz Paşam, şu ziraat bahçesinde lütfen biraz istirahat buyursanız.” diye lafını bitiremeden Sarı Paşa gürlür.

“Derhal otomobillere! Derhal Sivas’a!”

Vali şaşalar, “Bilmem ki efendim, ama nasıl tesnip buyurulursa.” diyerek otomobile yönelir ama aynı ses onu durdurur.

“Siz buraya Vali Paşa! Benim yanıtma!”

“Efendim, zat-ı devletiniz, Rauf Beyefendi ile teşrif buyursanız da...”

“Yanıma! Siz benim yanımda olacaksınız!”

Artık yönetim Mustafa Kemal’indir. Sivas’ta ister bir tuzak kurulsun, ister bir taşkınlık olsun, is-

terse insanlar yollarında saf tutup el bağlasınlar, o artık her türlüşüne hazırdır. Talihiyle boğuşacaktır. Çünkü şu anda seçilecek tek bir yol vardır. Mücadele.

Kafile yola çıkmıştır. Vali yolda hemen hiç konuşmaz. Ara sıra bir takım beylik Osmanlı lafları geveler. Yarı korku ve daha çok şaşkınlık içindedir. Nihayet Sivas’a yaklaşılır. Şehrin giriş yerinde kalabalıklar görünür. Bunlar, padişah emriyle kendisini tutuklamak isteyecek hükümet jandarmaları mıdır, askerler

Ya ondan sonra? Ondan sonrası daha sonra düşünülecektir. Kısacası, asker Mustafa Kemal derhal harekete gelmiştir. Böyle anlarda en basit stratejisi şudur: “En büyük tehlike, en yakın tehlikedir!” O halde hemen en yakın tehlikenin üzerine gidecektir.

Tam o sırada Sivas yolundan bir otomobil görünür, yaklaşır, durur. İçinden çıkan, Sivas Valisi Reşit Paşa’dır. Sivas Valisi Reşit Paşa, 1908 İhtilali sırasında Rumeli’de görevli

midir, yoksa halk mıdır?

Az sonra manzara aydınlanır. İlk caddeye girince her şey belli olur. Halk sokakların iki tarafını doldurmuştur. Askerler selam duruşundadır. Kadınlar, çocuklar, öğrenciler, esnaf, tüm Sivas oradadır. Her adımda gökyüzüne bir haykırış yükselir: “Yaşasın Mustafa Kemal Paşa!”

Önlerine halkın dizildiği çarşı duvarlarında hâlâ, korkakların, kölelerin Mustafa Kemal aleyhinde yapıştıkları duyurular görülür ama artık kimse onlara bakmaz. Onları oralara yapıştıranlar, onları okuyup halka anlatarak ukalalık taslayanlar, şimdi halkın içine karışmışlardır. Sinmişlerdir. Çoğu etraflarındakilere uyararak, sık sık “Yaşasın!” diye bağırır ve uzaktan gelen yolcuyu alkışlarlar.

Onu karşılayanların, onu alkışlayanların içinde, Arıburnu’nda, Anafartalar’da onun kumandası altında çarpışmış, gaziler, terhisli olarak şimdi buralara dönen erler, onbaşılar, çavuşlar, yedek veya muvazzaf subaylar vardır. Hemen hepsi karışılarında Mustafa Kemal’i görünce göz yaşlarını tutamazlar. Mustafa Kemal’i birden karşılarında görünce, sanki özgürlüklerine kavuşmuş esirler, sağlıklarına kavuşmuş hastalar gibi coşarlar.

O gün Sivas’ın havasını birden ümit, şenlik ve halkın kendini buluşunun rüzgârları sarar. Bu halk

sanki o gün orada, yeniden egemenliğe kavuşmuş gibi olur.

İstanbul, ilk defa o gün, Sivas’ta yenilmiştir. İstanbul’un emri ilk defa o gün, orada yırtılır.

İstanbul, ilk defa o gün, Sivas’ta yenilmiştir. İstanbul’un emri ilk defa o gün, orada yırtılır. Mustafa Kemal, padişaha ilk defa o gün ve orada açıkça baş kaldırır.

Mustafa Kemal, padişaha ilk defa o gün ve orada açıkça baş kaldırır.

Neye güvenerek?

Hiç!

Sadece kendisine ve önsözlerine. Bu halk, bu ordu başsızdır. Fakat ya başını ve önderini bulursa?

Mustafa Kemal, Tokat’tan Sivas’a işte böyle gelir.

Tarihin kendilerine bir misyon bağışladığı ve ruhlarında bu misyonu duyan nadir insanlar, zamanı gelince ve şartlar emredince tehlikenin üzerine işte böyle giderler ve kara talihe böyle “Seni yeneceğim!” diyen adam, eğer gerçekten sözünün eri bir yiğitse, talih o yiğide, işte böyle teslim olur.

Bu güzel hikaye özüne bağlı kalarak Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam’dan alınmıştır. •

kayaboztepe@butundunya.com.tr

Arayış
Vahap Candan

Ulus'ta

Ulus'tan kalkış yapan ya da Ulus'tan geçen dolmuş ve halk otobüslerinin üzerinde Ulus-Heykel yazısı bir arada yer alır. Heykelden kasıt meydandaki zafer anıtıdır. Halk arasında ise Atatürk heykeli olarak bilinir.

Ben de birkaç yıl önce aynı ifadeyi kullandığımı hatırlıyorum. İktisadi Bağımsızlık Müzesi'ni ziyaret etmek üzere sözleştiğim arkadaşşıma "Atatürk heykelinin yanında buluşalım" deyivermiştim. Oysa yapıldığı yıllarda Ulus Zafer Anıtı olarak biliniyordu ve hâlâ pek çok bilimsel kaynakta Zafer Anıtı olarak anılıyor. Meydanın yapıldığı yıllardaki adı da "Hakimiyet-i Milliye" idi.

Kızılay'da "Zafer Heykeli" olarak bilinen Atatürk'ün mareşal üniformalı tunç anıtı ve Ulus Zafer Anıtı aynı yıllarda yapılmış. Yani Ankara'da İstiklal Savaşımızın zaferle sonuçlandırılmasına ilişkin iki zafer anıtı yer alıyor. İstiklal Savaşı yıllarında olduğu gibi, savaş sonrasında da Ankara'nın merkezi durumundaki Ulus'ta yapılan Zafer Anıtı'na biraz dikkatlice bakacak

olursak, işgalden zafere giden sürecin anlatıldığını görürüz.

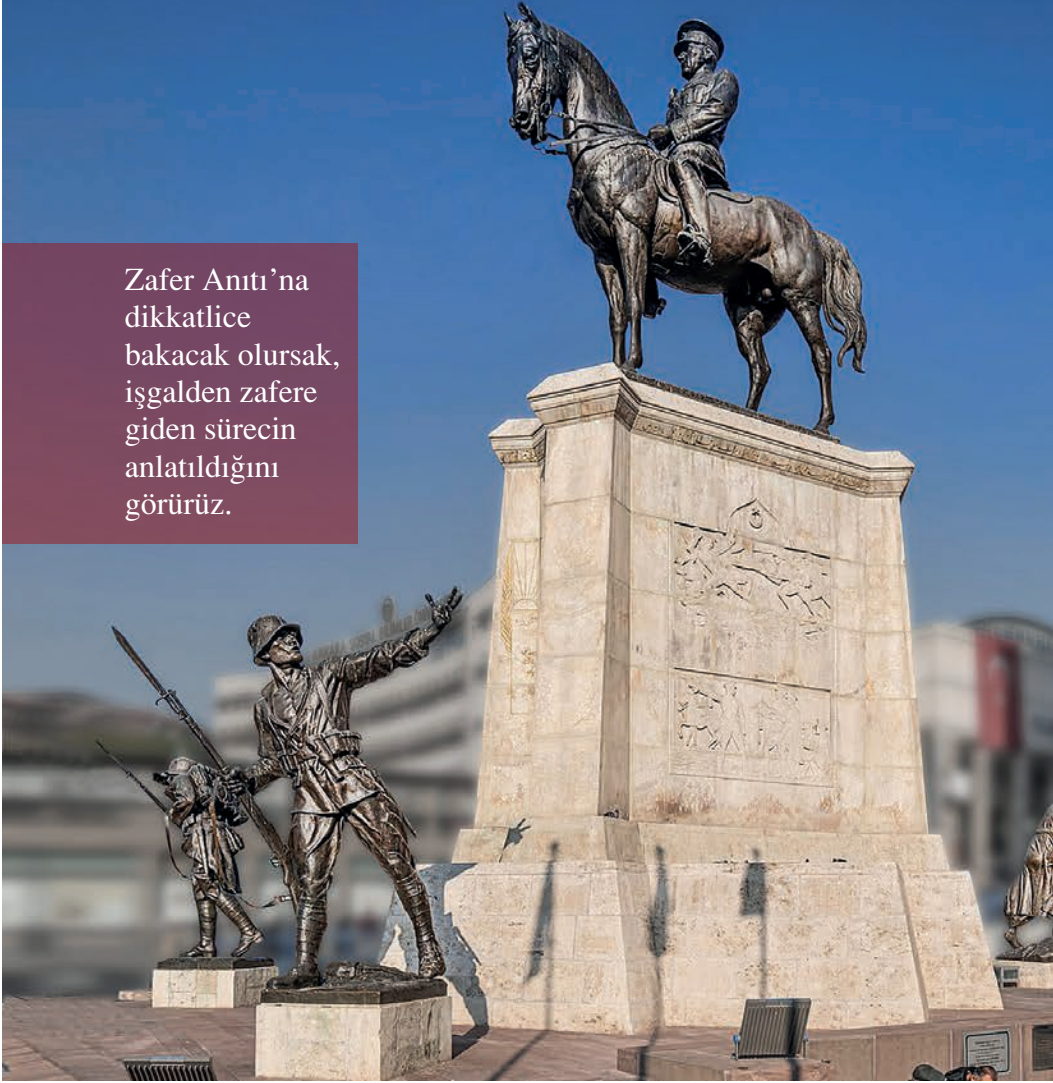
Anıtın yapım masrafının, Türk milletinin yardımlarıyla karşılandığını hatırlatmalıyım. 16 Mart 1920'de Yeni Gün gazetesinin İstanbul'u işgal eden güçlerce basılıp dağıtılmasından hemen sonra Anadolu'ya geçen ve gazetesini Ankara'da yayımlamaya devam eden Yunus Nadi öncülük etmiş anıtın yaptırılmasına. Yunus Nadi Bey tarafından başlatılan kampanyaya yurdun her yerinden bağışlar gelmiş. Yani anıtın masraflarına "bir ferdi olmaktan gurur

Yunus Nadi Abalıoğlu

Zafer Anıtı

Zafer Anıtı'na dikkatlice bakacak olursak, işgalden zafere giden sürecin anlatıldığını görürüz.

yaptığı Ulus Zafer Anıtı'nda, at üzerinde Atatürk heykeli hariç üç tunç heykel daha yer alıyor. Atatürk'ün atının adından başlayacak olursak her motif İstiklal Savaşı'nı anlatıyor. Atının adı "Sakarya". Heybetli bir duruşu var. Mustafa Kemal'in yüzü istasyon yönüne bakıyor. Atı "Sakarya"nın

üzerinde mareşal üniformasıyla tasvir edilmiş. Önde yer alan tam teçhizatlı iki Mehmetçik heykelinden biri eliyle gözünü siper etmiş uzağa (düşmana) bakıyor. Diğeriyse, yine tam teçhizatlı, sağ elinde tüfeği olduğu halde sol elini ve parmaklarını yukarı kaldırmış vaziyette.

Yerdeki heykel grubunun bir diğeryise kaidenin arka tarafına yerleştirilmiş. Çok anlamlı bir heykel. Sirtında top mermisi taşıyan kahraman Türk kadını. Heykel, Mustafa Kemal'in 21 Mart 1923'te Konya'daki hitabında dile getirdiği *"...dünyada hiçbir milletin kadını, milletini kurtuluşa ve zafere götürmekte, Anadolu kadınından daha fazla çalışım diyemez"* ifadesini hatırlatıyor.

Dikdörtgen kaidenin uzun

duyduğum" dediği milleti katkıda bulunmuş. Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel'in 1927'de

Kurtuluş Savaşı ile ilgili sahneler yüzeylerine işlenen kabartmalarda da Kurtuluş Savaşı ile ilgili sahneler yer alıyor. Sümerbank binasına bakan yüzeydeki iki ayrı tasvirin alttakinde, açıkça millet olarak topyekûn savaşa hazırlık resmedilmemiş hafif kabartma tekniğiyle. Ana-babalar evlatlarını savaşa gönderiyor; aynı zamanda kucağında yavrusuyla, iki öküzün çektiği kağnyla malzeme taşıyan Türk kadını yollara düşmüş halde.

Üsttekindeyse milli ordu kurulmuş ve Mustafa Kemal'in ardına düşmüş halde tasvirlenmiş. Ve sivri kemerin altına yerleştirilen ay yıldızlı al bayrağımızın gölgesinde yürüyorlar.

Diğer (güney) yüzeyde de yine iki ayrı panoyla

Kaidenin İstasyon yönündeki bordürü

Sakarya Meydan Savaşı (üst kısımda) ve Büyük Taarruz (altta)

Kurtuluş Mücadelemizin iki önemli aşaması batımınmış. Yukarıdakinde Sakarya Meydan Savaşı ve zaferi, aşağısında ise Büyük Taarruz. Savaş ortamında, Başkomutan Mustafa Kemal'i "**Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri**" komutunu verirken görüyoruz.

Ulus Zafer Anıtı kaidesinin üst kısmının bitiminde eski alfabeyle yazılmış bazı ifadelere yer verilmiş.

Kaidenin kaleye bakan yüzü

Ki, bize Kurtuluş mücadelemizin önemli dönüm noktalarını bir kez daha hatırlatıyor.

Kaidenin İstasyon yönündeki bordüründe, Atatürk'ün 8 Temmuz 1919'da ordudan ihraç edildiği ve tutuklanma kararı kendine

ulaştığında söylediği söz kayıtlı. "Artık badema sine-i millete bir ferdi mücahit olarak çalışacağım." - Yani, "Milletin gönlünde savaşçı bir birey olarak çalışacağım."

Diğer yönünde 6 Ağustos 1921'de söylediği, "Düşman ordusunu vatanın harimi ismetinde boğarak, behamahal naili halas ve istiklal olacağız." ifadesi yazılı.

Büyük Taarruz devam ederken Dumlupınar'da söylediği söz de Zafet Anıtı'nın başka bir yönünde taş oyluğu: "Düşmanın anasırlı aslıyesi imha edilmiştir. Ordular ilk he-definiz Akdenizdir. İleri..."

Kaidenin kaleye bakan yüzündeki ağaç motifinin de anlamı açık. Ağacın kökü çok derinlerde. Zaten Mustafa Kemal Atatürk'ün her fırsatta köklerimize vurgu yaptığını biliyoruz. Bunu mimarlık sanatında, resimde, heykelde, tiyatrodada; her yerde görüyoruz. Ağacın kökü derinlerde ama esaslı bir yaralmış; köke yakın bir yerden kesil-

miş ve kurumamış. Çünkü kökü sağlam.

Yeniden yermiş ve adı Türkiye Cumhuriyeti olmuş. Ve güney yönde kaide altına bitişik olarak yerleştirilen iki adet kurt büstü de yine köklere gönderme yapıyor. •

Atatürk, Türk Ergenekon Mitolojisindeki Kurt Ata gibi milletine önder oldu ve milletiyle birlikte düşmanlara karşı savaştı.

vahapcandan@
butundunya.com.tr

Bilmek Gerek
Av. Ahmet Erdem Akyüz

Atatürk ve Sanatçının Eli

Sanat, yaşamın her yönünün dışı yansıtılmasıdır. Sanatçı, bu yansıtmayı yapan kişidir.

Bu yansıtmanın yolları; resim, heykel, müzik, edebiyat, mimarlık, gösteri sanatları, çizgi roman, sinema ve benzeri şekillerde olabilir. Sanat, bir millet için yaşamsal önem taşıyan değerlerin başında yer alır.

Atatürk'ün dile getirdiği üzere *“Bir millet sanattan ve sanatkârdan yoksun ise tam bir hayata sahip olmaz. Böyle bir millet, bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat bir kimse gibidir. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.”*

Bu kadar önemli bir unsurun

temelinde yatan şey eğitimidir. Sanat, sanatçı ve sanata değer veren bir toplumu yaratan unsur da 'eğitim'dir. Bu eğitimi sağlamak isteyen Atatürk, büyük çalışmalar yapmıştır.

Güzel Sanatlar Evi anlamına gelen "Darülbedayi", 1914 senesinde bir okul olarak açılmış, gösteri yaşamına Fransız yazar Emile Fabre'nin yazdığı ve Hüseyin Fuat tarafından çevrilen "Çürük Temel" adlı oyunu ile Tepebaşı'ndaki ahşap binada başlamıştır. Daha sonra bir tiyatro topluluğuna dönüşerek

Muhsin Ertuğrul

eserlere, örneğin Cemal Reşit Rey, Ekrem Reşit Rey gibi yerli bestecilerin yazdığı oyun ve operetlere daha fazla yer verilmiştir.

Ankara Hükümeti, kültür ve sanat konusuna verdiği önemi,

3 Mayıs 1920 tarihinde oluşturulan ve Heyet Başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı İcra Vekilleri Heyeti'nin programında yer alan maddelerle yasal güvenceye almıştır. Atatürk'ün önderliğinde, sanatta büyük atılımlar yapılması, bir devlet politikası konumuna gelmiştir. Sanatı korumak ve sanatçı yetiştirmek için gereken her şey yapılmış, sanat ve tiyatro eğitimi veren okullar açılmış, yetenekli genç sanatçılar eğitimlerini tamamlayabilmeleri için yurt dışına gönderilmiş, sanata ve sanatçıya değer

İstanbul Şehir Tiyatroları, 1970 yılında Harbiye'deki modern binaya taşınana kadar Tepebaşı'ndaki bu "kışlık tiyatro"da faaliyet gösterdi. Bu 55 yıl boyunca 368 oyun sahneye konuldu, toplam 13 bin 273 gösterim yapıldı. Kentin kültür hafızasının önemli parçaları olan Tepebaşı'ndaki Darülbedayi yapıları bakımsızlık, yangın, yıkım gibi felaketler sonucunda yok oldu.

verilmiş, büyük atılımlar ve gelişmeler sağlanmıştır. Bunun sonucu olarak sanatçılarımız, yurt içinde olduğu kadar yurt dışında ilgi ile karşılanmış ve büyük ödüller almışlardır ve almaya devam etmektedirler.

1924'te

Musiki Muallim Mektebi kurulmuş, 1928 yılında başlayan Harf Devrimi'ni, 1929 yılında Millet Mektepleri izlemiştir. Güzel sanatların gelişmesinde Türk Ocakları, Halk Evleri büyük ve önemli görevler yapmışlardır. Darülbedayi, 1931'de Şehir Tiyatrosu adını alarak çalışmalarına devam etmiştir.

Sanatta yaşanan bu mucize kendiliğinden oluşmamış; Atatürk ve arkadaşlarının çalışmaları, demokratik ve laik devrimleri sonucu vücut bulmuştur. Bunun en güzel örneklerinden biri Atatürk ile sanatçılar arasında geçen bir diyalogda yaşanmıştır:

Darülbedayi sanatçıları Türk Ocağı binasında temsil vermek üzere Ankara'ya gelmişlerdir. Gazi Mustafa Kemal, sanatçıları 12 Nisan gecesi Çiftlik'teki Marmara Köşküne davet eder.

Katılımcı kadınların tuvaletli,

Atatürk Türk Ocağı ziyaretinde (2 Nisan 1930)

erkeklerin smokinle katıldıkları davet devam ederken saat gece yarısına gelmiştir. Ertesi gün prova yaptıktan sonra sahneye çıkacak olan sanatçılar, Gazi Mustafa Kemal'den izin aldıktan sonra ellerini öpmek isterler. Bu isteği Gazi'ye, Reşit Galip'in iletmesini rica ederler. Olayın devamını Vasfi Rıza Zobu şu şekilde anlatır:

“Toplu halde yaklaştık Paşa'ya. Doktor Reşit Bey, hemen söze başladı.

‘Paşam, yarın akşam temsilieri olan bu sanatkârlara izin verirsiniz!..’

Gazi Mustafa Kemal Paşa ayağa kalktı. ‘Peki’ ya da ‘Hayır’ demedi. Sadece olumlu bir bakışla bizleri süzdü. İzin çıkmış demektir bu.

Doktor Reşit Bey:

‘Öyleyse izin verirsiniz, ayrılarken elinizi öpmek istiyorlar.’

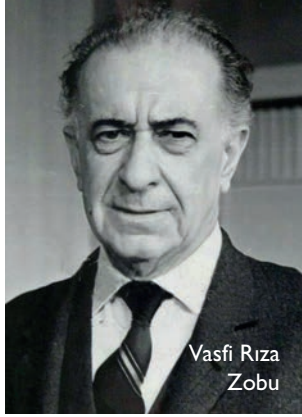
‘Hayır..’

Hepimize bir şaşkınlık geldi.

Aşırı bir istekte mi bulunmuştuk acaba?

'Biz hepimiz, milletvekili olabiliriz, Bakan olabiliriz, Hata Cumhurbaşkanı oluruz. Ama sanatkâr olamayız. Bilin ki sanatkâr el öpmez, sanatkârın eli öpülür...'

Der demez, hepimiz birer sulugöz kesiliverdik, o anda.'

Vasfi Rıza
Zobu

kadını... Sen omuzlar üzerinde yükselmeye layıksın." diyen Atatürk; sanatçı için, *"Sanatçının eli öpülür."* diyordu.

Ey, Büyük Atatürk... Sen ölmedin. Kalbimizde yaşıyorsun. Kurduğun Türkiye Cumhuriyeti, demokratik, laik Atatürk ilke ve devrimleri sonsuza dek

İşte Mustafa Kemal Atatürk budur. Köylü için, *"Köylü, milletin efendisidir."* diyen,

kadınlar için, *"Kahraman Türk*

yaşayacaktır. •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

Kaynakça:

1.- Atatürk Takvimi / 2-Dergipark yayınları

SÖYLEDİĞİNİ YAPARDI

Başarıyı önleyecek engelleri kaldırdığın zaman başarı kendiliğinden gelir diye düşünen Atatürk, başarısızlık diye bir şey tanımazdı. Herkesin umutsuzluk içerisine düştüğü işgal yıllarında bile o, Bağımsızlık Savaşı'nı başlatma cesaretini göstermiştir. Atatürk'ün bu derece kendisine güvenmesinin nedeni Türk ulusuna olan inancı idi. Ona göre, karamsar olanlar, umutları bitik olanlar bu ulusu tanımayanlardı. Aşağıdaki anekdot, Atatürk'ün bu konudaki düşüncelerini yansıtan güzel bir örnektir:

Kurtuluş Savaşı'na başladığı sırada Atatürk'e dediler ki:

"Nasil mümkün olur? Ordu yok!"

Atatürk hemen cevap verdi:

"Yapılır!"

"İyi ama, bunun için para lâzım... O da yok?"

"Bulunur!..."

"Diyelim ki bulduk, düşmanlarımız hem büyük, hem de çok!"

"Olsun, yenilir!..."

O, dediklerinin hepsini yaptı. Yapamayacağı şeyi asla söylemedi.

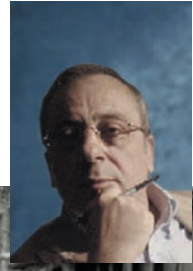
Bir liderin kendisini milletine sevdirebilmesi için belki ilk şart bu değil midir?

Arif Hikmet Par – M. Agah Önen; s. 120-122.

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

24

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Bahriye Vekili İhsan Bey İsmet Paşa ve “Ali İhsan Sabis” Olayı

Soldan sağa: Asım Gündüz, İsmet İnönü, Znovarev, Aralov, Mustafa Kemal, İbrahim Abilov,
Ali İhsan Sabis. 31.03.1922, Afyon / Çay.

Bahriye Vekili İhsan Bey (Eryavuz) vekalet 1 Kasım 1927’de “de facto” kaldırıldıktan 54 gün sonra, Başvekil İsmet Paşa tarafından Yavuz zırhlısının onarımıyla ilgili olarak yolsuzluk yapmakla suçlanmış ve Yüce Divan’da

yargılanarak 2 yıl hapse mahkum olmuştu. Anılarını ölümünden 9 ay önce Temmuz 1946’da Yeni Türkiye gazetesinde “Havuz ve Yavuz Meselesinin İç Yüzü” başlıklı yazı dizisinde yayımlayan İhsan Bey, İsmet Paşa ile 1907’de tanışıp sıkı

dest olduklarını; Bahriye vekilliği boyunca gerek Başbakan İsmet Paşa'dan gerek Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'dan destek gördüğünü; vekaletteki başarıları dolayısıyla kendisini öven ve dahası bir teşekkür belgesi sunan İsmet Paşa'nın, vekaletin 'de facto' kapanmasından yaklaşık iki ay sonra, birden bire tutum değiştirip kendisini yolsuzlukla suçlamasının olası nedenlerini anlatıyordu. Anıların ilk 8 bölümünde vekaletin kapanmasından sonra parti içinde hizip örgütlediğine ilişkin dedikoduların İsmet Paşa'nın ve Atatürk'ün kulağına gittiğini; bu sırada İsmet Paşa'ya gönderdiği 18 Kasım 1927 günü mektuba Atatürk'ün "tehdit ve hakaret içeriyor" diyerek kızdığını, İsmet Paşa'nın işte bu mektuba öfkelenmekten sonra ve bu öfkeyle kendisini yolsuzlukla suçlamış olabileceğini anlatan İhsan Bey, anıların "Aleyhine Girişilen Hareketin Ruhü Saikleri" ara başlıklı 9. bölümünde, İsmet Paşa'yı yıllar önce 1921'de Eskişehir-Kütahya yenilgilerinden dolayı suçlamış olduğunu, İsmet Paşa'nın 1927'de kendisini yolsuzlukla suçlarken 1921'deki bu konuşmalarının intikamını almış olabileceğini söylüyordu. Anıların "Ali İhsan Paşa Aleyhine Yapılan Ağır İtham" başlıklı 10. bölümünde, İsmet Paşa'nın 1927'de kendisini yolsuzlukla suçlamasının nedenini, 1921-1922'de yaşanmış Ali İhsan Sabis Olayı'ndaki tutumuna bağlayan İhsan Bey, günümüz Türkçesine çevirdiğim anlatısında şöyle diyordu:

Saifesi: 2

HAVUZ, YAVUZ MESELESİNİN İKİ YÜZÜ

Ali İhsan Paşa Aleyhine Yapılan Ağır İtham

10

Ali İhsan Paşanın "Malta" dan firarı Ankara'ya gittiği — Cephe Kumandanı ile Birinci Ordu Kumandanı arasında geçen mesele — Nureddin Paşanın Birinci Ordu Kumandanlığına tayini — Gasidin emriyle İstanbul Mahkemelerine cepheye yatırılıp tahliyat ve vardığı netice.

Ali İhsan Paşa Malta'daki menfaattan firar ederek milli savaşa girerek etmek üzere Ankara'ya gelmişti. Onu iyi bir asker olarak sayıyor, müstesna ve seçilmiş bir ordu kumandanı olduğunu söylüyordu. İlk üç günce, cephedeki iki ordudan birinin başında İsmet Paşa'yı bırakmak, öbürünün başına Ali İhsan Paşayı getirmek ya her iki ordunun da başına Ali İhsan Paşayı koymak demekti. Bu kimseler iktidar mevkiini o kadar seviyorlar. Vatanımıza güven ve saygı için edilecek her hareketinde ilmiyetleniyor. Kurucularımızda ilmiyetleniyor. Hedeflerindeki memleketin hayatı ihtiyaçlarına göre çıkarıyor. Kim ve garaza kapılmıyor. Bu gayelerine varabilirler, memleketteki huzursuzluk ve rahatsızlık bu derecelere varmaz.

Bir avuç insanın öçülmesi ihtiras, inat ve gururu Türk milletini acaba neleme mal olmuştur? Halk Partisi, inat ve ihtirası altı renkli kalemle çizilmiş. bu...

Yeni Türkiye, 05.08.1946

- "Ali İhsan Paşa Malta'daki sürgününden kaçarak milli savaşa katılmak üzere Ankara'ya gelmişti. Gazi (Mustafa Kemal) buna pek sevinmişti. Onu iyi bir asker olarak tanıyor, başarılı ve deneyimli bir ordu kumandanı olduğunu söylüyordu. İlk düşünce, Batı cephesindeki iki ordudan birinin başında İsmet Paşa'yı bırakmak, öbürünün başına Ali İhsan Paşa'yı getirmek ve her iki orduyu da Başkumandanlığa bağlamak merkezindeydi. Ancak bu düşünce uygulanamadı. Evet Ali İhsan Paşa Birinci Ordu'nun başına

Ali İhsan Sabis, Malta dönüşü Atatürk tarafından karşılanıyor. 10.12.1921

getirilmişti; fakat İsmet Paşa yine Batı Cephesi Kumandanlığı'nda kalmıştı. Dahası Birinci Ordu da Batı Cephesi Kumandanlığı'na bağlanmıştı.

Bir gün Ankara'da, İstiklal Mahkemesi'nde (yargıç olarak) bulunduğum bir sırada bir telefon haberi geldi. Bu habere göre, Gazi (Mustafa Kemal) Paşa benimle Kılıç Ali Bey'in TBMM'ne gidip kendisini görmemizi istiyordu. Gittik. Paşa çok öfkeli görünüyordular. İkimizi de ufak odaya aldılar ve:

- "Gördünüz mü," dediler; "Ali İhsan Paşa'yı? Kendisini iyi karşıladık; ağırladık, saygı gösterdik; Birinci Ordu'nun başına geçirdik. Şimdi bu orduyu bizim aleyhimize hazırlamaktaymız!."

Ben hayretler içinde:

- "Ne söylüyorsunuz Paşam," dedim; "İstanbul'la bir yazışmamı mı yakalandı?"

- "Hayır," dediler, "ama Batı Cephesi Kumandanı (İsmet Paşa) kendisinden öyle şikayet ediyor."

Ve bize şu emri verdiler:

- "Bu adamı (Ali İhsan Paşa'yı) mahkemenize vereceğim. Siz cepheye gidiniz, durumu yerinde inceleyiniz, Cephe Kumandanı'nı (İsmet Paşa'yı) da iyi dinleyiniz ve eğer şikayet doğruysa yarın onu göre veriniz."

*

Sorun gerçekten önemli ve dahası çok önemliydi. Gazi (Mustafa Kemal) Paşa'nın bu emirleri üzerine Başkanlığım altındaki İstiklal Mahkemesi kurulu hemen cepheye hareket etti. [Ankara Birinci İstiklal Mahkemesi kurulu şu kişilerden oluşuyordu: Cebelibereket milletvekili İhsan (Eryavuz), Gaziantep milletvekili Kılıç Ali, Elaziz milletvekili Hüseyin (Gökçelik) ve yedek üye olarak da Kütahya milletvekili Cevdet İzrap (Barlas).]

Birinci Ordu karargahının bulunduğu Çay kasabasına vardığımızda, Ali İhsan Paşa'yı ordudan el çekirilmiş bir durumda bulduk. Onun yerini (Sakallı) Nureddin Paşa almış ve biz gelmeden önce yeni görevine başlamıştı.

Bundan başka şunu da öğrendik ki Ali İhsan Paşa imzasıyla Birinci Ordu'ya verilen emirlerle Batı Cephesi'nden (İsmet Paşa'dan) Birinci Ordu'ya (Ali İhsan Paşa'ya) gönderilen emirlerin işlem görmüş özgünleri, Batı Cephesi'nin (İsmet

Paşa'nın istemi üzerine Akşehir'e gönderilmiş..

Oradan Akşehir'e gittik. Cephe Kumandanı (İsmet Paşa) bizi beşus bir çehre ile (gülür yüzle) karşıladılar ve bir aralık koluma girerek:

"Hiç yoktan," dediler; "ve binbir zorluklar ve yokluklar içinde bir ordu kurduk, düzenledik: Malta'dan gelen Paşamıza (Ali İhsan Paşa'ya) teslim ettik; o da bu orduyu aleyhimize hazırlamak istesin; buna seyirci mi kalacağız?"

Gece önümüze bir yığın belge serdiler. Bunlar Batı Cephesi'nden Birinci Ordu'ya, Birinci Ordu'dan tümencilere, kıtalara gönderilen emirlerdi. Cephe emirlerinde kimi tümcelerin altı renkli kalemle çizilmiş, bu çizgilerin kimilerinin yanına "soru" sözcüğü, kimilerine de "uygulanabilirliği yoktur" yazılmıştı.

İstiklal Mahkemesi Kurulu olarak bütün bu belge tomarlarını inceledik ve sonuçta şu kanıya vardık ki ortada, ileri sürüldüğü gibi, "Birinci Ordu'yu Batı Cephesi'ne (İsmet Paşa'ya) karşı hazırlama" niteliğinde bir suç yoktu. Olsa olsa Batı Cephesi Kumandanlığı'na karşı hafif bir umursamazlık, dikkatsizlik vardı. Bunun niteliği de başlı başına ayrı bir

sorun oluşturuyordu. Bizim umursamazlık, dikkatsizlik diye nitelemek istediğimiz davranış biçimi, acaba gerçekten cephe emirlerine karşı bir umursamazlık mıydı, yoksa yalnızca bir Ordu Kumandanı'nın görevi gereği bir davranış biçimi miydi? Bunu belirlemek kurulumuzun yetkisi dışındaydı.

Ben heyetimizin bu görüşünü uygun bir dille Cephe Kumandanı'na (İsmet Paşa'ya) bildirdim ve dedim ki:

"Ordu ve kolordu kumandanlarından bir Yüksek Askerî Divanı

Harp kurulsu da bu dava orada görülse ve çözümlense daha uygun olur."

Cephe Kumandanı (İsmet Paşa) bu sözüm üzerine biraz durdu, düşündü ve düşüncemi yerinde bulduğunu, aynen benimsediğini söyledi.

Sonradan Ankara'ya dönüşümüzde öğrendik ki Cephe Kumandanı (İsmet Paşa) kurulumuzun bu görüşünü kendi kişisel düşüncesiymiş gibi Başkumandanlığa (M.

Kemal'e) bildirmiş.. Bunu doğrudan Başkumandan Paşa'nın (M. Kemal'in) sözlerinden öğrenmiştik.

*

Acaba "orduyu cephe aleyhine hazırlamak" savıyla mahkememize verilen bir zanlı (Ali İhsan Sabis

Ali İhsan Sabis, "İstiklal Harbî ve Gizli Cihetleri", Nehir y.

*Paşa hakkında şikayetçiyi (İs-
met Paşa'yı) karar değiştirmek
zorunda bırakan görüşümüz ve
bunun o zaman neden olduğu-
nu kuvvetle tahmin ettiğim mem-
nuniyetsizlik, yıllardan sonra
(İsmet Paşa tarafından) aleyhi-
me düzenlenen takip hareketinin
(Yüce Divan' da görülen Yavuz
Havuz Davası'nın) nedenlerin-
den biri midir?"*

İhsan Bey, 1946'da yayımladı-
ğı anılarında İsmet Paşa'nın
1927'de kendisini yolsuzlukla
suçlayarak mahkemeye vermesinin
nedenini, onun 1922'de Ali İhsan
Sabis olayında kendisine kinlenmiş
olabileceğine bağlıyordu. Ancak,
1927'de Nutuk'ta Ali İhsan Sabis'i
suçlayan Atatürk, böylelikle Sabis
konusunda İhsan Eryavuz'u değil,
İsmet Paşa'yı haklı bulduğunu gös-
termiştir.

Görüleceği üzere "İsmet Paşa ile
Fevzi Paşa'nın donanmanın güçlen-
mesine engel olmak amacıyla ara-
larında gizlice anlaşarak Bahriye
Vekaletini kapatıp Bahriye Vekili

Batu Cephesi Kumandanı İsmet Paşa,
cephede Atatürk'le birlikte.

İhsan Bey'e iftira atarak hapse attır-
dıkları" iddiası doğru değil. İhsan
Eryavuz anılarında, İsmet Paşa'ya
ve Fevzi Paşa'ya "donanmanın
güçlenmesini engellemek kastıyla
kendisine kumpas kurdukları" suç-
lamasında bulunmuyor; İsmet Pa-
şa'nın yıllar önce başka olaylarda
kendisine kızmış, öfkelenmiş, kin-
lenmiş olduğunu; birikmiş kin ve
öfkeler nedeniyle yıllar sonra iki
yıl hapis cezasıyla sonuçlanacak

yolsuzluk suç-
lamasında bu-
lunduğunu ileri
sürüyor. İhsan
Bey'in 1946'da
İsmet Paşa'ya
yöneltiği son bir
suçlama var; onu
da gelecek sayı-
mızda irdeleyece-
ğiz. •

Birinci Ordu
Kumandanı
Ali İhsan Pa-
şanın ihdas
ettiği vazie-
yeler

Burada, bilmünasebe bir noktayı kaydetmeliyim. Ordularım-
ızdan birinin, İkinci Ordunun Kumandanı eylevün Şüraiye Aske-
ri Azasından Şevki Paşa Hazretleri idi. Birinci Ordumuzun ku-
mandasını Maltadan gelmiş olan İhsan Paşaya vermiş idik. İhsan
Paşanın, kendisini Divanı Harbe kadar isal eden nabece e'fal ve
harekâtından dolayı Ordu Kumandanlığından uzaklaştırılması
lâzımgeldi. Filhakika, Ali İhsan Paşa, ordunun inzibatını ve ida-
rei umumiyesini çıkmaz bir yola düşürecek surette bir hatrı ha-
reket takip etti. Meselâ; ordusunda madun kumandanları, ma-
fevk kumandanlara itaatsizliğe sevkedecek vaziyetler ihdas etti.

Meselâ; ambarlarımızın mevcudunu, günlerce haber vermiye-
rek ve haber verdirmiyerek, umumî işe buhranı hükümferma
olduğu bir sırada ansızın ambarlarımızın mevcudu kalmadığını ve
açlık tehlikesi bulunduğunu bildirdi.

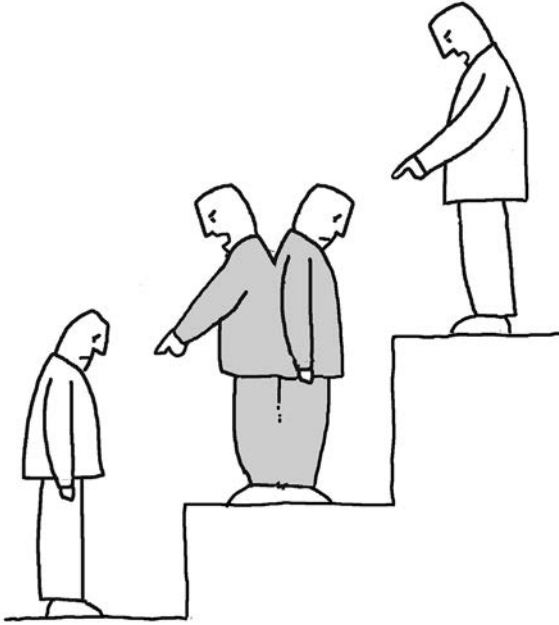
Atatürk'ün Nutuk'ta Ali İhsan Sabis'i
eleştirdiği 4 sayfanın ilk iki paragrafı.

cengizozakinci@butundunya.com.tr

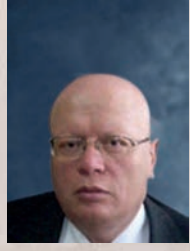
Gözün Sözü

Cemal Tahsin

Tarih Kürsüsü

Prof. Dr. Kemal Arı

Anadolu topraklarından ayrılmak üzere Mudanya İskelesi'nde toplanan Rumlar (Illustration dergisi, Paris / 1922)

Türk-Yunan Savaşından Sonra Geride Kalan Rum Terkedilmiş Malları ve Kimi Yakınmalar

9 Eylül 1922 günü Türk süvarileri İzmir'e girip, önce Kordon'da nal sesleri duyulurken, bir süre sonra İzmir Hükümet Konağı'na girilmiş ve doğrudan Yüzbaşı Şerafettin Bey, gönderdeki Yunan

bayrağını indirip, Türk bayrağını çekince, artık İzmir'in eylemli olarak kurtulmuş olduğu bütün dünyaya duyurulmuştu. Ancak her şey o an bitmiş değildi; ordu özellikle Marmara bölgesine doğru ilerliyor, »

adım adım Çanakkale'ye yaklaşıyordu.

Oysa bu arada önemli başka gelişmeler de oldu. Bunlardan birisi çekilen Yunan ordusunun ardı sıra, hatta kimi yerlerde onlardan da önce, Anadolu'dan yoğun bir Rum göçü yaşandı. Önce Batı Anadolu'dan, ardından Marmara bölgesinden ve derken Anadolu'nun çeşitli yerlerinden çok sayıda Rum-Ortodoks Türkiye'den ayrılarak, Yunanistan'a göç etti. Bunun için önce adalara ayak atılıyor, ardından da anakara Yunanistan'a geçiliyordu.

Bütün Anadolu'dan ve Doğu Trakya'dan göç ederek Yunanistan topraklarına ayak basan Rum sayısı iki ay içinde 800 bini buldu, yıl sonunda da bir milyonun üzerine çıktı.

Bu bölgeleri bir süre sonra Doğu Trakya izledi. Bu bölgeden de Rum Ortodoks dediğimiz topluluklar, Türklerin olası bir intikamından korkarak, buldukları yerlerden kalkarak karşı tarafa, yani Yunanistan'a acı görüntüler bırakarak göç ediyorlardı. Bütün Anadolu'dan ve Doğu Trakya'dan göç ederek Yunanistan topraklarına ayak basan Rum sayısı iki ay içinde 800 bini buldu, yıl sonunda da bir milyonun üzerine çıktı.

Bu nüfus hareketlerini elbette

başka dalgalar da izledi. Bunlardan birisi, doğup büyüdükları toprakları terk eden Rum küttelinin ardı sıra, savaş nedeniyle Batı Anadolu ve Marmara bölgelerinden kaçarak, iç Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleşmiş olan savaş mağduru Türkler, Yunan çekilişi üzerine, bir zamanlar doğup büyüdükları topraklarına geri dönüyorlardı. Bunlardan belki daha kalabalık bir zümre ise savaş sırasında orduların askeri hareketleri nedeniyle önemli zararlar görmüş, savaşın şiddeti nedeniyle de evleri barkları yakılıp yıkılmış yüz binlerce kitle, Rumların çekildiğini öğrendiklerinde, onlardan geriye kalan mallardan bir pay kapmak amacıyla Rumların geride bıraktıkları mal ve mülklerin yoğun oldukları bölgelere doğru göç ediyorlardı; bunlar dönemin kaynaklarında fela-

ketzede olarak adlandırıldı.

Ancak iş bununla sınırlı kalmadı; savaşın yayıldığı geniş coğrafyada evi barkı yakılıp yıkılan, büyük ekonomik kayıplara uğrayan kalabalıklar, kurtarılmış bölgelere doğru göç etmeye başladılar. Böylece bir anda Anadolu'nun yüzeyi bu tür savaş vurgunu insanların göç etme süreçlerinin tanığı olmaktaydı. Bunlara yine Doğu vilayetleri muhacirleri eklendi; yani 1877/1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yerinden

yurdundan uzaklaşmak durumunda kalmış göçmenlerin yerleştirilmesi...

Elbette buna eklenen en büyük dalga, kuşkusuz mübadele sözleşmesinin imzalanmasından sonra eylemli olarak uygulanan mübadele ile göç etmek durumunda kalan ve mübadil olarak adlandırılan grupların göç ediyordu. 1923 tarihli Türk-Rum Nüfus Mübadelesine ilişkin sözleşme uyarınca, yüzbinlerce Müslüman kitle Yunanistan'dan getirilip Türkiye'ye yerleştirilirken, bunlara nasıl ve ne ölçüde mal verileceğinden önce mübadele sözleşmesinde sözüldüğü gibi...

Buna göre mübadiller terk ettikleri topraklarda geride bıraktıkları mallarının karşılığında Türkiye'den, Rum nüfustan geriye kalan terk edilmiş mallardan pay alabileceklerdi. Bunun için Yunanistan'da bırakılan malların sayımının yapılması, adına Tasfiye Talepnamesi denilen belgelere işlenmesi gerekiyordu.

Ancak her şey bu yazılanlar gibi nizami, istenilen ölçüler içinde gerçekleşmedi. Rumlardan geriye kalan malların önemli bir kısmı kimi gözü açık simsarlar tarafından önemli oranda düzmece kimi belgeler kanıt gibi gösterilerek işgal edildi. Bunun yanı sıra hükümet de kurtarılan yerlere atanan subay,

Kavala'da vapur bekleyen Müslüman mübadiller.

polis, öğretmen ve diğer memurların barınma sorunlarını çözebilmek için Rum taşınmazlarını elde hazır malzeme olarak gördüler. Kurtarılan bölgelerde idari yapı yeniden kurulurken, bu tür yerlere hükümet bürokrasisini kurabilmek için memur atamak durumundaydı. Yine okullar açıldıkça okulların gereksinimi olan öğretmen atamaları yapılmaktaydı. Savaş sırasında savaşa mekân olmuş yerleşim yerlerinde, çekilen Yunan ordusu tarafından yangınlar çıkarılmıştı. Bundan evler ve öteki yaşam mekanları büyük zarar görmüştü. Bu nedenle savaş sonrasında bir yandan göçler, bir yandan da savaşın neden olduğu bu ağır yıkım nedeniyle ev gereksinimi en üst düzeye çıkmıştı. Ev

bulunamaz durumdaydı; bulunabilse de kiralar alabildiğine artmış, yaşam koşulları güçleşmişti. Bu nedenle hükümet Rum emval-i metrukesi dediğimiz bu evleri ve öteki taşınabilir malların ilk başlarda adına felaketzede dediğimiz savaş mağdurlarına dağıtılmasına çalıştı. Yine bir çok ürün ve mal, açık artırma yolu ile satıldı.

Öte yandan devlet memurlarına ve subaylara bu mallardan ev verildiği için, Lozan'da imzalanan Mübadele Sözleşmesi nedeniyle Türkiye'ye gelen mübadillere bu mallardan verilmesinde büyük güçlüklerle karşılaşıldı. Çünkü Mübadele Sözleşmesi, Türkiye'ye Yunanistan'dan gelecek mübadil göçmenlere bu mallardan, Yunanistan'da bıraktıkları mallar oranında mal verilmesini öngörüyordu. Hükümet mal beyanında bulunan göçmenlerin önemli bir kısmının ellerinde Yunanistan'da terk ettikleri malların dökümünü gösterecek sağlıklı belgeler olmadığı için mal dağıtımında temkinli ve yavaş bir yol izledi. Bu arada özellikle basında bu malların karşı

Mübadele Sözleşmesi, Türkiye'ye Yunanistan'dan gelecek mübadil göçmenlere bu mallardan, Yunanistan'da bıraktıkları mallar oranında mal verilmesini öngörüyordu.

karşıya kaldığı durumla ilgili ilginç yazılar çıktı.

Mübadil göçmenlerin Türkiye'ye taşınması, yerleştirilmesi ve üretici duruma getirilebilmesi için gerekli işlerle ilgili çalışmalar yapmak, bu süreçleri yürütmek ve yönetmek üzere Mübadele İmar ve İskân Vekaleti kuruldu. Bu vekaletin başına da İzmir mebusu Mustafa

Mustafa Necati Bey

Necati Bey getirildi. Ülkede göçmen yerleştirilecek alanda değişik mıntika müdürlükleri oluşturuldu. Mustafa Necati bir mıntika müdürüne gönderdiği bir yazıda şunları söylemekteydi:

- "Kayıtsızlık yüzünden ölen bir nüfus için mazbut olacak mütehasıs, refik bir kalble olmalarını temenni ettiğim arka-

daşlarımdan talep ve rica ettiğim şunlardır:

1- İskân edilen muhacirlerin oturdukları haneler mazbut mudur?

Tamire muhtaç mıdır?

2- Tarla, tohum, alat, hayvanat, dükkân, edevat verildi mi? Tarlalarını sürmeye, dükkânlarını açmaya başladılar mı? Ziraat memurlarına, sanat erbabına ihtiyaç var mı?

3- Zikudret olanlar inkişaf edebildi mi? Destgâh-ı mesai kurulacak müreffeh bir hayat başladı mı?

4- Muhtaç, gayri muhtaç muhacirler mühtahsil bir hale girdiler mi? Değilse de ne yapalım?

5- Ahval-i sıhhiyeleri ne halde-dir? Tabip buluyorlar mı? Yoksa ne yapalım?

6- Muhtacının ve çocukların işleri nasıldır? Ne surette temin olunuyor? Karınları doyuyor ve verdiğimiz ekmeğin yanına katık tedarik edebiliyorlar mı? Buldukları mahallin ahval-i hususiyesine nazaran işeyi aynen mi yoksa bedelen mi vermek muvafıktır?

7- Elemlerini, acılarını unuttular ve ahali-i asliye ile aralarında samimiyet hâsıl oldu mu?

8- Hülasa; hususat-ı maddiye ve kuvay-ı maneviye ve ruhiyeleri yerleştirmi mi?”

İzmir’in önemli gazetelerinden birinin başyazarlığını yapan Mehmet Şevki “Siyasiyat” adlı yazısında şunları söylemekteydi:

–“Mesele gayet sarih ve basit değil mi? Yorgi Mehmet’i soyuyor,

emvalini gasbediyor ve nihayet yakıyor. Mehmet’i meskensiz, mevasız bırakıp kaçıyor, sonra Yorgi’nin terk ettiği emvalden Mehmet’e hiçbir hisse düşmüyor. Veya Mehmet’e hiçbir şey verilmiyor. Hatta Mehmet’e Yorgi’nin evinde bedel-i icar ile oturabilmek hakkı bile verilmiyor.

Gerçi bu son zamanlarda, emval-i metrukesinin, zarar görenlerin emval-i metrukesinin, teminat mukabilinde tevzii hakkında bir kanun çıkarıldı.

Bilemeyiz, sekiz buçuk Ermeninin emvali hangi zarar gören Mehmet’in yarasını kapamaya yarayacak? Bizde halkın ne kadar sabır,

mütevekkil ve fazilet-kâr olduğunu anlamak için, bu kadar zarar gördükten sonra, hükümetten bir şey istememesi delil olarak gösterilebilir.”

Saruhan Mebusu Abidin Bey de meclis kürsüsünden şöyle söylemekteydi:

–“Ne mecburiyet vardı ki, memalik-i müstahlasada (kurta-

rılan yerlerde) hükümet, memurin süknası (memurların iskân edilmesi işini) işini üzerine alsın, oraya gönderdiği bir memur için mutlaka ve mutlaka bir ev tedarik etsin; o evi tedarik ederken harikzedeyi, (yanğınlardan zarar gören kişileri) müstahsili, her şeyi sokağa atsın.”

Saruhan Mebusu Abidin Bey

Yine Mehmet Şevki, iki ayrı yazısında, söz konusu genelge ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

-“Şimdiden geleceklere yer izhar etmeye başladık. Bu suretle, her nasılsa metruk hanelere yerleşmiş olanları hanelerden çıkarıyoruz. Geleceklere yer hazırlamak, vezaif-i esasiyemiz, cümlesindedir. Bunu itiraf etmemek mümkün olamaz. Şu kadar ki, evlerden çıkardıklarımızı nereye iskân edeceğiz?”

Filhakika, şerait-i iskânî haiz olmayanların iskânıyla alâkadar olamayız. Lakin kabahat bizdedir. Şerait-i iskânî haiz değil idiyeler, bunlar niçin evlere iskân olundular yahut evlerin bunlar tarafından fuzuli olarak işgaline niçin mani olmadık?”

“Bizce bu maddenin ifade ettiği mana arasında bir de emlâk sahibi olmayıp, aynı esbattan dolayı memaliki mahvolmuş ahali dahi bulunmalı idi... Her ikisini de aynı felaket yıkmıştır. Yüz bin lira sahibi olan bir adamla, on lira sahibi olan herhangi bir adamın malik oldukları parayı, bir felaket silip süpürürse, ikisi için de akıbet birdir. Her ikisinin de duçar olduğu elem birdir. Eğer kurtarmak lazım gelirse ikisini de kurtarmak lazımdır. Hakkın ve adaletin icabı budur.”

Mehmet Şevki'nin belirttiği-göre, Vekâletin felaketzedeleri

evlerden çıkartma kararı, ilginç olayların nedeni de olmuştu. Onun deyişiyile; “nice insanlar” kendilerini göçmen kılığına sokmuş, “nice insanlar” kendilerine, tahliyesi en sonraya bırakılan memur süsü vermişti:

- “Eğer dense idi ki, metruk hanelerden yalnız yerliler istifade edecektir; o zaman herkes İzmirli olacaktı. Nice tanımadığımız kardeşler, hemşehrimiz olduklarını yana-yıkıla anlatacaklardı. Bu, böyledir.”

- “...Bizim hanenin de emval-i metrukeden olduğuna dair birisi bir istida vermiş. Ben kendi evimde fuzuli oturuyordum. Benim evimi kendisine vermeliymişim. Şimdi işin yoksa tapuyu al da metrukeden değildir diye, isbata koş.

Bir İzmirli, bir İzmir gazetesine bu konuda şunları anlatmıştı:

- “...Bizim hanenin de emval-i metrukeden olduğuna dair birisi bir istida vermiş. Ben kendi evimde fuzuli oturuyordum. Benim evimi kendisine vermeliymişim. Şimdi işin yoksa tapuyu al da metrukeden değildir diye, isbata koş. Hem al-dırmazsan, evini metrukeden diye tahsis ediverirler. İstida sahibi gelir, kapına dayanır. Belki de kapı dışarı eder.

Olur, a! Şimdi, acaba dedim; bu

hanenin kaydı kuydu yok mu? Herkes oturacağı evi kendisi mi intihab eder? Yoksa hükümet mi intihab eder de, git, filan haneyi sana tahsis ettik, der. Şu hal, işlerin intizamsızlığını ve herkesin alabildiğine hareket etmesine müsaade edildiğini gösteriyor? Acaba herkes, oturduğu evin tapusunu evinin kapısına mı taallik etmelidir?

Ne yapmalıdır, bilemiyorum.”

Samsun’da yayımlanmakta olan Haber gazetesi, 1923 yılının sonlarında “Gidenlerin Evleri” adlı başyazısında gelecekle ilgili kaygılarını şu satırlarla dile getirmişti:

-“Henüz kat’i bir karar yoksa da, bugünlerde herkesin fikrini soğuk bir endişe kaplıyor. Emval-i metruke komisyonu, Rum evleri hakkında ne gibi bir muamele yapacak? Günlerce süren ve birçok defalar inkıtaa (kesintiye) uğrayan, daha doğrusu meşkük (belirsiz) bir sahada yuvarlana yuvarlana bocalayan bir müzayede işlerinden sonra, komisyon işgal edilmiş binaları hiçbir mazeret dinlemeksizin tahliye edeceği ve hicret edecek ırkdaşlarımızın bu metruk binalara iskân edileceği haberini -bir suret-i gayri-resmiyede- işittiğimiz zaman, gözlerimizin önünde derakıb (hemen) ikinci ve dâhili bir hicret manzarası tecelli etti.

Malumdur ki, Samsun sekanesinin nisfından fazlasını yabancı ve misafirler ve bir cüz’i ekalliyeti de yerliler teşkil etmektedir. Ekalliyetlerin şehrimizde bulunduğu

zamanlarda İslam ailelerinin ekserisi onlara ait binaları kiralamışlar ve senelerce kiracı olarak barınmışlardı. Rumlar Samsun’dan çekilirlerken, terk edilen mülklerini alelacele eski kiracılarına bedel-i icardan basit bir tenzilat yaparak devrettiler. Bu devir muamelesinde, makam-ı aidinin lakayd bulunması ve hiçbir ses çıkarmaması, Müslüman keselerinden Rum çetelerine deste deste banknotların akmasına sebebiyet vermiştir. Uzak ellerden, düşman içlerinden ağuşumuza (kucağımıza) atılan dindaşlarımız hepimiz için de, makbul ve merhubdur (değerli).

Ancak emval-i metruke komisyonu bir seneden beri barınılmış bu evlerin, bir an içinde tahliye edilmesini talep ederse, memleket ve halk ne vaziyette kalacak? Şehrin yabancısı olan binlerce Müslümanın ikamet-i için nerelerde yer bulunacak?

İşte bütün bu endişeleri şimdiden hisseden halkımız, hükümetin yapacağı tertibatı ve teşebbüsünü dört gözle bekliyor. Şehrimize gelecek muhacir kabileleri iskelede titirken, barınmış Müslümanların polis ve jandarmaların tehdit ve tazyikiyle evlerini boşaltması, ikinci ve dâhili bir hicrete sebebiyet vermekten başka bir netice tevliid etmeyecektir.” •

kemalari@butundunya.com.tr

“Büyük güce sahip egemen devletler olduğu sürece savaş kaçınılmazdır.”

Albert Einstein

Birbirinden farklı yollar, birbirinin yanından geçip giden yolcular.
Kavuşturan, ayıran, akıp giden, çıkmaza giren, yarıda kesilen yollar...
Apayrı görünse de bazen birleşen yollar. Aynı yolu farklı duyumsayan yolcular...
Berat Alanyalı'nın uzun yıllara yayılmış yazma sürecinin ilk verimleri,
öykücülüğünün ilk ipuçları...
Öykülerdeki çeşitliliğin nedeni bu. Son öyküde, iz sürmeyi seven okurları
kitabı silbaştan okumaya çağırın bir sürpriz bekliyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927) 59

Akbaş Cephaneliği Konusu!

Efendiler!

Rauf Bey'e yazdığımız son telgrafta Akbaş Cephaneliği'ndeki cephaneden bir kısmının İngilizlere verilmesine yardım ettikleri yolunda bir dokundurma vardı.

Bu konuyu biraz açıklamak isterim:

Rumeli kıyısında, Gelibolu yakınında Akbaş denilen yerde bir cephane deposu vardı. Bu depoda Fransızların gözaltında tuttıkları pek çok silah ve cephane bulunuyordu.

Hükümet, İtilâf Devletleri'ne boyun eğmiş ve teslimiyetçiliği kabul etmiş görünmeyi yararlı saydığından, sözünü ettiğim cephanelikteki silah ve cephaneden bir kısmını İtilâf Devletleri'ne bırakmaya söz vermiş. Onlar da bu cephaneyi Wrangel ordusuna

göndereceklermiş. Rusya'ya götürmek için bir Rus vapuru da Gelibolu'ya gelmiş. Hükümet daha önce, İstanbul'daki örgütümüz başkanlarının olurlarını ve yardımını da sağlamış.

Oysa durum düşünülenden farklı ve bizim öngördüğümüz şekilde gelişmiştir:

Köprülü Hamdi Bey

Köprülü Hamdi Bey adında yiğit bir arkadaşımız, Kuvay-ı Milliye'den bir birlik ile 26-27 Ocak 1920 gecesi sallarla Rumeli kıyısına geçmiş ve Akbaş Cephaneliği'ne el koymuştur. Depoyu bekleyen Fransızları tutuklamış ve haberleşme yollarını kesmiştir. Silahların tümünü, cephanenin bir kısmını ve bekçi Fransız erlerini de gözaltına alarak beraberlerinde Lâpseki'ye getirmiştir. Silahlarla cephaneyi içeriye

yolladıktan sonra Fransız erlerini geri göndermiştir. Akbaş Silah Deposu'nda sekiz bin Rus tüfeği ile kırk Rus ağır makineli tüfeği ve yirmi bin sandık cephane olduğu tahmin ediliyordu.

Bu olay üzerine İngilizler Bandırma'ya iki yüz kişilik bir kuvvet çıkardılar.

Biz de; İtilâf Devletleri askerlerinin, buldukları yerlerdeki ve ulusal savaş bölgeleri gerilerindeki depolarda bulunan silah ve cephaneyi başka yere götürebileceklerini ve kullanılmayacak bir duruma getirebileceklerini ya da depoların bulunduğu yerleri ele geçireceklerini düşünüyorduk. Buna istinaden bütün komutanlıklara verdiğimiz emirlerde kimi önlemler alınmasını söylemekle birlikte, silahların ya da cephanenin hiçbir şekilde başkalarına, hele düşmana asla verilmemesi konusunda kararlı davranmalarını gereğini de bildirdik.

Anzavur'un Haince Gayretleri!

Efendiler!

O günlerde, bizim böylesi sorunlarla uğraşırken, diğer taraftan Anzavur adında bir hain, çevresine topladığı bir kısım adamlarla ve İstanbul Hükümeti'nin ve İşgal Kuvvetleri'nin her türlü desteğini de alarak, Balıkesir ve Biga dolaylarında oldukça önemli ve korkulu durumlar yaratmaya başlamıştı.

O bölgede ciddi sıkıntılar yaşıyordu.

Asiler Balıkesir’de ulusal cephe-
lerimizi arkadan vurmak istiyordu.

Karşısına gönderilen Kuvay-ı
Milliye ile Biga’da kanlı bir çarpış-
ma yaşandı. Çarpışma sonucunda
Anzavur ve adamları Kuvay-ı Milli-
ye’cileri dağıttı. Toplarımızı ve ağır
makinelî tüfeklerimizi ele geçirdi.

Erlerimizi ve subaylarımızı tut-
sak ve şehit etti. Akbaş Olayı’nın
yiğidi Köprülü Hamdi Bey de bu
şehitler arasındaydı. Bundan sonra
Ahmet Anzavur, kendi adıyla andığı
Ahmediye Cemiyeti adı altında, al-
çaklığını daha da genişletti.

Böylesi gelişmeler yaşanırken;
3 Mart 1920 günü çekilen ve Bi-
ze olağanüstü haberler ulaştıran bir
telgraf aldım.

Bu telgraf, İstanbul’dan, İs-
met (İnönü) Bey’den geliyordu. İs-
met Bey, Ben Ankara’ya geldikten

Ahmet Anzavur

Atatürk ve İnönü Kurtuluş Savaşı
günlerinde

sonra, Ankara’ya yanıma gelmişti.
Birlikte çalışıyorduk.

Fakat Cemal Paşa’dan sonra
Harbiye Nazırlığı’na gelen Fevzi
Paşa’nın özel isteği üzerine ve özel-
likle çok önemli bir amaç için ken-
disini söz konusu günlerden birkaç
gün önce İstanbul’a göndermiştim.

Önemli olarak gördüğümüz nok-
ta şuydu:

Yunanlılar, güya gözlerden uzak

Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk, Doğu Orduları Komutanı Kâzım Karabekir ve Mareşal Fevzi Çakmak Kurutuluş Savaşı günlerinde.

bir şekilde ve gizlice saldırıya hazırlanıyorlardı. Buna karşı, akla yakın davranış, bütün kuvvetleri hazırlayarak düzenli bir muharebeye girmekti. Özellikle Fevzi Paşa Hazretleri, bu gerçeği görüyor ve bu zorunluğu anlıyordu.

İşte bu hazırlığı yapmak üzere İsmet Bey'in İstanbul'da bulunması ve dahası, Genelkurmay Başkanlığı'na resmi olarak atanıp çalıştırılması çok yararlı olacaktı.

Bu düşünceyle onun İstanbul'a gitmesini gerekli görmüştüm.

İsmet Bey'den gelen telgraf şöyleydi:

“Harbiye, 3 Mart 1920,

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne,

Alınan bilgiye göre, İstanbul'da bir dernek kurulmuş ve bu dernek, İngilizlerle birlik olarak şu kararları almış:

-Şimdiki hükümetin düşürülmesi ve bilinen bir hükümetin

kurulması,

-Meclisin dağıtılması,

-İzmir ve Adana'nın işgalini sağlamak için Kuvay-ı Milliye'nin ortadan kaldırılması,

-Dünyaya barış ve esenlik getirmek üzere İstanbul'da Müslümanlar arası bir halifelik danışma kurulu kurulması,

-Bolşevikliğe karşı fetva çıkarılması.

Nazır Paşa, bu derneğin giriştiği işlere önem veriyor. Anadolu'da Anzavur'un girişimleri bu çalışmalara dayandığı gibi, İngilizlerin hükümete en çok baskı yapmaları da, buradan gelmektedir. Bilgi olarak sunmamı istediler(İsmet).

Harbiye Nazırlığı Başyaveri Binbaşı Salih.”•

cingizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: Ali Rıza Paşa Hükümeti Çekiliyor!

Hakimiyeti Milliye

Devrim Coğrafyası

Ülkeye her getirilen yenilik, şekilden ruha intikal etmek için pek kısa bir zaman geçiriyor.

Şapka başımıza, smokin de sırtımıza geçer geçmez çay davetleri, dans partileri ve balolar da toplumu muza yerleşti.

İlk önce görenek gibi başlayan bu değişiklikler, bugün artık sanki bir organımız gibi olmuştur.

Yeni harflerden sonra da aynı sonuca şahit oluyoruz ve görüyoruz ki, değişen sadece şekil değildir, bu şekil ile beraber harflerin girdiği ve gireceği bütün alanlarda büyük değişiklikler gerçekleşmiştir.

Elimizde, Türkiye Coğrafyası adında bir kitap var.

Ülkemizde coğrafyayı bilim haline getiren ilk Profesör Faik Sabri Bey tarafından yazılmış.

Yeni Türkiye'yi, yeni harflerle okumanın verdiği bir zevk ile sayfaları açıyor ve çeviriyoruz.

Eğer devlete, şehirlere, limanlara ve sosyal, ekonomik yaşama dair verilen bilgilerle çizilen resimlerin altında dünkü harfleri görmüş

olsaydık, devrimlerin büyüklüğünü bu denli güçlü bir surette anlayamayacaktık.

Yazar, büyük bir dikkatle hazırladığı eserde, bize sadece vatani değil, devrimleri de gösteriyor.

Biz, bu kitabı okurken, gördüğümüz ve henüz göremediğimiz şehirlerde, sanki bir inceleme gezisi yapıyor gibi oluyoruz.

Anlatım ve şekiller ile resimler, coğrafya ile o kadar bütünleşmiş gibi görünüyordu ki, ortaya sanki ayrı ve farklı bir görüntü çıkmıştı.

Güzel bir cilt, sanatkar bir kalemden çıkan başlıklar, ku-

sursuz resimler, renkli haritalar ve cetveller.

Bütün bunlar, son büyük hamlenin meydana getirdiği Avrupa'ya özgü bir durumdur.

Buna değerli kalemin verdiği özelliği de eklersek, karşımızda gerçek bir Devrim Coğrafyası buluruz.

Prof. Faik Sabri Bey

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Terör (Fr.)
a-Eşgüdüm
b-Kargaşa
c-Yıldırı
d-Yarı zamanlı	6 Otistik (Fr.)
a-İçe kapanık
b-Budala
c-Sevimli
d-Bencilik	11 Fanila (İta.)
a-Ölçüt
b-Bir tür fıçı
c-İkili bileşik
d-Pamuklu çamaşır
2 Plaket (Fr.)
a-Duyar
b-Onurluk
c-İmza belgesi
d-Evrensel	7 Stil (Fr.)
a-Tasarım
b-Üslup, tarz
c-Çok özel
d-Yalıtım	12 Prezantasyon (Fr.)
a-İyimser
b-Bilgisayar devresi
c-Takdim etme
d-Çevirgeç
3 Flora (Lat.)
a-Bitki varlığı
b-Su hayvanı
c-Hoş kokulu
d-İz düşümü	8 Anakronizm (Fr.)
a-Büyük çanta
b-Tarih yanlıgısı
c-Yozlaştırmak
d-Şifreli yazı	13 Kaknem (Yun.)
a-Vuraç
b-Çirkin, huysuz
c-Gerçeklik
d-Gezegen
4 Kamufle (Fr.)
a-Gözlem
b-Gizlemek
c-İpek tül
d-Savunma	9 Liberasyon (Fr.)
a-Biçimleme
b-Aykırılık
c-Başkalaşım
d-Serbestlik	14 Absürt (Fr.)
a-Saçma, zırva
b-Tasasız
c-Budala
d-Derbeder
5 Elastik (Fr.)
a-Pürüzsüz
b-Dirençli
c-Aşırı zayıf
d-Esnek	10 Sezon (Fr.)
a-Mevsim
b-Büyük dükkan
c-Yolcu taşıtı
d-Çarklı tezgah	15 Egzotik (Fr.)
a-Sevimsiz, itici
b-Kötümser
c-Otsu bitki
d-Yabancı

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Düzenzedeler adlı kitabından)

Maaş ve Simit Dengesi

Günün ortası olmuştu. Yemek zamanı idi şimdi. Simitçi çocuklar, bu saatte, kentin kenar semtlerinde iyi iş yaparlar.

Kentin kenar semtlerinde çalışan işçilerin öğle yemeğidir çünkü simit.

Mustafa Demirci, karşı kaldırımdaki simitçi çocuğu görünce elindeki küreği yere dayadı ve çocuğa bağırdı:

“Simitçi... Gel hele buraya!”

Cevdet Öcal da gördü simitçi çocuğu ve Mustafa Demirci'ye bozuldu:

“Kudurtma insanı Mustafa” dedi. Simitçi çocuk yanlarına geldiğinde, Ali Güney de “Kudurmuştu.” O da bozuldu Mustafa Demirci'ye.

Üçü de birer lira verdiler, birer simit aldılar.

“Hem kızılıyorsunuz, hem alıyorsunuz” diye çıkıştı arkadaşlarına

Mustafa Demirci “Sizi zorlayan mı var? İstemiyorsanız, almayın. Benim karnım çok acıkmıştı. »

Çocuğu görünce daha da bir acıktı. Dayanamadım.”

Mustafa Demirci, Cevdet Öcal ve Ali Güney, Konya’da çalışıyorlardı. Üçü de belediye temizlik işçisi idiler. Öğle zamanı, öğle yemeği yerine de olsa, birer simit yemek, üçü için de lükstü.

“Kaç lira maaş alıyorsunuz?”

“Simidin 25 kuruş olduğu günlerde geçecekti ki elimize bu para, o zaman bir işe yarardı.” dedi Ali Güney.
“Simidin fiyatı dört misli büyüyünce, bizim paramız da dört misli küçülmüş oldu.”

“1400 lira alıyoruz amma, gözüünüzde büyötmeyin” dedi Mustafa Demirci “Adı, rakamı büyük, fakat lirası küçük bir maaştır bu”

“Yemek zamanı bir simit almanıza da yetmiyor mu bu para?” Mustafa Demirci, 1400 liranın hemen hesabını verdi:

“Tavuk kümesinde otururuz, ayda 250 lira kira öderiz!” dedi “Bir ana, bir hanım, yedi de çocuk ekle ve 1400 lirayı hepimizin arasında pay et, bakalım. Adam başına ne düşüyor ki, bana günde rahat rahat bir simit parası düşsün.”

Cevdet Öcal ve Ali Güney’in kişisel hesapları da pek değişik değildi.

“Simidin 25 kuruş olduğu günlerde geçecekti ki elimize bu para, o zaman bir işe yarardı.” dedi Ali Güney. “Simidin fiyatı dört misli büyüyünce, bizim paramız da dört misli küçülmüş oldu.”

Bir zamanların 25 kuruşluk simidinin o günkü fiyatını dörtle çarpın, simidin bugünkü 100 kuruşluk fiyatı ortaya çıkıyor.

Temizlik işçisinin, o da sendikasının yumruğuyla ancak alabildiği 1400 lirasını dörde bölün, simidin 25 kuruş olduğu günlerin 350 lirası karşınıza çıkıyor.

“Rakamlardan başka değişen ne var ortada?” dedi Cevdet Öcal “Ve toplu iş sözleşmesinin gücü, etkinliği, ağırlığı nerede kalıyor, simidin bu dengesizliği karşısında?” •

“Adalet ancak hakikatten, saadet ancak adaletten doğabilir.”

Emile Zola

“Adalet bütün ahlaki görevlerin toplamıdır.” **William Godwin**

“Adalet devletin amacıdır. Sivil toplumun amacıdır.

Adalet için daima mücadele edilecektir.”

Alexander Hamilton

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

Eski Fotoğraflar

Eskilerden kalma az bulunan ve çok değerli eşyalara antika denir. Eşyadan sayılmasalar da eskiden kalma binalar, heykeller, tablolar, kitaplar gibi fotoğraflar ile kimi belgeler de birer antika, az bulunan belgelerdir. Hele hele bize, ailelerimizin geçmişine dair iseler...

Anılarla, duygularla yüküldür başkaları için olmasa da ailemize ve bize ait kalan eşyalarla fotoğraf ve belgeler. Benim için bu geride kalanlardan çok değerli olanlardan biri babaannemin Latin harflerini bellediğini belgeleyen 1929 yılına ait Millet Mektebi Şehadetnamesi. »

(Ortada oturan babam - sağındaki babaannem)

Şehadetname diploma demek. Değerini arttıran da diplomanın altındaki iki imzadan birinin babaannemin öğretmeni babam Sabri Kemal'in imzası olması...

Bir diğeri de babamın, mezu-niyet sonrası babaannem ve diğere öğrencileri, -o yıllarda 3. Karataş Mahallesi sakinlerinin fotoğrafı. Bu fotoğraf çekildiğinde babam on sekiz yaşında. 1 Kasım 1928'de Harf Devrimi gerçekleştirildiğinde sınav girerek üstlenmiş millet mekteplerinde öğretmen olup Latin harfleri ile okuma yazma öğretmeyi. Daha önceleri gençlik kulübüne dönüşürdüğü evimizin cadde üzerindeki müştemilatı da semtimizdeki millet mekteplerinden,

biri babaannem Zübeyde Hanım da ilk öğrencilerinden biri olmuş...

Semtimizin diğere mahallelerindeki Millet Mekteplerinde de sürdürmüş gönüllü olarak bu görevini babam. On dokuz yaşında lise mezunu olarak Millet Mekteplerinde görevlendirilmiş 50,690 öğretmenden biri olarak böyle bir görevi üstlenebilmesinin nedeni, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış olan yönetmelik uyarınca Latin alfabesi ile okuyup yazabilen aydın kişilerle de bir yeterlilik kurulu tarafından verilen "Millet Mektebi Öğretmeni" ünvan ve belgesi.

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey'in hazırlayıp Bakanlar Kuruluna sunduğu, okuma yazma bilsin bilmesin 16-30 yaş arası her Türk vatandaşının yeni alfabe ile okuyup yazmayı öğrenmesini zorunlu kılan yönetmeliğin 24 Kasım

Elmacık Köyü Millet Mektebi - Kırklareli

Elmacık Köyü Millet Mektebi - Kırklareli

1928 günü kabul edilmesi ile kurulmuş Millet Mektepleri. Genel Başkanlığını ve Başöğretmenliğini de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk üstlenmiş. Gerekli hallerde öğretmen olmayan aydın kişilere bir yeterlilik kurulu tarafından “Millet Mektebi Öğretmeni” ünvanı ve belgesi verilmesi de yine bu yönetmelik gereği. 1981 yılından bu yana “Öğretmenler Günü” olarak kutladığımız 24 Kasım günü, 1928 yılında Maarif Bayramı ilan edilmiş. Hazin olan Millet Mekteplerinin 24 Kasım günü gerçekleştirilen açılış törenine kurumun mimarı Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey’in katılmayıp apandisit nedeniyle o gün yaşamını yitirmiş olması.

Harf Devrimi ile gazetelerdeki haberlerin hem Arap hem Latin

harfleri ile birlikte yayımlandığı, nüfusumuzun %10,2’sinin okuma yazma bildiği 1929 yılında açılan 20,487 derslikli Millet Mekteplerinde 1,075,500 kişi öğrenmiş yeni harflerle okuyup yazmayı. Bir de görevlendirildikleri yerlere kitap, kâğıt, kalem, tebeşir, portatif kara tahta, siyah mat muşamba gibi gereksinimleri yanlarında götürün “seyyar öğretmenler” in görevlendirildiği Seyyar Millet Mektepleri var. Başöğretmen Atatürk’ün kara tahta başındaki ünlü fotoğrafı bu seyyar Millet Mekteplerinden birini denetlerken çekilmiş. Yeni alfabe ile okuma yazma öğrenip sınavlarda ilk üçe girenlere de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal imzalı birer Anayasa armağan edilmiş. 1936 yılından sonra Ulus Okulları olmuş 1950 yılına kadar Millet Mekteplerinin adları.

1950 yılından sonra da Halkevleri ve Halkodaları ile birlikte kapatılmışlar.

Eski fotoğrafların değeri geride kalan yaşam ve yaşantıları günümüze taşıyan kültür belgeleri olmaları. Elbette bakmasını görmesini bilenlere... Günümüze ulaşmış geçmişe dair yağlıboya tablolar ve siyah beyaz gravürler gibi. Yüzlerce yıl öncesine ait tablo ve gravürler sayesinde edindik geçmişin yaşam kuşamına, yaşam biçimlerine, kentlerine, yapılarına, araç gereçlere dair bilgileri. 18. yüzyılın sonlarında fotoğraf makinasının icadı ve elde taşınabilen makinelerin yaygınlaşması

30 Ağustos 1928 tarihli İktidam gazetesi

sonrasında da çekilen fotoğraflar üstlendiler bu kültürel aktarım görevini.

Çocukluğumda ailecek giyinilip süslenerek bir fotoğrafçıya gidilerek fotoğraf çektirilmesi pek modaydı. Hali vakti yerinde olanlar da edindikleri elde taşınan kutu ya da körüklü makinalarla geleceğe aktarırlardı çeşitli mekân ve zamanlara dair an ve anıları. Bu olanağa sahip olmayanlar da flaşlı makineleri ile meydan ve caddelerde dolaşan “şip şakçı” denilen fotoğrafçılara parasını peşin ödeyerek çekitirdikleri ve sonraki günlerde dükkânlarından teslim aldıkları fotoğraflarla yetinirlerdi. Gezici olmayanların üç ayaklı ahşap fotoğraf makinaları ile çekilen hatıra fotoğrafları ile vesikalık fotoğraflar da hemen ayaküstü yıkanıp teslim edilirdi sahiplerine...

Babamın Millet Mektebindeki ilk öğrencileri ile çektiirdiği paylaştığım fotoğrafının nerede çekildiğini bilmiyorum. Sağlığında görmediğim için sorup öğrenmem mümkün

Atatürk, Kayseride yeni harfleri vatandaşlara öğretirken. (20.09.1928)

olmadı. Olmadı ama ben bu fotoğrafı ile babaannemin diplomasındaki vesikalık fotoğrafın semtimiz Karataş'ta 1902 yılından başlayarak 1968 yılına kadar var olan, ilkokula başlarken benim de siyah önlük beyaz yakalı vesikalık fotoğrafımın çekildiği Karataş'taki Foto Gagın'de çekilmiş olduğunu düşünüyorum.

Bu Millet Mektebi öğrencilerinin mezuniyet fotoğrafının bir başka özelliği de 1934 yılında gerçekleştirilen Kıyafet Devrimi'den beş yıl önce çekildiği halde semtimiz sakinlerinin giysileri... Bu devrim öncesinde çağdaş giyim benimsenmiş olduğunu gösteriyor olması. Eskilerden kalma binalar, heykeller, tablolar, kitapların yanı sıra kimi eski fotoğraflar da geçmişimizi belgeleyip bu güne aktaran birer kültürel değer. Merak edenler için eski fotoğraflara bakıp öğrenecek çok şey var...

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız kutlu olsun. •

tekinozertem@butundunya.com.tr

Estonya'da Esir 557 Türk Askeri

Yazının dikkati çeken başlığına geçmeden önce, birkaç temel bilgi aktarmakta yarar var.

1877-1878 Rus-Osmanlı Savaşı '93 Harbi' olarak da bilinir.

Bu savaşı tarihte daha bilinir kılan ise yaklaşık 8 ay süren Plevne Savunması'dır.

Vidin Komutanı Osman Paşa, şanlı Plevne Savunması'yla sadece tarihimizde değil Rusya'nın, Romanya'nın, Bulgaristan'ın hatta Polonya ve çevre ülkelerin tarihinde de Gazi Osman Paşa adıyla saygın bir yer edinmiştir.

Bulgaristan'ın kuzeyindeki »

Plevne'de, Rus ordusunun ilerleyişi durdurulmuşken, Romanya'nın 60 bin askerle Rusya'nın yanında yer alması savaşın kaderini değiştirdi.

Osman Paşa, Plevne'yi kuşatan düşman ordularını yarmak için 16 Aralık 1877 tarihinde saldırı emri verdi.

Harekât sırasında yaralanan Osman Paşa, savaşı daha fazla sürdüremeyeceğini gördü ve subaylarının da önerisine uyarak teslim oldu.

Ruslar Osman Paşa'ya büyük saygı gösterdiler. Öyle ki, Çar II. Alexander, Paşa'nın kılıcını almadı ve kendisine iade etti.

Esaret yaşamının sonraki döneminde de Osman Paşa'ya

Rusya'daki en yüksek askeri nişanlar verildi.

Plevne'de esir alınan 40 bin Türk askerinden 10 bini Romanya'ya, 30 bini ise Rusya'ya götürüldü. Dondurucu soğuk havada, aç, susuz ve yetersiz kıyafetlerle Romanya'nın başkenti Bükreş'e ve Rusya'nın derinliklerine yürütülen askerlerden binlercesi yollarda şehit düştü.

Bükreş'e ulaşan Türk askerlerine daha iyi davranıldığını söylemeden geçmeyelim.

Romanya'daki esirlerin durumu ayrı bir yazı gerektirdiği için konuyu daha sonraya bırakıyorum.

Ruslar ise Plevne'yi almalarının ardından Türk askerleri arasındaki yaralıları, güçsüzleri ve

hastaları hem savaş alanında hem de yollarda ölüme terk etti.

Konvoyların gerisinde kalan cesetlere üşüşen leş yiyici kargaların, domuzların ve diğer yaban hayvanlarının oluşturduğu görüntüler, Rumen ve Rus ressamların tablolarına konu oldu.

Esir Türk askerlerin başına gelenler, dönemin

Avrupa gazetelerinde uzun uzun yayımlandı. Resmedilen yürek burkan o görüntüler, kamuoyunda büyük

Plevne Kahramanı Osman Nuri Paşa

ilgi ve üzüntü uyandırdı.

Kısa tutmaya çalıştığım bu girişten sonra yazının me-rak uyandıran başlığına ge-çelim.

Rus ordu-sunun elin-deki Türk esirlerden ba-zıları Çarlık Rusyası'nın işgali altında-ki Estonya'ya yerleştirilmişti.

Baltık ülkelerinde katıldığım konfe-ranslar sırasında büyük bir rastlan-tı sonucu bu konuya ilişkin bilgiler edindim.

Estonya ziyaretimde, Rakvere kentindeki Türk şehitliğini tesadüfen fark ettim. Türkiye'nin 2005-2009 yılları arasında Estonya Büyükelçi-si olan Sayın Şule Soysal, bu ülke-de görev yaptığı dönemde şehitliğin açılmasını sağlamış.

Estonya Hükümeti de Türk Bü-yükelçiye her türlü desteği vermiş. Yaklaşık 150 askerimizin bu me-zarlıkta defnedildiği düşünülse de sadece ikisinin adı tespit edilebilmiş. Onlar, Hasan Süleyman ve Mehmet Ödemiş.

Yapabildiğim kısa süreli araş-tırmada, kütüphane, belediye ve mezarlıkların yanındaki kiliselerin kayıtlarında, isimler dahil önemli

Plevne'de esir alınan 40 bin Türk askerinden 10 bini Romanya'ya, 30 bini ise Rusya'ya götürüldü.

bilgilere ulaştım. En önemli bilgi, Estonya'ya getirilen esir Türk aske-ri sayısının 430 değil 557 olduğu. Esirler arasındaki subay sayısı ise 7 olarak kaydedilmiş. Subaylardan sa-dece birinin rütbesi binbaşı olarak biliniyor. Daha doğrusu bana tercü-me edilenden çıkardığım sonuç, rüt-benin binbaşı olduğu yönünde.

Askerlerimiz Estonya'nın Par-nu, Rakvere, Viljandi, Narva kentlerindeki kamplara dağıtılmışlar.

Ama sadece Rakvere'deki asker-lerimizin şehitliği var.

Diğer 3 kentte kalanlardan ölen-ler ise buralardaki mezarlıklara def-nedilmişler.

Askerlerimizin Müslüman oldu-ğu bilindiği için mezarlarına haç di-kilmemiş.

1879-1893 yıllarında Parnu

ve Narva kentlerinde kayıtlara geçmiş toplam 134 mezar var.

Kayıtlarda bunlara haç dikilmediği özellikle belirtilmiş. Bazı mezarların başına ahşap kaideler koyulmuş. Bu kaideleri iliş-

kin bilgileri okuduğum kaynakta, “Üstlerinde Estonya’da kullanılan mayan isimler yazılıydı.” ifadesini dikkat çekici buldum. Ama bu mezarların en farklı yanı ise bazı ahşap kaidelerin üstünde sadece ölüm tarihinin bulunmasıymış.

Bu da bazı esir Türk askerlerin doğum tarihlerinin bilinmemesi nedeniyle sadece ölüm tarihinin yazıldığını gösteriyor.

O ahşap kaidelerin çoğu zaman içinde kaybolmuş ya da çürümüş. Üzerinde isim ve tarih yazan birkaç kaidenin ise antikacılarca olduğu bilgisine de ulaştım. Akla hemen mezar kaidelerini söküp satanlar mı varmış düşüncesi geliyor. Bunu sorduğumda aldığım yanıt, “II. Dünya Savaşı sırasındaki hava bombardımanlarında, topçu atışlarında, çatışmalarda mezarlıklar da zarar gördü.” şeklindeydi.

Ayrıca üstlerinden tankların

Esir Türk askerlerin başına gelenler, dönemin Avrupa gazetelerinde uzun uzun yayımlandı.

geçtiği, bu yüzden de mezarlarda dikili haçların, taşların, ahşap kaidelerin çevreye dağıldığı ayrıntısı da verildi.

Estonya’nın Nazi Almanya’sı ordu-ları ile Sovyetler Birliği’nin Kızıl Ordusu arasındaki savaş alanlarından biri olduğu düşünüldüğünde anlatı-lanlar doğrulanıyor. Ama bunlar her şeye rağmen teyide muhtaç bilgiler.

Estonya’ya yeniden gittiğimde daha çok zaman ayırıp, konuyu araş-tıracağım. Belki de sadece bu konu-yu araştırmak için giderim.

Estonlar, Türk askerlerine çok iyi davranmış. Rusların, Türk esir-leri derme çatma yapılarda çoğu kez de üstü açık alanlarda yağmur ve kar altında, dondurucu soğukta tutulma-larına, insanlık dışı tavırlarına kayı-tsız kalmamışlar.

Kimseden bir şey istemeyen Türklerin disiplinli, ağırbaşlı ve

vakur duruşlarından çok etkilenmişler.

Onlara sürekli olarak yiyecek, içecek ve giyecek taşımışlar. Esirlerin ihtiyacını karşılama görevini yerine getirmeyen Ruslar ise Estonların yardımlarına ses çıkarmamışlar.

Estonlar, Türklerin Plevne Savunması'nı Ruslara karşı büyük bir kahramanlık hikayesi olarak kulaktan kulağa anlatmışlar.

Türklerin, Avrupa'dan Kafkasya'ya çok geniş bir cephede sürekli olarak Ruslarla savaşabilmelerine

hayranlık duymuşlar.

Bugün bile bazı çevrelerde konu biliniyor ve hayranlık, sempati sürüyor. Estonlar eğitilmiş, kültürlü, saygılı insanlar.

Bu soğuk, gri, buz tutmuş, ormanlık ve bataklık ülkenin güler yüzlü, sevimli yardımsever insanlarını gördüğünüzde bana hak vereceksiniz.

Estonya'dan Osmanlı topraklarına, Ukrayna üzerinden dönebilen esirlerin sayısına ilişkin ise çelişkili bilgiler var.

İncelediğim kitap ve kayıtlardan vardığım sonuç, bu sayının 95 civarında olduğu yönünde. Belki biraz daha fazla olabilir.

Osmanlı ile Rusya arasında esirlerin iadesine ilişkin birçok görüşme ve anlaşma yapılmış.

Rusya'nın farklı bölgelerine dağılmış Türk askerlerin çoğunluğu da bu sayede geri dönebilmiş.

Ülkemizden 4 bin 500 kilometre uzaktaki Estonya'da, isimsiz ya da tespit edilemeyen mezarlarda yatan şehitlerimize ilişkin yeni bilgileri, hayatta kalanların ne yaptıklarını, nerelere yerleştiklerini ise araştırmayı tamamladıktan sonra daha kapsamlı bir şekilde paylaşacağım. •

Askerlerimizin Estonya'nın çeşitli kentlerine dağıtılmış mezarlarından sadece Rakvere'deki askerlerimizin şehitliği var.

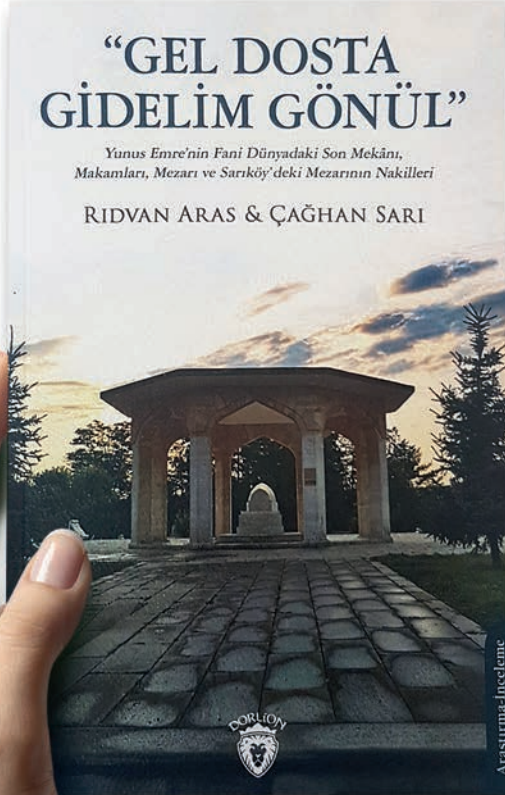
*gurbuzevren@
butundunya.com.tr*

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra hız kazanan milli edebiyat eğilimi ve Türkçeye yönelim, özellikle Fuat Köprülü'nün gündeme getirmesi sonucu Yunus Emre'nin "yeniden keşfedilmesi"yle yeni bir boyut kazanmış, Yunus Emre'ye olan ilgi 1930'lu yıllardan sonra tekrar hız kazanmıştır. Sonraki yıllarda artarak devam eden ilgi sonunda ülkemizde sahiplenme yarışına dönmüştür. Önce Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Sarıköy ön plana çıkmış, sonrasında İbrahim Hakkı Konyalı ile Cahit Öztelli'nin çabalarıyla Karaman iddiası ortaya atılmıştır. Her iki yer arasında tartışma sürerken yirmiye yakın yer Yunus Emre'nin mezarının kendi şehirlerinde olduğu savıyla harekete geçmişlerdir. Kuşkusuz, bir kişinin ancak bir mahalde kabri olur, diğerleri makamdır. Bu nedenle Yunus Emre'nin mezarlarının bulunduğu iddia edilen yerler tek tek ele alınıp bilgi ve belgelerin bir araya getirilmesiyle tarafımızdan çalışma başlatılmıştır.

"GEL DOSTA GİDELİM GÖNÜL"

*Yunus Emre'nin Fani Dünyadaki Son Mekânı,
Makamları, Mezarı ve Sarıköy'deki Mezarının Nakilleri*

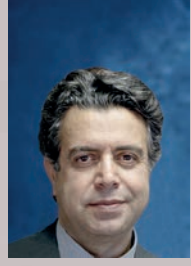
RİDVAN ARAS & ÇAĞHAN SARI

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Sessiz Gemi ile Yolculuk

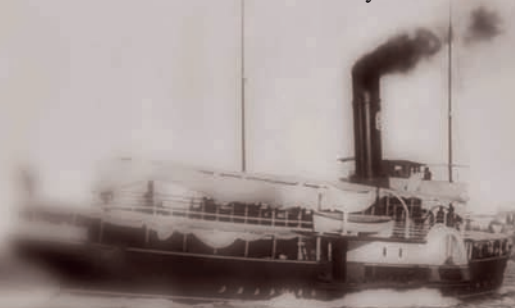
Hayatımın ilk ve en önemli kırılma noktasını yaşadığımda 18 yaşındaydım. Canım babam İbrahim Ethem Çam, hayat ve ölüm arasındaki o çok ince çizgiyi fark edemedim, geçirdiği bir kalp kriziyle kollarımın arasında ayrıldı bu dünyadan. 1975 beni, hem ba-

bamdan hem de Eskişehir’den koparmıştı. Orhan Pamuk, onayladığım tek tespiti ile babasının ölümünün ardından, “*Her erkeğin ölümü babasının ölümüyle başlar.*” demişti. Haklıydı, 49 yıldır yeri dolmayan bir boşlukla sürüyor hayat.

Aynı yıl 45 devirlik plak olarak piyasaya çıkan ve Hümevra’nın yorumladığı “Sessiz Gemi” şarkısı, yaşadığım bu travmayla bütünleşti âdeta. Her ne kadar bir ayrılık şarkısı olsa da, ne zaman bu şarkıyı dinlesem 1975’te gezinir buluyorum kendimi ve bana sadece babamın ölümünü hatırlatıyor. »

İbrahim Ethem Çam

Sözlerini Franck Gérald'ın yazdığı, Patricia Carli'nin bestelediği, Christian Delagrangé'in da yorumladığı 1972 yılında piyasaya

çıkan ve çok sevilen "Sans Toi je Suis Seul" isimli şarkı 1975 yılında Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi"sinin de sesi oldu. Müzik prodüktörü Yeşil Giresunlu, bu Fransızca şarkıyı, Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi" şiiriyle birleştirdi ve ortaya da eşine az rastlanacak uyumda muhteşem bir şarkı çıktı. Düzenlemesini Onno Tunç'un yaptığı bu şarkı yoğun bir ilgi gördü ve zamanla bir klasik haline geldi. Bugüne kadar Hümeysra, Müslüm Gürses, Sertap Erener,

Hümeysra'nın seslendirdiği Sessiz Gemi plağının ön ve arka yüzü

Candan Erçetin, Yaşar, Ayla, Nilüfer gibi ülkemizin önemli müzik yorumcuları tarafından da seslendirildi.

19. yüzyıl Fransız şiirinde Sembolizm akımının öncüsü olan Fransız şair Stéphane Mallarmé'nin (18.3.1842 - 9.9.1898) 23 yaşındayken yazdığı Brise Marine isimli şiiri, edebiyat dünyamızın (tespit edebildiğim) önemli isimlerinden, Orhan Veli Kanık, Kemalettin Kamu, Nezih Neyzi, Can Yücel, Erdoğan Alkan, Cemil Göker, Cevdet Arısu, Gertrude Durusoy / Ahmet Cevdet ve Ahmet Muhip Dıranas tarafından Deniz Meltemi olarak dilimize çevrilmiştir.

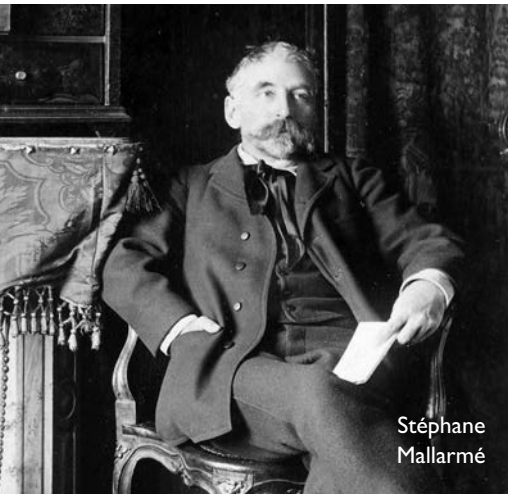
Bunlar arasında İ. Cevdet Arısu'nun yaptığı çeviri bize bir hayli tanıdık gelecektir.

Gideceğim, demir al sallanarak ey gemi.

O bilinmez ülkeye geldi yönelmek demi,

Yine kurulsun ümit kederin en çetini,

Takınca mendillere ebedi hasretini...

Stéphane Mallarmé

Stéphane Mallarmé - Deniz
Meltemi /1863

*Artık demir almak günü gelmişse
zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar
bu limandan.*

*Hiç yolcusu yokmuş gibi
sessizce alır yol;*

*Sallanmaz o kalkışta ne mendil
ne de bir kol.*

Yahya Kemal Beyatlı - Ses-
siz Gemi / 1916

Yahya
Kemal

Çeviri işlemi, kaynak dilden, amaç dile aktarım olarak tanımlanır genelde. Eğer çevirmen şair ise ve şiir çeviriyorsa, kendi şiir anlayışı, şiir bilgisi, kendi şiirini oluşturan tüm dilsel kullanımlar çeviri işlemine akmaya hazır bir olasılık olarak bekler. İ. Cevdet Arısu'nun çeviriyi yaparken kendisine en yakın bulunduğu karşılığı (Yahya Kemal'in şiirlerini sevmesi de dahil) yeğlemiş

olması ihtimali yüksek. Çünkü diğer çevirilerdeki benzerlik bu kadar belirgin değil.

Yoksa Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en büyük temsilcilerinden biri olan, şiirleri Divan Edebiyatı ile modern şiir arasında köprü görevi üstlenen, Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek, Oktay Rıfat gibi şairliği ön planda, tarihe mal olmuş şahsiyetlere şiiri öğretecek bilgelikte birinden bahsederken intihali, ima bile etmek hadsizlik olur. En fazla, bir zamanlar okuyup, bilinçaltına yerleşmiş bazı dizelerin uygun ruh halini bulunca ortaya çıkmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

“Bir zamanlar okuduğu” cümlesi kasıtlı kurulmuştur, çünkü dönem olarak tanışmasalar da Mallarmé, Yahya Kemal'in şairliğinin şekillenmesinde çok önemli bir role sahiptir!

Yahya Kemal, Sorbonne Üniversitesi'nin Siyaset Bilimi Bölümü'ne 1904 yılında kaydolur. Araştırmaları ve sosyal etkinlikleri derslere zaman ayırmasını ve sınavlarda başarılı olmasını engelleyince bölüm değiştirerek edebiyat fakültesine geçer ancak bu bölümden de mezun olamaz. Ama Paris'te geçirdiği dokuz yılda tarihe bakışı, şairliği, kişiliği gelişir.

Fransa'da bulunduğu yıllarda karşılaştığı Mallarmé'ye ait şu cümlenin Yahya Kemal'in aradığı şiir

dilini bulmasında etkili olduğu düşünülür: “*En iyi Fransızca’yı Louvre Sarayı’nın kapıcısı konuşur.*”

Yahya Kemal, bu cümle üzerinde uzun uzun düşündükten sonra, şiiirlerinde kullanacağı dili yakalar; Louvre Sarayı’nın kapıcısının okumuş yazmış bir aydın olmadığı gibi, okuyup yazması olmayan bir cahil de olmadığını, bu durumda en iyi Fransızca’yı orta tabakanın, yani “halk”ın konuşabileceğini anlayarak orta tabakanın konuşmasına dikkat eder ve bu düşüncelerin etkisiyle de dil devriminden yirmi beş - otuz yıl daha önce sade Türkçe şiiirler yazmaya yönelir.

Yahya Kemal’in şiiir dilinin en belirgin yönlerinden biri “sentezciliği”dir. Paris’te kaldığı dokuz yıl boyunca okuduğu şiiirlerin (Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Paul Valéry, Charles Baudelaire, Gérard de Nerval, Victor Hugo, François Malherbe, Leconte de Lisle, Rimbaud, Jose Maria de Heredia, Jean Moreas, Théophile Gautier, Theodere de Banville, Lamartine, Henry de Régnier, Edgar Allan Poe, Maorice Maeterlinck, Émile Verhaeren) etkilerini özgün bir sentez yaparak yeni bir şiiir yapısı kurmuştur. Kimi şiiirleri klasik, kimi-leri romantik, bazısı sembolist, pek çoğu parnasyen* olarak kabul edilir.

Fransız şiiirini taklit etmemiş, oradan öğrendiklerini kendi şiiir anlayışı ile yoğurarak yeni yorumlara ulaşmıştır. Bu sentezciliği sonucu yorumlardan birisi de yapmacıksız olmasına özen gösterilmiş, doğal ve samimi anlamlar içeren kelimelerle şiiir yazılması görüşü olan “beyaz lisan” anlayışıdır.

Gelelim “Sessiz Gemi”ye!.. Yazıldığı günden bu yana “ölümü en iyi anlatan şiiir” olarak bilinen Sessiz Gemi, aslında Nazım Hikmet’in annesi Celile Hanım’a yazılmış bir aşk/ayrılık şiiiridir..

Mutsuz bir evlilik sonrası eşinden boşanan Celile Hanım, Bahriye’de okuyan oğlu Nazım’ın şiiir hocası Yahya Kemal ile tanışmış ve aralarında dillere destan bir aşk başlamıştır.

Yazıldığı günden bu yana “ölümü en iyi anlatan şiiir” olarak bilinen Sessiz Gemi, aslında Nazım Hikmet’in annesi Celile Hanım’a yazılmış bir aşk /ayrılık şiiiridir..

Bu aşk öylesine dillenmiş ki, bundan rahatsız olan Nazım Hikmet bir kâğıda şunları yazarak Yahya Kemal’in cebine koymuş: “*Hocam olarak girdiğiniz bu eve, babam olarak giremezsiniz.*”

Ancak ne Nazım’ın tepkileri ve

ne de yıkıcı dedikodular, hiçbir şey Yahya Kemal ile Celile'nin aşkını engelleyememiştir. Ama Celile Hanım'ın tüm arzusuna rağmen Yahya Kemal, Celile'yi hem deliler gibi kıskanmış hem de evlilikten korktuğu için hep kaçmıştır.

Celile Hanım ve Yahya Kemal

Nazım'ın uyarı notundaki tehditkârlığın ciddiyetinin farkında olmayan Celile ve Yahya Kemal, hemen hemen her gün Nazım Hikmet'in eve dönüş saatinden önce buluşmayı sürdürdüler. Ancak bir gün hastalanması üzerine eve erken gelen Nazım Hikmet, ikiliyi görünce hiddetlenir ve Yahya Kemal'in üzerine yürür. Bu olay üzerine Yahya Kemal ve Celile'nin aşkı umutsuz bir sona sürüklenir. Ardından da Yahya Kemal, hayatına yalnız devam eder. Siyasete atılarak milletvekilliği yapar. Elçilik görevini üstlendiği sırada ise Celile'den bir mektup alır. Mektubunda oğlu Nazım'ın Bursa hapishanesinde hasta yattığından bahsetmektedir. Yahya Kemal'den oğlunu başışlamasını ister fakat mektubuna dönüş alamaz.

Günlerden bir gün oğlunu hapishaneden kurtarmak için açlık grevi yapan ve imza toplamaya çalışan Celile, Galata Köprüsü'nde Yahya Kemal ile karşılaşır fakat onu fark edemez çünkü artık gözleri görmüyordur. Yahya Kemal ise yanından

geçip gider.

Yahya Kemal, Celile Hanım'a olan duygularını bir yazısında şöyle özetlemiştir: "1916 sonbaharında Nişantaşı'ndaki evini düzenlemek için İstanbul'a iniyordu. Ben müthiş muzdariptim. Artık vapur giderken iskeleden mendil sallamalar, ağlamalar..

O gidinceye kadar ada dopdolu idi, gider gitmez boşalıverdi..."

İşte "Sessiz Gemi", Yahya Kemal'in hayatındaki en büyük aşkı, Celile'sinin adadan gemiyle uzaklaşırken yaşadığı bu çaresizliği anlatır...

Değerli sanatçı Murat Savaşkan'ın yorumu hayatın insanlara sunduğu savrulmaları özetler şekilde:

"Aşk, iki insan arasındaki bir şey değildir; insanla yaşam arasındaki ilişkidir."•

alitekincam@butundunya.com.tr

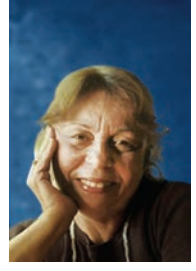
Parnasyen: Şiiri kof şatafatlardan, abartılmış duygulardan, tatsız yeniliklerden kurtarmayı amaçlayan sanat sanat içindir edebiyat akımını benimseyen şair.

Soğuk Savaş Silahı Olarak Modernizm ve Sonrası Gelişmiş Pespayelik

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Demokrasi, adalet, özgürlük bahane. Hepsi boş laflar zira. Hikayen yoksa hiçbir şeysin. Git kendine acılarla dolu bir hikaye uydur ki işe alınsın!

Şaka değil, marifetmiş gibi sunulan çağın kâbusu ile karşı karşıyayız.

Hikayen olsun yeter ki, marifet iltifata değil hikayeye tâbi. Sorun “liyakat”ı aşmış gözüktüyor.

İşe yaramazların liyakat sahibi olabildiği bir kültür çağı hepimize hayırlı olsun.

Bütün bunların Soğuk Savaş kültürü ile ilgisi olmaması düşünülemez.

Konuyla ilgili çok ciddi araştırma, belgesel, makale ve kitap yazmış olan Frances Stonor Saunders’ı okumanızı

tavsiye ederim. Şahsen benim gözlerimi fal taşı gibi açtı.

Şimdilerde “insanın” öyküsü lazım. “Ne yaptığı önemsiz”in alt yapısının nasıl hazırlandığını keşfediyorsunuz.

Eser önemli değil, adam kamyon şoförüymüş daha önce. Öyküsü var ya tamamdır; yürü ya kulum! Ağzı da laf yapıyorsa ona yapacak sosyal sorumluluk mu yok; alın işe!..

Oyuncu filan değil ama yoksulluktan gelme. Annesi tuvalet temizlemiş. »

Soğuk Savaş savaşların belki de en beteri!

Çocuğu kundakta işe getirirmiş hatta. Bir kere kubura düşmüş. İki gün sonra kanalizasyondan bulup çıkarmışlar.

Çok iyi hikayesi var. Parlatın acılarla film çekelim. Dedesi önce anasına, sonra kızkardeşine teca-vüz etsin senaryoda. Sağlam hikaye; alın işe...

Çocuk dönerci ama tipi sağlam. Cengâver imajıyla sürün, eline kılıç, bıçak yakıştırıyor. Hemen alın işe; tarihi film çekeriz.

Bunun kaslarını geliştirin. Efe-mine hallerini yok edip jöne çıkarın. Kaslar gelişirken kollar kılalmasın; alın işe ve evlendirin.

Bütün bunların sanat adına ol-ması biraz tuhaf olmaz mıydı?

Sözüm meclisten dışarı!

Etkinlik önemli. Cesetleri mum-yalayıp sergi şart, sosyetik etkinlik olur. Arkadan canlı etkinlik getir-telim. Adam ince çiviyle tenasül organının içine girecek izleyici hu-zurunda...

Vay ne hikaye! Avrupa'da yık-mış ortalığı.

Soğuk Savaş kültürü meselesine dönelim. Her şeyin başlangıcı gi-bi çünkü.

Soğuk Savaş Dönemi nedir kısaca hatırlayalım:

En kanlı savaşlardan da beter bir savaş düşünün. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından savaştan gal-lip çıkmış iki büyük devlet ve bu devletlerin yantirileri küçük dev-letler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmaların birbirlerine karşı silah

kullanmadan sürdürüldüğü Soğuk Savaş savaşların belki de en beteri.

Bu nasıl söz demeyin, Soğuk Sa-vaş en beteri, çünkü ateşkesi yok! Hâlâ devam ediyor.

Yıllardır sürüyor. Şakası yok bu savaşın. Kültürde, yani zihinlerde yönetilen, algılarda yapılan gizli bir savaş.

CIA, Amerika'nın sol avangar-dına yönelik gizli desteğini sür-dürmek için sanatı himayesinin keşfedilmediğinden emin ne iş-ler kotarmış. Bırakın bizim haberi-miz olmayı içinde bizzat sanatı icra edenlerin bazılarının da haberleri yok. İşine gelenler hariç tabii.

Şakası yok bu savaşın. Kültürde, yani zihinlerde yönetilen, algılarda yapılan gizli bir savaş.

"Bu tip meseleler sadece iki üç kademe uzaktan izlenebilirdi," diye anlatıyor Jameson adlı istihbaratçı.

"Kullanılan sanatçıların çoğu zaten hükümete ve özellikle CIA' e hiç saygı duymayan kişilerdi. Hatta kendini Washington' dan çok Mosko-va' ya yakın gören insanları kullan-mak gerekiyorsa, bu belki daha da iyiydi."

"Uzun tasma" denilen buymuş.

(Yani dil biliminde, kavramları, durumları hoşça giden bir anlatımla

ya da özel bir yapı veya söz dizimi içinde belirten ve çoğunlukla gerçek anlamlarından ayrı anlamlara gelen sözcüklerden oluşan kalıplaşmış sözcük topluluğu, anlatım.)

CIA kampanyasının en büyük eseri CIA tarafından fonlanarak 1950’de kurulan ve bir CIA ajanı tarafından yürütülen Kültürel Özgürlük Kongresi olmuş bu da, iyi mi!

Entelektüellerin, yazarların, tarihçilerin, şairlerin ve sanatçıların bir araya geldiği bir topluluk...

Moskova’nın ve onların Batı’daki yoldaşlarının saldırılarına karşı kültürün savunulabileceği güvenli mevzii olmuş.

Şaka değil; 35 ülkede ofisleri varmış ve Encounter’ı da içeren iki düzineden fazla dergiyi yayımlıyorlar.

Kültürel Özgürlük Kongresi, CIA’in Soyut Ekspresyonizme olan ilgisini icra etmesi için ideal bir cephe olmuş. Bütün bu organizasyonlar, sponsorluklar sanatçılar dahil olmak üzere hiç kimsenin akından bile geçmeyecek bir düzen.

Onuncu yılını kutlayan CCF'nin (Congress for Cultural Freedom) Haziran 1960'taki ikinci Berlin konferansının açılışında (soldan sağa): George F. Kennan, Raja Rao, Willy Brandt, Jacques Maritain, Arthur Schlesinger Jr. ve J. Robert Oppenheimer yer almıştı.

Bu kurum, 1950’lerde Soyut Ekspresyonizm ile ilgili çeşitli sergiler organize etmiş. Bunlardan en önemlisi, 1958-59’daki ve tüm büyük Avrupa şehirlerini dolaşan Yeni Amerikan Resmî Sergisi imiş.

ABD’de Modern Sanat (1955) ve 20. Yüzyılın Başyapıtları (1952) diğer etkili koleksiyonlar arasındaydı.

Soyut Ekspresyonizm’in mobilizasyonu pahalı olduğundan, oradan oraya turneler bayağı bir maliyet. Dolayısıyla, milyonlar ve müzeler de bu oyuna dahil edilmiş.

Elbette bu kammersiz düğün, annesi New York’taki Modern Sanat Müzesi’nin (MoMA) ortak

Avrupa'nın büyük şehirlerini dolaşan Yeni Amerikan Resmi Sergisi'nden bir görünüş

kurucularından olan Nelson Rockefeller'siz olur mu hiç? Annemin Müzesi (Mummy's Museum) diye hitap ettiği müzenin başkanı olarak, Soyut Ekspresyonizm'in en önemli destekçilerinden olmuş. ("Free Enterprise Painting" namı ile maruf akım.)

Müze, CIA'in kurduğu Kültürel Özgürlük Kongresi ile kongrenin en önemli sergilerini organize etmek ve küratörlüğünü yapmak üzere bir kontrat bile imzalamış.

Bakin sanatın bulaştığı şu

Nelson Rockefeller (sağda) bir MoMA etkinliğinde-1950

karışık işlere!..

Velhasıl iş bununla kalmıyor. Müzenin CIA ile başka bağlantıları da varmış.

CBS Yayıncılık Başkanı ve CIA'in fikir babalarından William Paley, müzenin uluslararası programının yönetim kurulunda görev yapmış. Ajansın savaş zamanındaki öncü kuruluşu niteliğindeki OSS'de çalışmış olan John Hay Whitney, müzenin yönetim kurulunun başkanlığını yapıyor. CIA'in Uluslararası Organizasyonlar Birimi'nin (IOD) ilk şefi Tom Braden da müzenin 1949 yılındaki icra sekreteri.

Şimdilerde konuşarak icraatına devam eden (1995) 80 yaşında olan Braden, Woodbridge, Virginia'da Soyut Ekspresyonist eserlerle dolu ve kocaman Alman kurtlarıyla korunan bir evde yaşıyor. IOD'nin amacını şöyle anlatıyor:

"Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi ne yazman,

ne söylemen, ne yapman, neyi resmetmen gerektiği konusunda hiçbir bariyer olmadan, Batı'nın ve ABD'nin ifade özgürlüğüne ve entelektüel kazanımlara kendini ne kadar adanmış olduğunu göstermek için tüm yazarları, müzisyenleri, sanatçıları bir araya getirmek istiyorduk.

Thomas Braden

Bence ajansın sahibi olduğu en önemli birimdi ve Soğuk Savaş'ta muazzam bir rol oynadı."

Braden, birimin avangarda yönelik muhalefet sebebiyle gizlice hareket ettiğini doğruladı:

"Kongreyi yapmak istediğimiz bazı şeyler konusunda ikna etmek çok zordu. Sanatı yurtdışına göndermek, senfonileri, dergileri yurtdışında desteklemek gibi... Bu da gizliliğin nedenlerinden biriydi. Sır olmalıydı. "Açıklığı" cesaretlendirmek için gizli olmalıydık."

Bu yüzyılın Michelangelolarına Papa gibi arka çıkmak anlamına bile gelse, bu çok daha iyiydi:

"Sanatı fark etmek ve desteklemek bir Papa veya çok parası olan birini gerektiriyor." diyor Braden.

"Yüzyıllar sonra insanlar 'Şuna bak, Sistine Chapel, yeryüzündeki en güzel eser!' diyorlar. Medeniye-tin, ilk sanatçıdan ve onu destekleyen ilk milyoner ya da Papa'dan

beri karşılaştığı bir problem bu. Yine de bu multimilyonerler veya Papalar olmasa, belki sanatımız da olmayacaktı." gibi iddiaları da var.

Bu himaye olmasa, Soyut Ekspresyonizm, savaş sonrası yılların yine de baskın sanat akımı olabilir miydi sorusuna "evet"

deniyor. Ama insan bunca istihbarat görevlisinin sanata karıştığı bir ortamda Soyut Ekspresyonist tabloya bakarken CIA'nin oyununa geldiğini düşünmesine de şaşmamak gerekir. İnsanın midesi bulanır.

Bu "özgürlükçü sanat"ın nelerine geldiğine bakacak olursak, bankaların mermer koridorlarında, havaalanlarında, yönetim kurulu odalarında ve müthiş galerilerde.

Kısaca zengin mekânlarda yaşıyor sanat. Onları destekleyen Soğuk Savaşçılar için bu tablolar birer resim sembollerdi. Dikkate değer her yerde sergilemek istedikleri kendi kültürleri ve sistemleri için bir başarı imzası Allah için. Başardılar da. Kapitalizmin iyi tarafı mı desek?

Sergiler sergi olmaktan öte birer "örtülü operasyon" mübarekler.

1958'de Pollock, De Kooning, Motherwell ve benzeri sanatçıların eserlerini içeren Yeni Amerikan Resmi adlı gezici sergi, Paris'teydi. Tate Galerisi de bu sergiye ev

sahipliği yapacak bir sonraki müze olmak istiyordu ama bunun maliyetini karşılayamıyordu. Aynı günün ilerleyen saatlerinde bir Amerikan milyoneri ve sanatsever olan Julius Fleischmann gereken nakitle içeri girdi ve sergi Londra'ya getirildi. Böyle jestleri var zenginlerin. Neyin karşılığı, işin öbür yüzü.

Julius Fleischmann

Zenginler boşuna para vermez. Nitekim Fleischmann'ın getirdiği para, aslında kendisinin değil, CIA'indi. Başkanlığına Fleischmann'ın yaptığı Farfield Fonu adlı bir kuruluş aracılığıyla gelmişti. Bu kuruluş hayırsever bir milyonerin kolu olmaksızın ziyade, CIA'in fonları için gizli bir kanalmış. Baş ağrısı bahane misali CIA için sanat bahane...

Yani, Tate'in, halkın veya sanatçıların haberi olmadan, sergi Londra'ya masrafı Amerikalı vergi mükellefleri tarafından karşılanarak, Soğuk Savaş'ın ince propaganda amaçlarına hizmet etmek üzere taşınmış.

Eski CIA yetkilisi Tom Braden, Farfield Fonu gibi kanalların nasıl kurulduğunu şöyle anlatıyor:

"New York'ta zengin ve tanınan bir kişiye gider ve 'Biz bir fon kurmak istiyoruz.' derdik. Ona ne yapmaya çalıştığımızı anlatır ve gizlilik sözü isterdik. Onun 'Tabii ki

yaparım.' demesiyle bir antelli kâğıt yayımlardık. Üzerinde bu kişinin ismi olurdu ve işte fon o anda hazır olurdu. Oldukça basit bir araçtı."

Julius Fleischmann bu rol için çok uygundu. MoMA'nın Uluslararası Programı'nın yönetim kurulunda bir koltuğa sahip olduğu için - CIA'e yakın olan diğer güçlü kişiler gibi.

Frances Stonor Saunders

Frances Stonor Saunders cesur bir kadın. Bunları açıkça yazıyor lakin başına gelmedik kalmamış. Ama onun hikayesi pespaye olmadığı için işsiz kaldığı malum. Diğer zorluklar, yasaklar, ambargolar girila... Ama işin tasarımcıları, uygulayıcıları, istihbaratçıları göğüslerini

gere gere anlatmaktan çekinmiyorlar. Eser sahiplerine gelince fena kazıkladık diyen okumadım. Zaten yeni trend “Aa, sanatına diyecek yok!” cümlesi en çok kullanılanlar arasında. Elde edilen samimiyezsiz medyada otomatik bir aklanma var “Aa, ama sanatına laf yok!” cümlesi ile.

Kazanan kim, kaybeden kim? Bütün mesele, bunu belli etmemek, göstermemek.

Medyanın son yıllarda işlevi maalesef bu. Şahsen bana yeni dank etti.

Neden anlamakta bu kadar geciktim? Bunu yapanlar benden daha mı akıllı? Uygulayanların çoğunun farkında bile olduklarını sanmıyorum ama bu oyunu kuranlar çok akıllı.

Buna razı olan yer alanlar tam aksi ya farkında değil ya kolay para kazanmanın yolunu böyle buldular. Varsayalım “Ben yokum.” dediler. Ne yapacaklar? Böyle para kazanabilecekleri başka güvenceli iş mi var? Malum, yetenekten ziyade “hikaye”leri var.

Siyasi mücadele mi? Aralarında denemeyen yok; sonları Lessie’nin eve dönüşü...

Boylarından büyük işlere karışmanın onlara şu ana kadar riski de yok görünürde. Saçlara briyantın, gözlük takıp çıkarma... Her konuda akıl verip, atıp tutabileceğiniz iş alanı mı kaldı medya dışında?

Kimin neyin hesabına atıp tuttuğunuz önemli. Başına buyruk insan sevmiyor medya, hikayesi uydurulmuş “marionette”ler isteniyor.

Oysa dünyada insanlığın iyiliği için sadece başıbozuk yüreklerin yapabileceği bir iş gazetecilik. Ve sanatkârlık hesapsız kitapsız cesaret isteyen, bir insan sevgisi olmadan iki bardak bir sürahi ile bu kadar.

Irak’ta yediği gazlardan sonra sonu gelmeden baba dostuna gidip ne yapacağımı soran gazeteci, vicdanını dinlediği için o kitabı yazdı.

Kazanan kim, kaybeden kim? Bütün mesele, bunu belli etmemek, göstermemek. Medyanın son yıllarda işlevi maalesef bu.

Medya, siyaset ve çevrelerinde herkesin kazanıp zengin olduğu ama halkın sürekli gerileyip kaybettiği ama asla durumunun farkında olmaması sağlanan bir medya düzeninde, sosyalist, dindar olup atıp tutmak için aptal olmak lazım.

Kimse “*Ne sosyalisti; hangi dindarı ulan?*” demiyor.

Son derece inanılması güç distopyan bir medya, siyaset ile karşı karşıya kaldı. Son sağ kalan Türkler ve insanlık. Övülen insanların bu övgüleri hakedecek neler yaptığına bakarsanız durumun nasıl vahim olduğu anlaşılır.

Örneğin babasından kalan fabrikayı satan kız, “büyük, başarılı iş kadını” diye övülüyor.

Koskoca fabrika elden çıkmış başka hangi işe yatırıyor? Onu söylemeyeyim. Zaten, onu da satıyor.

Herkesin ressam olup sergiler açtığı medyada bu boktan resimleri kim alıyor? Medya desteği şart. Tıpkı, o yıl en iyi aktör ödülü aldı haberleriyle gaz verilen, sesi bir tarafına kaçık bir aktörün gerçekte uyduruk oyuncu ödülü aldığını süzüle süzüle iftiharla haber vermek de nesi? Sen gazetecilik iddiasındasın. Çıkartsana ortaya gerçeği-palavrayı... Hangisi daha utanmaz bunların? Yarışı yapılsa berabere kalırlar. Hikayesinden başka bir şeyi olmayan palavracılar.

Her an izleyiciyi irşad eden, konuşmaya doyamayan insanların medyası dünyası bu, halkın, izleyicilerin değil.

Aptallar ülkesi-dünyası arzu edilen. Mama adı bile “aptal” kelimesi ile başlayan içi boşaltılan dilde ancak gidip bu mamayı aptallar alır. Koskoca spor kulüplerinin başkanları artık “haaken” diyor. Hakemler, diploma, millilik diz boyu ama anadilini doğru konuşmuyor. Kendi anadiline sahip çıkamamış başka anadillere özgürlük istiyor. Bari onları rahat bırakın.

Fikri olmayan konuşmalar üstadı yaratıklarla karşı karşıyayız. Bunların “homo”su yok bildiğimiz babadan kalma deyyus.

Buna uyarlıklarda “negatif

selection” derler, bakmayın arabesk öyküleri olduklarına.

Ama o da yetmezmiş gibi, abuk sabuk diziler ve programlarla sapık, manyak, envai çeşit psikopatlar ulusu olduğuna ikna edilmeye çalışılan izleyiciden, dizi araları oy isteyen siyasete ne demeli? Allah’tan o boktan dizileri 85 milyon izlemiyor. İzleyen salak sayısı henüz ikna yetersizliğinde... Şükür, ya Rabbim!

Gelecek nesillerde aptallığın çoğalması bekleniyor ki başı aptal ile başlayan mama yapıldı. Anneliği hayatının rolü zanneden, gerçekle rolü daha anlayamamış bir başka zeki insan reklamını yapıyor.

Arada medya siyaset dansçıları yer değiştiriyorlar. Ekranlarda “vatan nasıl kurtulur” dersi verenlerden meclise aday olan, giren-giremeyen var. Türkücüler pek verimli olmadı.

Ters taklalar atan cambazların medya sirkinde en Atatürkçü geçinenler aslında en Atatürk devrimlerine karşı olanlar çıktı. Garip ama gerçek en dinciler de, en dinle alakaları olmayanlardı.

Biraz karışık bir durum.

Belli olmasın diye herhalde ve kafaları karıştırmak için kendi içimizdeki Soğuk Savaş’ın etkinliklerine dur diyecek gerçek aydınlar elbette vardır.

Cumhuriyete, Atatürk’e silah arkadaşlarına sorumluluk ve borcu-muzdur.

Saygı sevgi ve umutla kalın efendim. •

necefugurlu@butundunya.com.tr

Ne Kadar Mükemmelsiniz!

Böyle bir şey var mı gerçekten? Yani mükemmel ebeveyn ya da mükemmel insan, mükemmel ilişki, mükemmel evlilik, mükemmel yaşam var mı?

Türk Dil Kurumu'na göre mükemmelin sözcük anlamı "kusursuz, hatasız, tam olma durumu."

Mükemmeliyetçilik ise kusursuzu aramak. Genellikle "Ne kadar mükemmel!" diye olumlu anlamda

Mükemmeliyetçi biri ne kendisinde ne de başkalarında hiçbir hataya hoşgörüyü gösteremez.

kullandığımız "mükemmel" sözcüğü hayatımızı da kusursuz kılıyor mu dersiniz?

Mükemmeliyetçi biri ne kendisinde ne de başkalarında hiçbir

hataya hoşgörü gösteremez. Hata yapan kendisi bile olsa “Ben nasıl böyle bir hata yaptım?” diye kendini yerden yere vurur, acımasızca cezalandırır. Hayatı hem kendisi hem de çevresindeki insanlar için çekilmez hale getirir.

Her sınavdan sonra babam arkadaşlarımın kaç aldığını sorarak beni onlarla kıyasladı. Onun takdirini kazanmak için var gücümle çalıştım. İlk sınavda 80 olan ders notumu ikinci sınavda 90 yapсам babam “Neden 100 almadın?” diye kızdı.

Şimdi kendisi de baba olan bir danışanım “Ben bu zinciri kırmak için buradayım.” diyerek kendisini mükemmeliyetçi olmaya iten nedenleri şöyle dile getirdi:

“Çocukken babamdan hiç takdir görmedim. Benimle gurur duyduğunu bir kez bile bana söylemedi, hissettirmedi. Yaptığım hiçbir şeyi onaylamadı. Her fırsatta eleştirildim, kıyaslandım, hatta bu davranışları başkalarının önünde de tekrarlardı babam. Sanırım, öyle yaparsa daha etkili olacağını düşünüyordu. Ondan sıkça duyduğum “Sen ne işe yararsın ki? Senden adam olmaz! Sen hiçbir şeyi beceremezsin!” sözleri hâlâ kulaklarımda çınlıyor.

“Çocukken babamdan hiç takdir görmedim. Benimle gurur duyduğunu bir kez bile bana söylemedi, hissettirmedi. Yaptığım hiçbir şeyi onaylamadı.”

Sürekli başkalarının çocuklarını örnek gösterdi.

Önceleri içten içe kızıyordum babama. Bir süre sonra kendimden

kuşku duymaya, kendimi yetersiz hissetmeye başladım. Tek başıma karar almakta zorlanıyor, yanlış yapma korkusuyla hep birileri tarafından onaylanma gereksinimi duyuyordum.

Bir yetişkin olduğumda ise eleştirilmekten, takdir görememekten öylesine bıkmış ve yorulmuştum ki, ancak kusursuz olursam, hiç hata yapmazsam sevebileceğim, onaylanacağı düşünceyle mükemmeliyetçiliği bir yaşam biçimi olarak benimsedim.

Hiç hata yapmazsam kimse beni eleştiremez, bana kıyamazdı ancak bu durum giderek öyle bir hal aldı ki, yalnızca işimde değil, özel hayatımda, ilişkilerimde de ön plana çıkmaya başlayınca ne eşimin, ne çocuğumun, ne çalışanlarımın, ne de arkadaşlarımdan en küçük bir hatasına bile tahammül edemez hale geldim.”

İnanın bu örneklerle tahmin edebileceğinizden daha sık karşılaşıyorum.

Hem de hemen hepsi çok iyi kariyere sahip ancak kendi içlerinde huzursuz, mutsuz, kaç yaşına gelirlerse gelsinler, hangi konumda olurlarsa olsunlar, neredeyse tüm yaşam boyu ebeveynlerinden bir kez olsun takdir duymak için çabalayan çocuk yetişkinler.

Hepimiz çocuklarımız için elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyoruz ama ne yazık ki bizim en iyimiz her zaman “en doğru” olmuyor sevgili anne babalar.

Ne kadar çabalarsak çabalayalım bazen ağızımızdan çıkan olumsuz sözcüklerin çocuklarımızın ruhunda yaşam boyu izler bırakabileceğini öngöremiyoruz.

Mükemmel insan da yok, çocuk da, ebeveyn de. Kimse mükemmel değil!

Hata yapmamız bizim ve sevdiğimizimiz aptal ya da yetersiz olmamız anlamına gelmez.

Kıyaslanmak asla hiç birimizin hoşuna gitmez ve bizi sadece mutsuz eder. Hepimiz eşsiziz, bizden bir tane daha yok.

Çocuklarımızı başkalarının çocukları ile kıyaslayarak, arkadaşlarını örnek göstererek, onların daha başarılı, daha akıllı, daha uslu, daha düzenli, daha saygılı olmasını sağlayamadığımız gibi onlara değersizlik ve yetersizlik duygusu yaşatırız.

Çocuklarımızı eleştirmek, kıyaslamak, sürekli hatalarını dile getirmek yerine onları özel kılan, onları diğerlerinden ayıran olumlu özelliklerini bulup, motive edersek onların hem kendisiyle barışık, özgüvenli mutlu bireyler hem de “kendilerinin en iyisi” olmalarını sağlayabiliriz.

Ata'mızın armağanı 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramınızı kutluyor, çocuklarınıza ve yıllardır hatalarıyla, kusurlarıyla sevelildiğini hissetmek için çabalayan aynadaki çocuğa sevgiyle, hoşgörüyle, şefkatle sarılmanızı diliyorum. •

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Yazarının adı bilinmeyen yapıtlara ne ad verilir?
a-Kombine
b-Anonim
c-Kollektif
d-Opoze

2-Aniden son hızla koşmaya ne denir?
a-Kros
b-Ekstansör
c-Depar
d-Fleksör

3-Kaymak,yoğurt ve peynir gibi süt ürünlerinin üretildiği imalathanelere ne ad verilir?
a-Amber b-Kiler
c-Silo d-Mandıra

4-Bir şeyi istemeyerek yapmaya ne ad verilir?
a-Kerhen
b-Nöbet
c-Kasten
d-Görev

5-Ansızın gelen felaket ve sıkıntı veren şeye ne ad verilir?
a-Asabet b-Musibet
c-Nifas d-Şerir

6-Süveyş kanalı hangi ülkededir?
a-Suudi Arabistan
b-Mısır
c-Ürdün
d-Umman

7-Aşağıdakilerden hangisinde hücre sel yapı yoktur?
a-Elma
b-Domates
c-Tuz
d-Salatalık

8-Canlı varlıkların gelişimi üzerinde ışığın yaptığı etkiye ne denir?
a-Fotomorfoz
b-Fotoşimi
c-Fotokinezi
d-Fotosentez

9-"Secere " hangi anlama gelmektedir?
a-Bir Terim
b-Tarih Terimi
c-Arkeoloji
d-Soy Ağacı

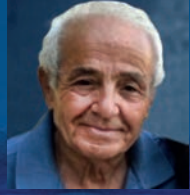
10-"Taksirli " kelimesi ne anlama gelir?
a-Mükemmel
b-Arızalı
c-Kusursuz
d-Kusurlu

11-Mısraların sonlarında ses benzerliği sağlayan kelimelere ne ad verilir?
a-Koşuk b-Kafiye
c-Nazım d-Nesir

12-Şehir dışında kurulmuş bir üniversitenin alanı ve yapılarına ne ad verilir?
a-Site
b-Akademi
c-Kampüs
d-Kompleks

Yanıtlar:
151.
sayfada

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Karınca Ekibi

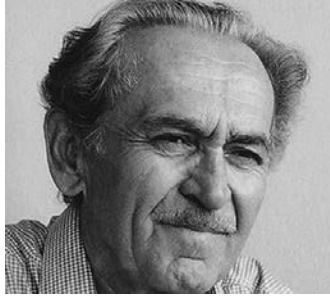
Yazlık keten giysileri ve geniş kenarlı keten şapkaları vardı.

Kara suratlı, kavruk benizliydim. Salt onlar mı? Öğretmenler de tıpkı öğrencilerine benziyorlardı. Zaten giyimleri bile bir örnekti. Aklaşmaya yüz tutmuş saçları, sakalları olmasa öğrencilerden kimse ayıramazdı onları. İş kutsaldı Çifteler'in öğretmenlerince. Öğrencilerine de öyle öğretiyorlardı, davranışlarıyla

Olay,
1939'un
yaz aylarında
yaşanmıştır.

örnek olarak. Yaz aylarında Orta Anadolu'nun kırsalında tatili, izni olmayan bir okulda, öğrencileriyle birlikte geceli gündüzlü çalışıyorlardı. "Bizim burada kışımızdan ter akarken, meslektaşlarımızdan bazıları şimdi bilmem hangi denizde yüzüyorlar!" diye yakınlardan yapıyorlardı öğretmenliklerini. Öyle bir ortam yaratılmıştı

ki enstitüde, “çalışmamak, üretmemek” ayıptı. Hangi gün çalışılmazsa rahatsız oluyorlardı, öğretmeniyle öğrencisiyle. Nerede bir kaytaran, işten kaçan olursa kınanıyor, ayıplanıyor, yerin dibine sokuluyordu. Kimse “utanç çukuruna” düşmeyi göze alamıyordu. Birlikte çalışmanın, bir iş başarmanın, üretmenin coşkusunu yaşıyorlardı.

Ekibin karıncalarından biriydi
Talip Apaydın

söylüyordu:

“Aferin Karınca Ekibi'ne.”

Aferini alan Karınca Ekibi katanlanıp kuş oluyordu tuğla keser-

gibi küçük ve çalışkandırlar. Makineye benziyordu çalışmaları; tıkr tıkr. Koca meydana tuğlayla doldurmak, iki saatlerini alıyordu.

Yapı ustası öğretmeni ikide bir yanlarına geliyor, çalışmalarını övüyor, güç veren sözler

ken.Vakit akşama döndüğünde ikindi zamanı küçük bir kahvaltı molası veriyorlardı. Haşlanmış mısırla ya da bir tas ayranın yanında bir dilim ekmekle beslenme takviyesi yapıp yeniden saldırıyorlardı tuğla işine.

Öyle bir iş sevgisi yaratılmıştı ki okulda, aralarında tembelle-

yer açmıyorlardı. Bırak tembelliği, biraz dalga geçmek isteyen arkadaşlarına bile surat asıyorlardı. Ağzı laf yapan değil, eli iş tutan önemliydi onlar için.

Konuşurken, tartışırken çalışma ve iş övülüyor, tembellik yerin dibine batırılıyordu. Enstitülülerin kişilikleri bu anlayışla biçimlendiriliyordu. •

(Talip Apaydın, Köy Enstitüsü Yılları, s. 27, 28)

© Arşiv İsmail Hakkı TONGUC

Karıncalar gibi çalışkandırlar

Talip ve birlikte çalıştığı grup arkadaşları kısa süre içinde “tuğla ustası” olmuşlardı. Mustafa Barış tuğlaları kesiyor, Talip ve iki arkadaşı kesilen tuğla kalıplarını döküyor, bu çalışmayı büyük bir istek ve uyum içinde yapıyorlardı. Ürettikleri işle göz doldurmuşlardı. Karınca Ekibi diyorlardı onlara. Karıncalar

Promete
Necdet Pamir

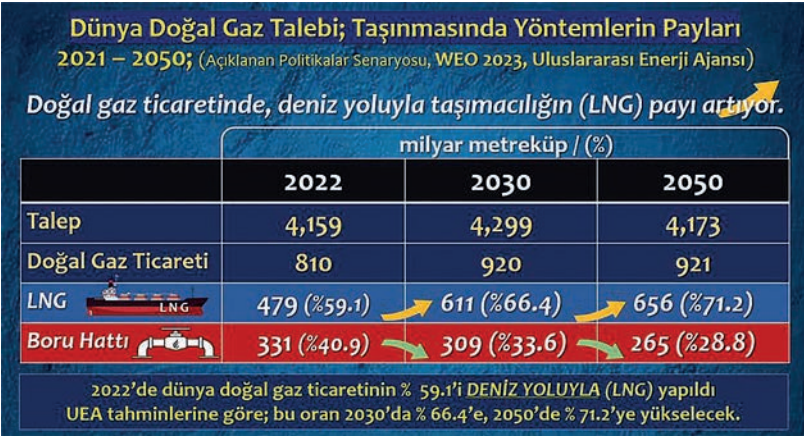
Doğu Akdeniz'in Gözden Kaçan 'Yeni' Enerji Jeopolitiği

2

Enerji Ticaretinde ve Taşımacılığında (Denizlerin) Doğu Akdeniz'in Artan Stratejik Önemi

Uluslararası Enerji Ajansı'nın World Energy Outlook 2023 raporu, özellikle uluslararası doğal gaz ticaretinde, deniz yoluyla yapılmakta olan ticaretin payının, önümüzdeki on yıllar içinde daha da artacağını öngörmektedir. 2022

yılında, uluslararası doğal gaz ticaretinin %59,1'i deniz yoluyla (LNG) gerçekleşmişken, boru hatları ile yapılan ticaretin payı %40,9 düzeyindedir. Uluslararası doğal gaz ticaretinde LNG'nin (deniz yolu ile taşımacılığın) payının, (Açıklanan Politikalar Senaryosu'nda) 2030'da %66,4'e, 2050'de %71,2'ye yükselmesi, raporun çarpıcı öngörülerinden biridir ve enerji güvenliğinde,

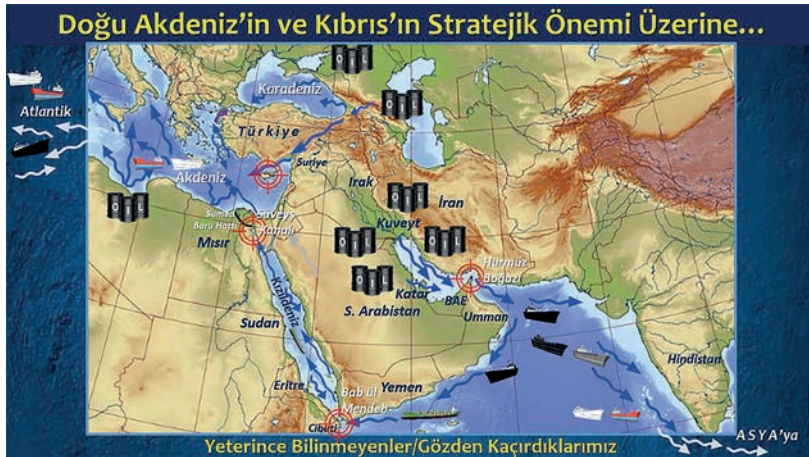

denizlerin artmakta olan rolüne dikkati çekmektedir.⁶

Bu nedenle de hem ihracatçı hem de ithalatçı ülkeler, bu güzergâh üzerinden yapılan söz konusu ticaretin kesintisiz gerçekleşmesi için, kendi çıkarları doğrultusunda stratejiler geliştirmektedirler. Böylesi koşullarda Türkiye'nin, uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını bir kenara iterek, denizlerdeki ve

bölgedeki haklarına duyarsız kalmasını beklemek, büyük bir yanılğı ve öngörüsüzlüktür.

“Mavi Vatan” kavramı tam da bu haklarımızın savunulması amacıyla, özellikle Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde, yıllar süren yetkin çabalarla oluşturulmuş bir doktrindir. Daha somut bir fikir vermesi bakımından, bölgeye biraz daha “yukarıdan” ve ayrıntıyla bakmakta yarar vardır.

Orta Doğu coğrafyasından (Hürmüz Boğazı üzerinden) çıkan ham petrol, petrol ürünleri ve sıvılaştırılmış doğal gazın (LNG) önemli bölümü, Asya piyasasına yönelmektedir. Ancak bu ürünlerin çok büyük miktardaki bir diğer bölümü Aden Körfezi - Bab ül Mendeb Boğazı-Kızıldeniz (ve Sumed Boru Hattı) güzergâhından, Doğu Akdeniz'e çıkmaktadır. Bu güzergâhtan sürmekte olan (iki yönlü: Güney -Kuzey ve Kuzey-Güney) ticaret hacmi, giderek artmakta ve bölgenin öneminin de arttırmaktadır. Husi'lerin son dönemde bu güzergâhtan geçen gemilere yönelik saldırıları, ilgili aktörlerin (vekiller üzerinden ya da doğrudan) bölgeye yönelik politika ve stratejilerinin en güncel yansımasıdır.

Konudan daha önceki yazılarımızda bahsetmiş olsak da söz konusu ticaretin boyutunu ve artış eğilimini ayrıntılandırmak açısından aşağıdaki bilgiler yararlı olabilecektir.

Süveyş Kanalı, SUMED Boru Hattı ve Bab el-Mandeb Boğazı;

İran Körfezi çıkışlı petrol ve gazın, Avrupa ve K. Amerika'ya deniz yoluyla taşımacılığının stratejik güzergahlarıdır. Bu güzergâhlardan taşınan toplam petrol miktarı, 2023 yılının ilk yarısında, deniz yoluyla petrol taşımacılığının %12'sini oluşturdu. LNG taşımacılığında ise bu oran %8 oldu. **SÜVEYŞ ve SUMED üzerinden**, 2023 ilk yarısında toplam 9,2 milyon varil/gün sıvı yakıt taşındı. Bunun 4,9 milyon v/g'ü petrol ve kondensat, 4,9 milyon v/g'ü petrol ürünü. Aynı dönemde Süveyş Kanalı'ndan 4,1 tcf (116 milyon m3/gün) LNG taşındı. **Bab el-Mandeb Boğazı'ndan** 2023 ilk yarısında 8,8 milyon v/g sıvı yakıt (4,5 milyon v/g petrol ve kondensat, 4,4 milyon v/g petrol ürünü) taşındı.

ABD Enerji Bakanlığı'nın yayınladığı verilerden de görüldüğü gibi, Süveyş Kanalı ve SUMED Boru Hattı üzerinden yapılmakta olan petrol (ham petrol, petrol ürünü ve kondensat toplamı) ticareti hacmi, 2018 ile 2023 yılı ilk yarısı arasında,

Süveyş , SUMED ve Bab-ül Mendeb Üzerinden Taşınan; Ham Petrol, Petrol Ürünü, Kondensat ve LNG Miktarları (2018 – 2023 ilk yarısı) (milyon varil/gün)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023 İY
Süveyş Kanalı + SUMED Boru Hattından Toplam Petrol Akışı	6.4	6.2	5.3	5.1	7.2	9.2
Ham petrol ve kondensat (milyon varil/gün)	3.4	3.1	2.6	2.2	3.6	4.9
Petrol Ürünleri (milyon varil/gün)	3.0	3.1	2.6	2.9	3.6	4.9
Süveyş Kanalı'ndan LNG Akışı (milyon metreküp/gün)	93	116	105	127	127	116
Bab-ül Mendeb Boğazı'ndan Toplam Petrol Akışı	6.1	5.9	5.0	4.9	7.1	8.8
Ham petrol ve kondensat (milyon varil/gün)	3.0	2.7	2.2	1.9	3.3	4.5
Petrol Ürünleri (milyon varil/gün)	3.1	3.2	2.8	3.1	3.8	4.4
Bab-ül Mendeb Boğazı'ndan LNG Akışı (milyon metreküp/gün)	88	110	105	127	127	116

Kaynak: ABD Enerji Bakanlığı, Energy Information Administration (Veri Kaynağı: Vortexa Tanker Tracking)

yaklaşık %44, LNG ticareti hacmi ise (Süveyş'ten) %25 artmıştır. Aynı dönemde Bab-ül Mendeb Boğazı üzerinde yapılan petrol (ham petrol, petrol ürünü ve kondensat toplamı) ticareti hacmindeki artış %44, LNG ticaretindeki artış ise %32 olmuştur. Bu tablo ve değerler incelendiğinde, Süveyş, SUMED ve Bab-ül Mendeb'in ve dolayısıyla Doğu Akdeniz havzamızın stratejik önemi daha iyi kavranabilecektir.

Bab-ül Mendeb - Kızıldeniz – Süveyş/Sumed güzergahından **Güney-Kuzey yönlü** yapılan petrol ticaretinde, başlıca ihracatçı ülkeler arasında S. Arabistan, İran, Irak, BAE, Hindistan ve Kuveyt yer almaktadır. Bu yöndeki ihracatın başlıca alıcıları ise ABD, Türkiye, İtalya, Fransa, Hollanda, Polonya ve diğer Avrupa ülkeleridir.

Kuzey-Güney yönlü ticarete ise başlıca ihracatçı ülkeler Hollanda, Libya, Cezayir, ABD, Rusya; ithalatçıları ise BAE, S. Arabistan, Singapur, G. Kore, Çin ve Hindistan olarak sıralanmaktadır. ABD, ham petrol ve ürün ithal eden ancak ham petrol hem ürün ihraç eden de bir ülkedir (Son tahlilde net petrol ithalatçısı). Dolayısıyla, "ihracatçı" ülkeler arasında yer alması yadırganmamalıdır.

Bu somut veriler analiz edildiğinde, Doğu Akdeniz havzası ve onun merkezinde yer alan Kıbrıs adamızının stratejik ve yaşamsal önemi, "ilgili" ülkelerin bu coğrafya yönelik ihtiraslı politikaları daha iyi kavranacaktır.

Ancak havzanın önemi bunlarla da sınırlı değildir.

Daha önceki sayılarımızda sıklıkla vurgulamaya çalıştığımız gibi, Doğu Akdeniz bölgesi, "Mavi Ekonomi" kapsamında da dünyanın önde gelen coğrafyalarındandır. BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin, **Mavi Ekonomi**'nin unsurlarını bir bakıma özetleyen ilgili maddesi (KISIM V, Madde 55, 56: MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE'nin özel hukuki rejimi) şöyledir:

Madde: 55: Münhasır Ekonomik Bölge karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik bir bölge olup İşbu Kısımda belirlenen özel hukuki rejime tabidir ve rejim gereği sahildevletinin hakları ve yetkileri ile diğer devletlerin hakları ve serbestlikleri İşbu Sözleşmenin ilgili maddeleriyle düzenlenmiştir.

Madde 56: 1. Münhasır ekonomik bölgede sahildevletinin aşğıdaki hak, yetki ve yükümlülükleri vardır:

Deniz yatağı üzerindeki sular, deniz yataklarında ve bunların toprak altında canlı ve cansız

a) **doğal kaynaklarını araştırılması, işletilmesi muhafazası ve yönetimi konuları ile; aynı şekilde sudan, akıntılardan ve rüzgarlardan enerji üretimi gibi, bölgenin ekonomik amaçlarla araştırılması na ve işletilmesine yönelik diğer faaliyetlere ilişkin egemen haklar:**

b) İşbu Sözleşmenin ilgili hükümlerine uygun olarak;

• **sunî adalar, tesisler ve yapılar kurma ve bunları kullanma;**

• denize ilişkin bilimsel araştırma yapma

• deniz çevresinin korunması ve muhafazası; konularına ilişkin yetki;

c) İşbu sözleşmede öngörülen diğer hak ve yükümlülükler. ...

Görüldüğü gibi, Doğu Akdeniz ve deniz yetki alanımız olarak gördüğümüz tüm havzalarda, enerji kaynaklarıyla ilgili (hidrokarbon arama, üretim, taşıma, vb. dışında da) çok daha kapsamlı haklarımız vardır. “Mavi Vatan” kavramını küçümsemek ya da “emperyal” bir heves gibi tanımlamak, vizyonsuzluğun ötesinde, büyük bir sorumsuzluktur.

“Mavi Ekonomi” ve Okyanus Enerjisi

“Denizlerden sağlanabilecek yenilenebilir enerji”, halen yeterince devreye alınamamış muazzam bir enerji potansiyelini ifade ediyor. Bu kavramın içinde, (açık) denizden elde edilen rüzgâr ve güneş enerjisi ile gelişme sürecindeki okyanus enerjisi teknolojileri yer alıyor. Söz konusu kaynakların; güvenilir ve dengeli elektrik üretimi sağlamanın yanı sıra, deniz suyunun arıtılması ve su ürünleri yetiştirme alanlarında da katkı sağlamlarının, sürdürülebilir ve dinamik bir “mavi ekonomi” yaratacağı yorumları yapılıyor. “MAVİ EKONOMİ” Dünya Bankası tarafından, ‘okyanus kaynaklarının; ekonomik büyüme, daha iyi bir yaşam ve istihdam sağlarken, ekosistemin korunması amacıyla kullanımı’ olarak tanımlanıyor. Avrupa Komisyonu ise

daha yalın bir tanımla, ‘okyanuslara, denizlere ve kıyılara yönelik tüm etkinlikler’ olarak tanımlıyor “mavi ekonomiyi”...⁷

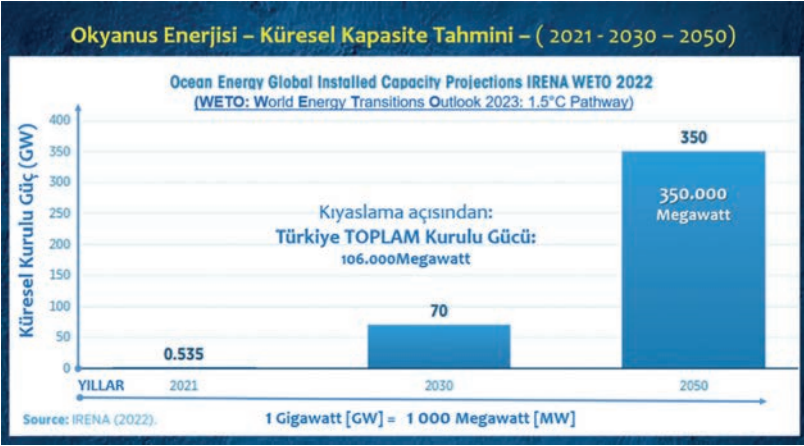
Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (IRENA)’na göre, okyanuslardan elde edilebilecek elektrik enerjisi miktarı, dünya mevcut elektrik tüketiminin iki katından fazladır.

Gelişmekte olan okyanus enerji teknolojileri, elektrik üretiminden kaynaklanan karbon dioksit salımlarının azalmasına, sürdürülebilir ve iklim değişikliği riskini azaltan bir enerji geleceği oluşturulabilmesine önemli katkı sağlayacak çok önemli bir kaynak olarak ortaya çıkmış durumda... Halen geliştirilme aşamasındaki ve henüz ticarileştirilememiş başlıca OKYANUS ENERJİSİ TEKNOLOJİLERİ şöyle sıralanıyor:

1) Dalga enerjisi, 2) Gel-Git

Okyanustan elde edilebilecek elektrik enerjisi miktarı, dünya mevcut elektrik tüketiminin iki katından fazladır.

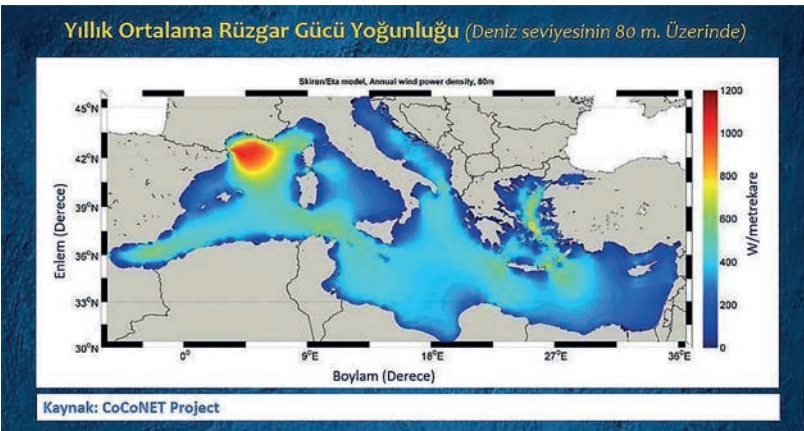
enerjisi, 3) Tuzluluk gradyanı enerjisi ve 4) Okyanus termal enerji dönüşümü.

Genel olarak Akdeniz ve özel olarak Doğu Akdeniz, okyanus enerjisinin yukarıda sıralanan tüm alt unsurları açısından çok büyük potansiyele sahiptir. Yıllık ortalama rüzgâr (denizel) yoğunluğunun, denizlerimiz arasında en yoğun olduğu bölgeler Adalar (Ege) Denizi ve Doğu Akdeniz'in batı kesimidir.

“World Bank Group tarafından

yayınlanan Ekim 2019 tarihli raporun 25. sayfasında ülkemizin denizüstü rüzgâr potansiyel haritası verilmiştir. Bu haritada, Münhasır Ekonomik Bölge (Exclusive Economic Zone) olarak gösterilen alanda, ülkemizin uluslararası deniz yetki alanı hakları ihlal edilmiştir.”

Denizüstü Rüzgâr Enerjisi Derneği, sınırlı olanaklarıyla ve sözlerle, bu hukuksuzluğa dikkat çekmeye çalışmaktadır. Aynı dernek (YK Başkanı sayın Murat Durak),

ODTÜ

DENİZÜSTÜ RÜZGAR ENERJİSİ DERNEĞİ (DÜRED)

1. Rapor: Yayınlayan Kuruluş: EUROPEAN COMMISSION - Brussels

Tarih: 9.11.2020
 Rapor Adı: An EU Strategy to Harness the Potential of Offshore Renewable Energy for a Climate Neutral Future
 Rapor Linki: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM_2020_741_F14

Avrupa Komisyonu tarafından 19.11.2020 tarihinde yayınlanan raporun 6. Sayfasında derinlik harita verilmiş ve Münhasır Ekonomik Bölge (Exclusive Economic Zone) olarak gösterilen alanda ülkemizin uluslararası deniz yetki alan hakları çığnemiştir.

Denizüstü Rüzgar Potansiyeli

(75,000 MW)

Sunum: Murat Durak
14 Mart 2023

“Avrupa Komisyonu tarafından, 19 Kasım 2020 tarihinde yayınlanan raporun 6. Sayfasında, derinlik haritası verilmiş ve Münhasır Ekonomik Bölge (Exclusive Economic Zone) olarak gösterilen alanda, ülkemizin uluslararası deniz yetki alan hakları çığnemiştir.”

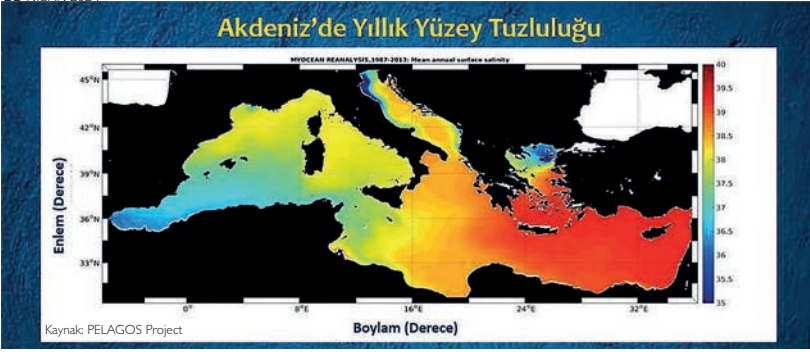
ODTÜ Mezunlar Derneği Enerji Komisyonu'nun davetiyle 2023 yılı Mart ayında yaptığı sunumunda, şöyle devam etmektedir:

“Avrupa Komisyonu tarafından, 19 Kasım 2020 tarihinde yayınlanan raporun 6. Sayfasında, derinlik haritası verilmiş ve Münhasır Ekonomik Bölge (Exclusive Economic Zone) olarak gösterilen alanda, ülkemizin uluslararası deniz yetki alan hakları çığnemiştir.”

Sunum yansılarında, ülkemizin deniz yetki alanındaki (denizel) rüzgâr enerjisi potansiyeli, 75,000 MW olarak verilmiştir. Ülkemizin tüm kaynaklara (yerli ve ithal; fosil ya da yenilenebilir) dayalı kurulu gücü 106,000 MW kadardır. 2023 yılı itibarı ile (karasal) rüzgâr kurulu gücümüz 11,500 MW civarındır

ve karasal rüzgâr potansiyelimizin (yaklaşık 48,000 MW) henüz sadece dörtte birine yakını (%24) devrededir. Karasal rüzgâr potansiyelimizin bir buçuk katından fazla hesaplanan denizel rüzgar potansiyelimize henüz “el değmemişken”, Mavi Vatan'dan vazgeçip, ya da taviz verip geri adım atmanın ulusal çıkarlarımızla bağdaşmadığı açıktır.

Karasal rüzgâr potansiyelimizin bir buçuk katından fazla hesaplanan denizel rüzgâr potansiyelimize henüz “el değmemişken” Mavi Vatan'dan vazgeçip, ya da taviz verip geri adım atmanın ulusal çıkarlarımızla bağdaşmadığı açıktır.

Doğu Akdeniz, yıllık yüzey deniz tuzluluğu açısından da enerji üretimi amaçlı, çok önemli bir potansiyele sahiptir. Bu konular, ne yazık ki ülkemizde ya hiç dikkate alınmamakta ya da çok sınırlı araştırmaların konusu olmaktadır. Bu potansiyelimiz de değerlendirilmemiş durumdadır.

Denizlerin ve özel olarak da Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanımızın bize sunduğu bir diğer potansiyel, denizel biyokütledir. Denizel biyoyakıtlar arasında en bilineni, yosundur. “Yosun” terimi, mikroskopik siyanobakterilerden devasa boyutlu ‘kelp’lere kadar geniş bir grubu kapsar. Yosun ve özellikle içerdiği lipidler, kullanılan teknolojiye göre, biyodizel, biyo-bütanol ve biyoetanol gibi çok çeşitli biyoyakıtlara dönüştürülebilmektedir. Bazı yosun türleri ağırlıkça %40’a kadar lipid içerir ve genetik değiştirmelerle, büyük miktarda çoğaltılabilirler. Gazlaştırma ve piroliz yöntemleriyle metan eldesi de sağlanmaktadır. Denizel biyokütle eldesinde bir diğer kaynak ise balık çiftliklerinden gelen atıklardır

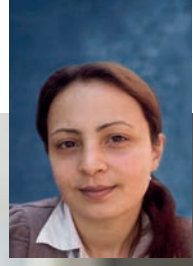
Okyanus enerjisinin bir diğer unsuru, deniz yüzeyi ve daha derin seviyeler arasındaki ısı farkından elde edilebilecek enerji üretimidir. Bunların yanında, deniz dibi madenciliği de enerji dönüşümünde kritik önemdeki madenlerin varlığı ve üretimi açısından büyük bir potansiyel arz etmektedir.

Tüm bu veriler ışığında bir kez daha vurgulamak gerekirse; denizlerdeki tüm haklarımıza, deniz yetki alanlarımıza bu çok daha geniş perspektiften bakarak; kıskançlıkla sahip çıkmak, bir fantezi ya da emperyal ihtiras değil, ulusal bir görevdir. İş isten geçtikten sonra yapılacak yakınmaların hiçbir değeri olmayacaktır. Doğu Akdeniz’i farklı boyutlarıyla sık sık gündeme getirmemin, okuyucuyu sıkma pahasına, temel nedeni, kamuoyunda bu konuda yeterli farkındalık olmadığına inanmamdır. Bir Kırgız atasözü, kulağımıza küpe olmalıdır: *Zamanında söylenmeyen söz yetimdir.* •

necdetpamir@butundunya.com.tr

6 Önceki sayılarımızda da yer alan bu ve benzeri bilgiler, yazının bütünselliği açısından tekrarlanmıştır.

7 Kaynak: “Mavi Ekonomi” ve Okyanus Enerjisi; Necdet Pamir, Bütün Dünya, Haziran 2021

Bilimcilik: Tüm Sorularımızın Yanıtları Bilimde mi?

Bilim, bugünkü modern uygarlığımızda gittikçe daha önemli bir ediniyor. Avrupa 15. yüzyılda Orta Çağ'dan çıktığından beri, bilim camiası Batı dünyasının liderlerine rehberlik etmede giderek daha önemli ve güçlü bir role sahip oldu.

Bu gelişme sırasında Ampirizm (Deneycilik) ve Pozitivizm (Olguçuluk) gibi bir takım farklı bilimsel hareketler ortaya çıktı.

Bu bilimsel hareketlerden ilki olan Ampirizm, doğal dünyanın gözlenmesine ve nasıl işlediğinin »

**Bilimin çoğu kez
“insan faktörünü”
hesaba katmadığını
söylemek
mümkündür.**

önce sözcüklerle, ardından da matematiğin gelişimi ile birlikte denklemlerle açıklanmaya çalışılması temeline dayanır. Bilim ilerledikçe, ikinci akım olan Pozitivizm ortaya çıktı. Sözel ifadesinden de anlaşılacağı üzere, bilime yönelik olumlu ve tutkulu bir yaklaşımı tanımlar. Pozitivizm teriminin kendisi yalnızca “pozitif” kanıtın kabul edilmesi gerçeğine işaret ettiğinden, metafizik ve teizm (tanrıcılık) ise konu dışıdır. Bu fikrin temeli ise bilimin, insanlığın doğal dünyayı anlamasının ve dolayısıyla onu kontrol etmesinin tek yolu olduğudur.

Bu hareketler özellikle 18. yüzyılın sonlarında, Sanayi Devrimi'nin başlamasıyla birlikte daha da güçlendi. Batı'da dinlerin yavaş yavaş gerilemesi ve Darwinizm gibi modern evrim teorilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte bilim, insanlığın soru ve sorunlarına cevap olarak öne sürülmüştür. Buna “bilimcilik” denilmektedir.

Peki, tüm sorularımızın yanıtları

**“İnsan faktörü”
derken kast
edilen aslında,
insanoğlunun
etrafındaki dünyayı
kendi çıkarları için
kullanma eğiliminin
büyüyen bir sorun
haline gelmesidir.**

bilimde mi? Bilim, fizik, biyoloji, kimya, jeoloji gibi pek çok alanıyla insanlığın bir kısmına benzeri görülmemiş düzeyde konfor, sağlık, zenginlik, çevre kavrayışı ve kontrolü sağlamış olsa da, insanlar olarak daha üstün olduğumuzu söylemek mümkün müdür? Bilim adamlarının Antroposen (İnsan Çağı) adını verdikleri döneme girerken, son 500 yılda gerçekten evrimleşip evrimleşmediğimiz üzerinde kafa yoruyor olabiliriz.

Bilimin çoğu kez “insan faktörünü” hesaba katmadığını söylemek

mümkündür. İnsan zihninin ve duygularının karmaşıklığını anlamaya çalışan psikoloji gibi bazı bilimlerimiz (ya da bazı bilim insanlarının iddia ettiği sözde-bilimlerimiz) var.

Burada “insan faktörü” derken kast ettiğim aslında, insanoğlunun etrafındaki dünyayı kendi çıkarları için kullanma eğiliminin büyüyen bir sorun haline gelmesidir. Geçtiğimiz yüzyılda, daha fazla teknolojik gücün daha fazla potansiyel yıkım getirdiğine tanıklık ettik. Gücün artması, sonuçları (yıkımı) da aynı biçimde artırıyor.

Dolayısıyla insanlığın, yeni elde ettiği gücü yıkıcı bir biçimde kullanmamak için daha fazla sorumluluk alması gerekiyor. Bu nedenle bilim camiasının da bir çeşit rehberliğe, bir ahlâk anlayışına ya da (tıpkı dinlerde bir noktaya kadar “kut-sallık” kavramıyla sağlandığı gibi) bir takım etik ilkelere sahip olması

daha da önem kazanıyor.

Bilimi olduğu gibi, çevremizdeki dünyayı anlamanın bir aracı ya da anahtarı olarak görmek de önemlidir. Ama aletten daha önemli olan onu kullanan eldir, yani insandır. İnsanoğlunun dünyayı ve kendisini anlamasına yardımcı olacak pek çok araç var. Sanat, astronomi, matematik, dinler bunlardan yalnızca bazıları. Hangisinin en iyisi olduğunu tartışmaya kalksak, asıl noktayı kaçırmış oluruz. Ancak bilgeliliği arama tutumu olarak felsefe, bizi kendimizden kurtarmak

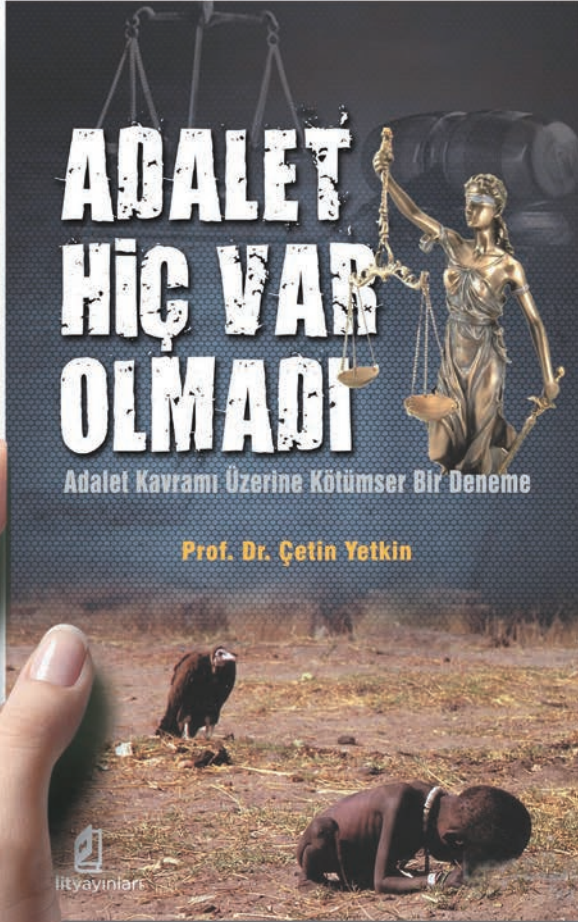
için, aleti tutan ele yol gösteren vazgeçilmez bir yardım sunar. Felsefe yalnızca akademik bir disiplin değil, bunun çok ötesinde, insanlığın bu “araçlarını” mümkün olan

en etik, (ve diliyorum ki zamanla ve deneyimlerimizle) en birleştirici, en yapıcı ve en uyumlu bir biçimde kullanmasına yardımcı olan bir rehber halini almalıdır. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri Kaynağı: “Scientism: does science have all the answers?”, Florimond Krins, 15 Ocak 2020, library.acropolis.org

Insanođlu tarih boyunca "adalet" aradı. Adaletli bir toplumsal-siyasal d¼zen uğruna zalimlere karşı direndi, devrimler yaptı. Bu s¼reçte de, uğruna bunca savaşım verilen adaletin ne olduğunu açıklamak için hukukçular, d¼ř¼n¼rler, filozoflar g¼r¼řler ¼ne s¼rd¼ler. Ama "Adalet nedir?" sorusuna bug¼ne değin ¼zerinde anlaşılmış kavramsal bir tanıma ulaşılmış değil. Prof.Dr.etin Yetkin, adaletin bu değişkenliğinin d¼nyada ve T¼rkiye'de bu konuda yazılardan ¼rnekler vererek aıkladarken, bir yandan da gerçekte "adalet" diye bir şey olup olmadığını sorguluyor. Yetkin diyor ki, "İnsanlar, yıllarca tutuklu kaldıktan sonra bir yanlışlık oldu denilerek serbest bırakıldıklarında 'Yaşasın adalet!' demekten vazgeçmelidirler. ¼nk¼ adalet hiç olmadı ve olmayacaktır da. Yeter ki sınıfsız toplum ideali k¼resel d¼zeyde bir g¼n gerçekleşsin. ¼nk¼ o zaman adalete zaten gereksinim duyulmayacaktır!"

B¼T¼N KİTAPÇILARDA

Hiçbir Yer

Yılmaz Meriç

— H İ Ç B İ R Y E R —

Her bahar, bir gitme duygusu yakalayıp beni omuzlarımdan sağa sola çarpar...

Gitmek, daha ana rahmine düşmeden kodlarımıza yerleştirilmiş bir parçadır bizim oralarda. Nedenini bilmediğin bir gitme isteği alır, yamacına çeker ve karşı koyamazsın o dürtüye. Sonra tarih öncesi çağlardan kalma bu hisle döner dolaşır durursun da, bir dikili ağacın altına konamazsın... »

“Ben nerede değilsem orada mutlu olacaktım gibi gelir.”

Charles Baudelaire,
Paris sıkıntısı kitabından...

Yörüklerin yazgısıdır konamamak, uçamamak, duramamak.

Hatırlıyorum. Çocukken bayram sofralarında bütün eş dost akraba bir araya gelir ve yemek sonrası ananem dua okurdu.

“Allah’ım seni yolda bir kuş eylesin, kanadını gümüş eylesin. Haydi, göçümüz Hakk’a doğru... Haydi ruhum teslim olsun... Kabrim kazılmış hazır olsun; kabrim derin, dibi serin olsun... Melekler kevsere tasından su içirsin...” diye

uzar giderdi.

Dua sonrası uzun bir ah çekip aslında herkesin bildiği, yine de herkesin ilk kez dinliyormuş gibi saygıyla sustuğu o hikayesine başlardı.

“Yokluk çok o zamanlar.. Elde avuçta hiçbir şey yok. Bahar geldiğinde, erik ağaçlarını çiçek bastığında, dereler şırıldamaya başladığında göç vakti gelirdi yaylalara... Kap kakak, yatak yorgan ne varsa yüklenip eşeklere atlara,

göçerdi bütün köy, yu-kardaki dağın yamacına. Dedenize bir gam çöker, pencereden uzun uzun, efkârlı efkârlı göçenlere bakıp cigarasını sarardı. El ayak çekilip köy sakinleşince ‘Hadi hatun, yükleyelim eşeği.’ deyip bezyüze metre ilerideki kerpiç bağ evine göçerdik. Gayrı ‘Osman Ağa da göçmedi’ demesin kimse diye...”

Gitmenin bu denli bir gurur müessesesi olduğu topraklardan çıkıp gelmiş biri olarak, yolda olmanın ya da dedem gibi aslında gidememenin varlığını hep sorgulamışımıdır.

Gitmenin bu denli bir gurur müessesesi olduğu topraklardan çıkıp gelmiş biri olarak, yolda olmanın ya da dedem gibi aslında gidememenin varlığını hep sorgulamışımıdır.

Gitmek de, gidememek de kardeşidir aynı iç sıkıntısının...

“Yeni bir ülke bulamazsın,
başka bir deniz bulamazsın.
Bu şehir arkandan gelecektir”

Bu aralar ağır bir depresyonla cebelleşen kent insanlarının neredeyse ağzından çıkan her iki cümleden biri, uzaklarda bir köye yerleşmek. Gitmenin iyileştirici gücüne insanların inancı tam olsa da, akla Perseus’un şu dizeleri gelmiyor değil.

“Kırdım diyorsun zincirlerini... Evet, köpek de çeker koparır zincirlerini. Kaçar o da uzaklara ama halkalarını boynunda taşıyarak.”

İçimizde giderek büyüyen bir iç sıkıntısıyla yere göğe sığmazken, yollara düşmenin çektiğimiz o belirsiz ızdırabı azaltacağını hatta sonlandıracağını düşünssek de,

“Bir başka ülkeye, bir başka denize giderim.” dedin

bundan daha iyi bir başka şehir bulunur elbet (...)

Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın.

Bu şehir arkandan gelecektir’ diyen Kavafis ya haklıysa?

Çare gitmek değil belki ama

kaldığın yeri kaçmamak üzere inşa etmek. Peki kaçımız bu gücü içimizde bir yerlerde bulabiliyoruz? Her birimiz bu gerçeğe bir süre tutunup sonra acıya dayanamayan hastaların morfine sarılması gibi çareyi bize iyi gelecek uzaklarda aramıyor muyuz? Yastığa başımızı kök salacağımız, yeşereceğimiz ve yeniden doğacağımız o gerçeklerden uzak ütopyamıza koşaradım gitmiyoruz?

Bir ayrık otu gibi ama sarmalık olmaya özenen...

Gözlerimi kapattığımda bir zeytin ağacının altına uzanmış, gökyüzünü izlerken buluyorum kendimi. Bir hayale tutunmak içimdeki sızıyı hafifletiyor sanki. Yolun sonuna varmaktan korkuyorum. Hiçliğin orta yerinde, gitmek, kalmak, gidememek, kalamamak hissedişleriyle hiçbir yerde sessizce yaşayıp gidiyorum.

Gitmek de, gidememek de kardeşidir aynı iç sıkıntısının... •

yilmazmeric@butundunya.com.tr

Şöyle Bir Şey Yapsak...

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Merkezine parayı, varlığı, zenginliği koyduğumuzdan beri, yeryüzünde yaşamın adil olmadığını düşünüyoruz çoğumuz. Mücadelemiz, daha çok sahip olmak, kazanmak, zenginleşmek, tüketebilmek üzerine kurulmuş durumda. Binlerce yıldır yapılan savaşlar, rekabetler, çalışmalar önünde sonunda, sahip olma, ele geçirme ile noktalanıyor. Maddî anlamda zengin olmayı becermiş insanların davranışlarında da değişiklikler olabiliyor. Zenginin sınırları geniş olduğundan, büyüyen rakamlarla birlikte ego, acımasızlık, küstahlık, kötülük gibi özellikler de büyüyebiliyor. Sadece para değil, güç ve otorite sahibi olanlar da farklı değil.

En belirginleri, siyasi gücü elinde bulunduranlar elbette. Kısa sürede tanınmaz hale geliyorlar. Gerçi, gücü eline geçirip zengin olmayana pek rastlamıyoruz ama neyse...

Şöyle bir şey yapsak... Yönetici, başkan, diktatör, tiran, vb. adı her neyse, güçten beslenen ve bunu insanların zararına kullanan figürü, elindeki her şeyi alıp, dımdızlak vaziyette, helikopterle Amazon ormanlarının orta yerine bıraksak. Yani, doğanın olabildiğince, insandan

korunmuş bir bölgesine. Çöl de olabilir ama hayvan ve bitkilerle maksimum temas, alacağı eğitim için çok daha yararlı olur bence. Ormana bırakırken, eline şarjı bitmiş bir telefon verebiliriz. Belki tek atımlık silah olarak bir hayvandan korunmak için kafasına filan fırlatır. Bir de, içinde milyon dolar olan bir çanta verelim. Ateş yakmayı becerbilirse, ısınmak için kullanabilir.

Bu eğitim, bize net olarak, gücün insanın doğasıyla ilgili olmadığını, insana atfedilen bir olgu olduğunu gösterir diye düşünüyorum. Aslanların dünyasında, bir kral en fazla kendi sürüsünün lideri olur. Kıçını da yırtsa, ülkedeki aslanlara, hatta bölgedekilere liderlik yapması olanaksızdır. Hayvanlar, doğanın öngördüğü gibi yaşarlar. Acıkınca yerler, yiyecek bulamazlarsa, güçsüz düşer, ölürler. İstisnalar dışında yiyecek stoklamazlar. Doğa ihtiyaçları kadarını sunar. Elbette, hayatta kalmak için savaşır, çiftleşirler, hatta bazıları insanlarınkine benzer duygular da yaşar. Ama hadlerini her zaman bilirler. En ağgözlü halleri, bazen bol bulunca, yiyeceği fazla kaçırmak olabilir. İçgüdüleriyle doğaya saygı duyarlar. •

Son Sözü Söyleme Hastalığı

Roland Barthes:

“Ağız kavgasında her karşıt ‘son sözü’ söylemeyi düşler. En son kendisi konuşmak, ‘sonuca bağlamak’, söylenmiş olan her şeye bir yazgı vermek, anlama egemen olmak, onu elinde tutmak, yumruk gibi indirmektir; sözün uzamında, son gelen, alışılmış bir ayrıcalıkla, profesörlerin, başkanların, yargıçların, günah çıkarıcıların tuttuğu

yüce yere yerleşir.”

Son sözü söylemek, yetkinleşmemiş insanın her koşulda ve her konuda yana tutuşa mevzuya dâhil son sözü söyleme dürtüsü ile kendini küçük düşürmesidir. Muhataplardan biri de bu hastalıktan muzdaripse bu egosal çarpışma tarafların kendilerini giderek küçülmelerine sebep olur. Anlamsız ego problemi uzadıkça fikirler kaybolur,

hoşgörü ortamı terk eder, şahıslar konu olur ve birbirini üzmetten öteye gitmeyen üzücü sonuçlar kaçınılmaz olur. Kişilerin değil fikirlerin tartışılması bilinci yükseltecek, biriyi yüceltecektir.

Her tartışmada veya forum ortamında dikkat çekmek, “Ben de varım” diyerek atılmak ortak özellikleridir.

“Son sözü söyledim ve tartışmayı nasıl da bitirdim”, “Son noktayı ben koydum”, “Nasıl konuştum bak, herkes oturdu yerine” gibi şişkin söylemler, son söz hastalarının düşünce yapısını oluşturur. Her konuda son sözü söylemek, noktayı koymak onların temel güdüleridir. Bu kompleks dolu kimsecikler, ünvanlarını da kullanmaya bayılarak ne konuşulursa konuşulsun oturduğu yerde kıvranarak yutkuna yutkuna konuşulana tam idrak etmeden en

son sözü söyleme rahatsızlığı ile hareket ederler.

“Son sözcü” yapı, genel olarak çocukluğunda ailesinden değer görmemiştir. Bu kapanmayacak eksiklik, değerli görüme ihtiyacını

yaşam boyu getirir. Değer verilmemiş çocuk, bilinçaltında her daim kendini hatırlatır. Her tartışmada veya forum ortamında dikkat çekmek, “Ben de varım” diyerek atılmak ortak özellikleridir. Kendilerini mükemmel birer bilge olarak sunar ve son noktayı koyarken bile ağızlarından çıkan cümlelerin birer lütf olduğunu

düşünüp kendince tevazu gösterirler. Karşıdakini dinlemek, anlamaya çalışmak onlara çok uzak kavramlardır. Tartışmaları gereksiz yere sadece uzatmakla kalmayıp, büyümesine ve kişiselleştirilmesine de neden olabilmek için pusuda bekleyenlerdir.

Nevî şahsına münhasır bir şahsiyet ortaya çıkar ve mağrur biçimde kendine biçtiği paye, etiket, deneyim, tecrübe ile makamını da kullanarak yaptığını kendine hak görür

ve kendince son sözü söyler. O öyle uygun görmüştür. Yaşı, tecrübeyi, eskiliği, bilgiyi kısaca kullanabileceği elinde ne enstrüman varsa son söz uğruna ortaya serer. Çaktırmadan cümle aralarında tüm öz geçmişini verir, “*Aman benden sonra söz olmasın*” diye cümle aralarına önemini alır, aba altından sopa gösterir ve kendince dünyanın zirvesine çıkarak son noktayı koyar. Artık mutlu ve mesut akşam eve gidince yastığa başını koyabilecektir.

Kendini fazlasıyla önemseyen bu “Son sözcü” kitleden sonra onların savunduğu fikre zıt herhangi bir fikir ezkaza savunulursa, egosal itici gücü ile dayanamayarak mutlaka tekrar devreye girerler. Açıklama yapma bahanesi ile konuyu şirazesinden çıkararak uzatmaları muhtemeldir. Sahip olduğuna inandığı dünyevi etiketler ve ünvanlar ile kendini durmadan küçültür.

Fikir paylaşmak, katkıda bulunmak, yorum yapmak, tartışmak, elbirliği ile bir yere ulaşmak çok önemlidir. Okunacak, düşünülecek ve kişiye özgün düşünce paylaşılacaktır. Bu hastalıktan muzdarip sığ karakterler, hep son sözü söylediklerini zannederler oysaki hiçbir konuda son sözü söylemek olası

değildir. İnsan gibi insanların oluşturduğu topluluklarda “bir bilen” yoktur. Değişim ve dönüşüm evrenin temel yasası olduğuna göre “son söz” söylediğine ait bir varsayım, yapılabilecek en büyük yanlışlardan biri olacaktır.

“Son sözcü”nün yarıştığı bilgelik yarışı değildir ancak sahip olduğu bilgiyi de bu kişisel yarışında kullanabilir. Bilge kişi ya da olgunlaşma yolunda olan birey zaten bu tip kısır çekişmeler içerisinde olmayacaktır. O, sahip olduğu bilgiyi her daim paylaşır. Yorumunu, düşüncesini özgürce yapar. Konumuz “insan gibi insan” olamamış ancak etiket ve paye etkisi ile kolaylıkla çığırından çıkan, kendini göstermek isteyen, üstünlük taslamaya kalkan, kendini dev aynasında gören, göreceli olarak ünvanca büyük ancak insanca minik insancıklardır.

“Çekip giderken kendi kendime şunu söylüyordum:

Ben bu adamdan daha bilgeyim. İkimiz de güzel ya da iyi bir şey bilmiyor olabiliriz ama o bir şeyler bildiğini sanıyor, oysa hiçbir şey bilmiyor, bense, bilmiyorsam, bildiğimi de sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki, bilmediklerimden ve bildiğimi de düşünmediğim şeylerden dolayı ondan biraz daha bilgeyim.” **Platon**

berkyuksel@butundunya.com.tr

“Yanıldığını asla kabul etmeyenler, en çok yanılanlardır.” **La Rochefoucauld**

“Küçüklerin büyüklük taslaması kadar tehlikeli bir şey yoktur.” **Stefan Zweig**

“Büyük adam büyük olduğunu fakat büyüklüğün, küçüklük olduğunu bilir.”

Andre Maurois

Gezdikçe Gördükçe
İzlen Şen Toker

Motorworld München: Münih Motor Dünyası

Yılda 5
binden fazla
etkinlik
düzenlenen
40'tan
fazla araç
markasını
bir araya
getiren
Motor
Dünyası

Yaklaşık 135 yıl önce-sine kadar insanlar ulaşım için sadece hayvanları ve onların çektiği arabaları kullanıyordu. Otomobilin icadıyla birlikte yalnızca ulaşım değil, pek çok şey değişti. Seyahatler arttı, otomobiller tüketim aracı haline geldi, yarışlar hız ve motor tutkusunu körükledi. Artan araç sayısı ve fosil yakıtların çevreye verdiği zarar nedeniyle yenilenebilir enerji kullanan araçlar geliştirilmeye, toplu taşıma ve bisiklet kullanımını teşvik edilmeye çalışılsa da üreticiler yeni otomobil, motosiklet ve hız tutkunları yaratmaya devam ediyor.

Ben de Almanya'nın Münih kentindeki Motorworld München, Motor Dünyası Münih binasını gezerken bu tutkuya tanıklık ediyorum. Almanya'nın altı kenti ve İsviçre Zürih'te bulunan toplam yedi Motor Dünyası'nda yılda 5 binden fazla etkinlik düzenleniyormuş. 40'tan fazla araç markasını bir araya getiren Motor Dünyası'nın Münih'teki yeri 2021 yılında açılmış.

Klasik ve spor otomobilleri, motosiklet ve yarış arabalarını buluşturan mekân, araç satışı, kiralama ve bakımına ek olarak sürüş kültürü ile ilgili etkinlik, konser, konferans ve toplantılara da ev sahipliği yapıyor. Münih Freimann'daki tarihi Deutsche Bahn (Alman Demir Yolları) tamirhanesinin 75.000 m²'lik alanında yer alan Motor Dünyası'nda 30'dan fazla araç markası, otomotiv »

servis sağlayıcıları, atölye, mağaza, etkinlik ve toplantı salonları, restoran ve kafeler ile bir otel bulunuyor. Binanın merkezinde, 185 metre uzunluğu ve 90 metre genişliği ile Avrupa'nın kendi kendini taşıyan en büyük tarihi çelik yapılarından biri olan 1916 yılından kalma lokomotif salonu yer alıyor. Bina'nın içindeki 120 adet cam kutu park alanı araç sahipleri tarafından kiralanarak garaj olarak kullanılabilir ya da araçlar

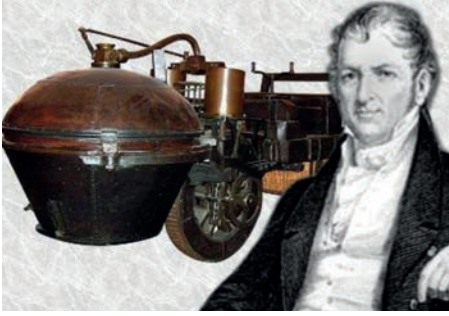
burada sergilenerek alıcı aranabiliyor. Racing Unleashed adlı sanal yarış pistindeki yarış simülasyonları sizi en ünlü yarış pistlerine götürebiliyor. Motor Dünyası'nın klasik araba filosundan araç kiralanabiliyor. Yılın 365 günü ücretsiz olarak girilebilen binanın, içindeki kombine ısı ve güç santrallerinin ürettiği yenilenebilir elektrik ve satın alınan iklim koruma sertifikaları nedeniyle iklim açısından nötr olduğu söyleniyor.

Binadaki 120 adet cam kutu park alanı kiralanarak garaj veya satış amacıyla vitrin amaçlı kullanılabilir

Otomobil tarihi, 19. yüzyılda enerji kaynağı olarak buharın kullanılmasıyla başlamış, içten yanmalı motorlarda petrolün kullanılmasıyla devam etmiş. Günümüzde alternatif enerji kaynakları ile çalışan otomobillerin üretilmesi

konusunda çalışmalar da yapılıyor. Otomobilin icadı yaklaşık yüz yıl boyunca dünyanın dört bir yanında ortaya çıkan buluşların bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmış.

Nicolas Joseph Cugnot ve buharlı otomobili

1769 yılında Fransız mühendis Nicolas Joseph Cugnot'un icat ettiği, arkada iki, önde bir tekerleği ve büyük bir buhar kazanı olan, iki ton ağırlığında ve saatte yalnızca 3,5 km hızla yol alan araç otomobillerin gelişimine öncülük etmiş. Bataryayla çalışan ilk elektrikli otomobil 1830'lu yıllarda İskoçyalı Robert Anderson tarafından geliştirildiyse de bataryası şarj edilemediğinden o yıllarda yaygınlaşma olanağı bulamamış.

Benzinli otomobillerin icadına zemin hazırlayan olay ise 1850'li yılların ortasında

içten yanmalı motorların geliştirilmesi olmuş. Benzinle çalışan motora sahip ilk otomobil, 1885 yılında Alman mühendis Karl Benz tarafından icat edilmiş. Benz'in

"Motorwagen" adını verdiği otomobilde biri önde, ikisi arkada olmak üzere üç tekerlek bulunuyormuş. Benz'in 1891 yılında ürettiği dört tekerlekli ilk otomobili ise 3 beygirlik motoru ile saatte 14 kilometre hızla ilerleyebiliyormuş. Rudolf Diesel tarafından geliştirilen dizel motorunun kullanıldığı ilk otomobil ise 1936 yılında Mercedes-Benz tarafından

üretilmiş. 1900'lü yılların başından bu yana fosil yakıt kullanan otomobillerin sayısı önemli ölçüde artınca bu kez elektrikli otomobiller geliştirilmeye başlanmıştır.

Motor Dünyası'nın kapısından içeri girdiğimde mekânın büyüklüğü beni şaşırtıyor. BMW,

Mercedes, Ferrari, Maserati, McLaren ve nice değişik markalardaki arabaların yan yana sıralandığı geniş koridorda yürürken burasının tarihi bir binanın yeni bir kullanım

amacıyla düzenlenmesine güzel bir örnek olduğunu düşünüyorum. Pırıl pırıl parlayan, çeşitli renk ve modellerde arabaların, motosikletlerin, yarış arabalarının yanından geçiyorum. Minibüs, itfaiye arabası gibi tarihi araçları inceliyorum. İkinci kat ta duran teknelere ve tavanda ters duran arabalara hayretle bakıyorum. Yarışlarda kullanılan kaskların, giysilerin de sergilendiği cam duvarlı teşhir ve atölye alanlarının arasında yürüyorum. Binanın tarihi tren kontrol odasının da bulunduğu toplantı odaları bölümünü geziyorum.

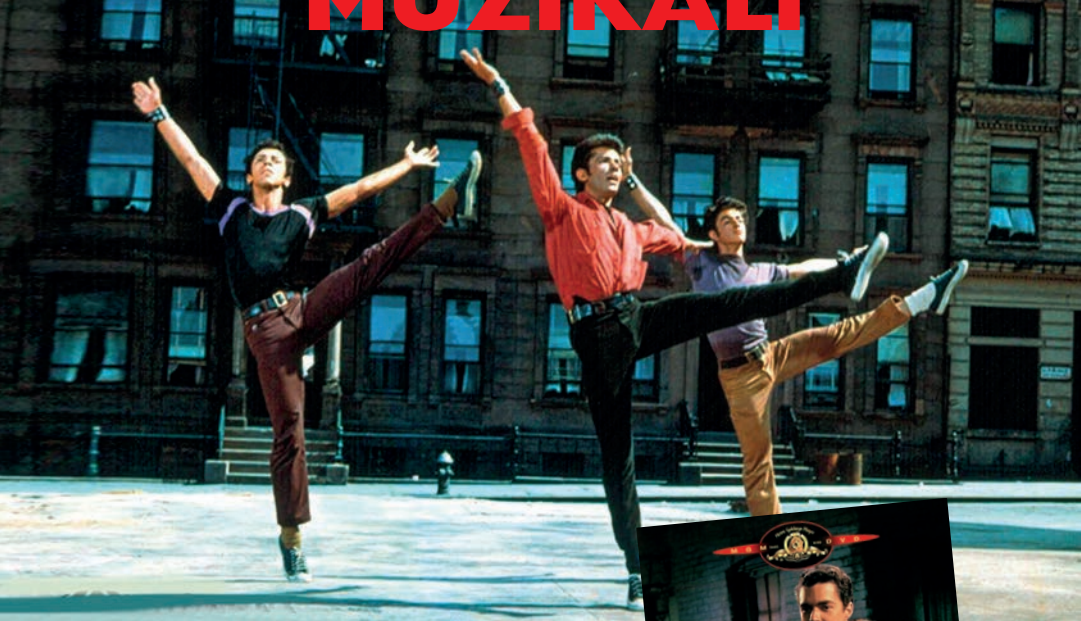
Motor Dünyası'ndan çıkmak Müzereyken panolardan birinde okuduğum, son Alman İmparatoru ve Prusya Kralı Kaiser Wilhelm II'in şu sözü beni gülümsetiyor: "Otomobil geçici bir fenomen, ben ata inaniyorum." •

izlensentoker@
butundunya.com.tr

İnsanlar Yaşadıkça
Mehmet Ünver

BİR GENÇLİK MÜZİKALİ

İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde o korkunç yıkımdan güç bela kurtulan insanlar rahat bir nefes aldılar. Dönemin yetişkinleri yoğun bombardımanlarda sevdiklerini kaybetmenin ve cepheden dönemeyen evlatlarının bir mezarı bile olamayışının acılarını yaşamışlardı. Geri kalan yaşamlarında biraz olsun huzur istiyorlardı. Buna karşın ekonomik sorunlar ve işsizlik onları bekliyordu. Savaştan hemen sonra doğmuş olan çocuklarsa »

o korkunç trajediden kıl payı kurtulmuşlardı. Buna karşın o çocuklar yirmili yaşlara geldiklerinde hiç beklenmedik toplumsal bir sıkıntı baş gösterdi. Bu sıkıntı, “kuşaklar arası çatışma” denen ve evvelce hiç yaşanmamış sarsıcı bir huzursuzluktu. Çatışmanın bir tarafında savaşı yaşamış olan ebeveynler diğer yanındaysa onların yirmili yaşlara girmiş ve artık kendilerini ispat etme derdine düşmüş çocukları vardı.

Zaman değişmişti, altmışlı yılların delikanlıları ve genç kızları kendi başlarına buyruk yaşamak istiyor, işe veya okula gitmeden günlerini yaşatmalarıyla diledikleri gibi geçirmeyi arzuluyorlardı. Bunda elbette giderek gelişen özgürlük ortamının da katkısı vardı. Onlar daha da özgür olmak ve bir daha geri gelmeyecek olan gençlik günlerini doyasıya yaşamak istiyorlardı. Ne yazık ki aralarından bazıları bu uğurda çok yanlış yollara saptı. Bu yanlışlıkları hazin bir şekilde harcanıp gitmelerine ve “kayıp kuşak” olarak anılmalarına neden oldu.

Bugün sizlere anlatacağım “Batı Yakası’nın Hikâyesi” (West Side Story) müzikali o acı günleri olağanüstü güzellikteki müzikler ve danslarla anlatan çok etkileyici bir

filmdir. Bu film sayesinde dönemin kaybeden gençlerinin hazin öyküsü asla unutulmayacak bir şekilde geride kalanların belleğine kazındı. Robert Wise’in yönettiği ve müziklerini Leonard Bernstein’in bestelediği film 1961 yılında gösterime girdiği anda tüm dünyada aylarca kapalı gişe oynamış ve o sene on dalda Oscar Ödülü kazanmıştır.

“Batı Yakası’nın Hikâyesi” bir gençlik müzikali gibi görünse de toplumsal acılar ve göçmenlik konusunu perdeye yansıtan önemli bir eserdir.

Konu altmışlı yılların başında New York kentinin Batı Yakası’nda geçer. İki farklı gruba mensup gençler bölgeyi bir türlü paylaşamamakta ve bu uğurda şiddetli sokak kavgalarına dönüşen çatışmalara girmektedirler. Çoğu işsiz ve okullarıyla problem yaşamakta olan bu gençlik gruplarından biri, kendilerini bölgenin gerçek sahibi olarak kabul eden Jetler’dir. Diğer grup ise oraya Portoriko adasından göç ederek

Nathalie Wood ve Richard Beymer

gelen Sharklar'dır. Her iki grupta da delikanlılar ve genç kızlar bulunmaktadır. Aileleri ve öğretmenleriyle iletişim sorunları yaşamakta olan bu gençler, toplumun genel geçer kurallarını hiç umursamazlar. Hepsi de bir boşluk içindedir ve belirsiz bir geleceğin ürkütüsünü duymaktadırlar. Zamanlarının çoğunu geçirdikleri Batı Yakası'nın sokakları için hiç bitmeyen bir çatışma içinde

olmaları bir bakıma benliklerindeki bu boşluktan kaynaklanmaktadır.

Konunun anlatımında sunulacak koreogra-

filer gereği bu filmde rol alacak gençlerin çok iyi dans etmeleri gerekmiş ve bu yüzden sıkı bir oyuncu seçimi yapılmış. Başrollerini Nathalie Wood, Richard Beymer, George Chakhiris, Rita Moreno ve Rus Tumbly'nin paylaştığı filmdeki tüm oyuncular hem rol hem de dans yeteneğine sahiptirler.

Film ilerledikçe beklenmedik olaylar gelişmeye başlar. Portorikolu gençlik grubunun lideri Bernardo'nun kız kar-

deşi Maria, rakip gençlik grubu Jetler'in yakışıklı lideri Tony'ye âşık olur. Birbirinden nefret eden iki farklı sosyal gruptan gelen bir genç kız ve delikanlının aşkları giderek alevlenirken filmin konusu düşman ailelerin çocuklarının umutsuz aşkını anlatan "Romeo ve Juliet" öyküsüne evrilir. Bunun farkında olan Maria ve Tony dikkat çekmek için gizli gizli buluşurlarken

mensup oldukları iki düşman gençlik grubu arasındaki çatışmalar şiddetlenir ve ne yazık ki bir cinayetle son bulur. Üstelik öldürülen kişi Sharklar'ın lideri ve Maria'nın ağabeyi olan Bernardo'dur. Rakip gençlik grubu olan Jetler tarafından öldürülmüştür.

Filmde Bernardo rolünü oynayan
George Chakiris

Bu cinayet birbirine düşman olan iki gençlik grubu arasındaki çatışmayı çok daha büyük ve trajik bir boyuta taşır. Yakın zamana kadar yalnızca bir bölge paylaşımı için çatışan gençler artık birbirlerini öldürmek için fırsat kollamaktadır. Çoğunlukla okullarını asan ve günlerini sokaklarda geçirmekten başka bir şey bilmeyen gençler bu başıboşluklarının onları nasıl bir trajediye sürüklediğinin farkında değildir. Doğru yolu seçip bir an önce okullarına ve ailelerine dönmek yerine yanlışlıkta ısrar ederler ve bunun sonucunda ikinci bir cinayet işlenir. Bu kez öldürülen Jetler'in lideri ve aynı zamanda da Maria'nın çılgınca sevdiği Tony'dir. New York gibi bir dünya kentinin merkezinde gerçek bir kan davası yaşanmakta ve kör bir oç alma isteği giderek yükselmektedir. İçlerinden yalnızca bir tanesi tutturdukları bu yanlış yolun başlarına ne gibi belalar getireceğinin farkına

vardığı için filmi seyredenlerin beynlerine kazınan şu unutulmaz sözü söyler:

“Keşke bu cinayetlerin henüz işlenmemiş olduğu günlere geri dönebilseydik.”

Oysa artık iş işten geçmiştir. İki genç hayatını kaybetmiş, aralarında bir barış sağlaması gereken tertemiz bir aşk hazin bir şekilde son bulmuş ve geride büyük bir pişmanlık kalmıştır.

“Batı Yakası'nın Hikâyesi” bir müzikalin ötesinde önemli mesajları olan bir filmidir. Gençlerin enerjilerini ve yeteneklerini kendilerine güzel bir gelecek sağlamak uğruna kullanmak yerine serserilik ve şiddet içinde savrulmuş harcamalarının onlara yaşatacağı acıları üst düzey sinema teknikleri kullanarak anlatır. Ayrıca ülkemizde ilk kez geniş sinemaskop ekran ve özel bir seslendirme sistemiyle gösterilen film olma özelliğini taşır. Konusu, oyuncularını, müziklerini ve danslarıyla unutulmazlar arasına giren filmi görmek isteyenler sinemaların önünde uzun kuyruklar oluşturmuştur.

“Batı Yakası'nın Hikâyesi” filmi evrensel bir sorunu anlatmakta ve bence tüm gençlerin en az bir kez izlemeleri gerekmektedir. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

DAHA YAŞANABİLİR YARINLARA BİLİNÇLİ TÜKETİMLE ULAŞABİLİRİZ!

**BİLİNÇLİ
TÜKETİCİ,
KAYNAKLARI DAHA
ETKİN BİR ŞEKİLDE
KULLANARAK
ÇEVRESEL ETKİLERİ
AZALTABİLİR.**

Ürün ve hizmet çeşitliliği ile artan kullanım ve sahiplik, bireylerin mutluluğu, sosyal statüleri ve başarının anahtarı gibi algılanmaktadır.

Gelir ve tüketimin artması, daha lüks ürünlere olan talebi artırmakta ve toplumda yenilikleri erken benimseyenlerin yeni standartlar belirlemesine yol açmaktadır. »

Diğerleri de bu standartlara uyum sağlamak için çabalamakta ve bu tüketim döngüsü sürekli olarak devam etmektedir.

Ancak bu süreç, ekonomik büyüme ve bolluk dinamiklerini savurgan tüketim davranışlarının yol açan olumsuz noktalara da taşıyabilmektedir.

İNSANLAR, DİĞERLERİNDEN ETKİLENEREK DAHA YÜKSEK BİR YAŞAM STANDARDI ELDE ETMEK İÇİN GÖSTERİŞLİ TÜKETİM EĞİLİMİNDE OLABİLİRLER.

Toplumun her düzeyinde, gereksiz tüketim ve savurganlık belirtileri ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, insanların çevre bilinciyle tüketim yaparak kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını sağlamalarıyla önlenir.

Bu yaklaşım, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çevresel kaynakların bozulmadan ve tükenmeden kullanılmasını hedefler.

İhtiyaçları karşılamak için üretilen ürün ve hizmetler, insanların yaşamlarını iyileştirmelerine ve kaliteli bir yaşam sürdürmelerine olanak tanır.

Ancak tüketim sadece ihtiyaçları karşılamakla kalmaz, aynı zamanda sosyal statü arayışı gibi etkenlerle de şekillenir. İnsanlar, diğerlerinden etkilenerek daha yüksek bir yaşam standardı elde etmek için gösterişli tüketim eğiliminde olabilirler. Bu da tüketim kalıplarının benzerleşmesine ve tüketim çılgınlığının artmasına neden olabilir.

Sürdürülebilir tüketim kavramı, doğal kaynakların gelecek nesillere de aktarılabilmesini sağlamak için önem arz etmektedir.

Bu da ürünlerin üretiminden kullanımına

ve atılmasına kadar olan süreçlerde çevresel etkilerin minimize edilmesini gerektirir.

Sürdürülebilir tüketim, hem ürünlerin tasarımı ve üretimi hem de tüketici davranışları açısından ele alınmalıdır. Bu noktada insanların doğal çevreyi korumak ve gelecek

nesillere aktarmak için çevre bilincine sahip olmaları önemlidir.

Bilinçli olarak hareket eden tüketiciler, kaynakları daha etkin bir şekilde kullanarak çevresel etkileri azaltabilirler. Bu anlayış, endüstriyel tüketicilerden son kullanıcılara kadar herkes için geçerlidir.

Tüketim kültürü, ürün ve hizmetlere farklı değer ve anlamlar yükleyerek arzuların isteklere, isteklerin de ihtiyaçlara dönüştürüldüğü bir sistemdir.

Tüketim, sembollerin ve göstergelerin tüketilmesi haline gelmiş ve fiziksel doyumun ötesine geçmiştir.

Ürünlerin sürekli olarak yenilenmesi ve geliştirilmesi, tüketicilere statü ve sosyal kimlik sağlama aracı olarak sunulmaktadır. Bu süreç, tüketim miktarını

artırarak ve sürekli döngüleri teşvik ederek devam etmektedir.

Tüketim kültüründe ürünler genellikle gerçek bir işlev yerine, tüketici arzularını tatmin etme amacıyla sunulmaktadır.

Bu, tüketicilerin ihtiyaçlarını değil, arzularını yönlendirerek ve artırarak tüketim faaliyetini teşvik etmektedir.

İşletmeler, tüketicileri daha fazla harcamaya teşvik etmek için sürekli olarak ürünlere yeni değerler ve anlamlar yükleyerek onların satın

alma isteklerini artırmaya çalışmaktadır.

Ürün çeşitliliğinin artması, tüketicilere daha fazla seçenek sunarak bireysel tercihlerine daha uygun ürünleri seçme imkanı tanırken, aynı zamanda akılcı bir seçim yapmayı zorlaştırabilir.

Ayrıca, satın alınan üründen duyulan tatmin düşük olduğunda, fırsat maliyetleri ortaya çıkabilir. Bu nedenle, ürün çeşitliliğinin azaltılması, sürdürülebilirliği artırmak adına önemli bir adım olabilir.

Sürdürülebilir tüketim politikaları, ürünlerin yanı sıra hizmetlerin ve süreçlerin etkilerini de dikkate alarak uygulanabilir. Kişilerin tüketimlerinde sağlık, çevresel etki ve sosyal boyutları göz önünde bulundurmalarını teşvik edilebilir.

Sonuç olarak, günümüzde çevrenin bozulması, kaynakların azalması ve artan tüketim çeşitliliği karşısında, talebi azaltmaya yönelik uygulamalar sürdürülebilirlik açısından önemlidir. •

rehatartici@butundunya.com.tr

Veba, fareler değil pis insanlar nedeniyle yayılmış olabilir

Çeviri:
YİĞİT EREN GÜNEY

Yeni bir araştırma, “Kara Ölüm” denilen veba salgınının yayılmasının nedeninin fareler değil insanlar olabileceğini ortaya koydu. Kara Ölüm, insanlık tarihinin en büyük salgınlarından birisiydi. Avrupa nüfusunu 1346’dan 1353’e kadar etkileyen salgın, tahminen 75 ila 200 milyon insanın ölümüne yol açtı. Avrupa’da 19. yüzyılın başına kadar önüne geçilemeyen ve Yersinia pestis adı verilen bakterinin sebep olduğu hastalığın, uzun süredir fareler tarafından yayıldığı düşünülüyordu. Fakat Oslo ve Ferrara üniversitesindeki bilim insanları, bit ve pire gibi insan ekto-parazitlerinin salgının yayılmasına yol açma ihtimalinin daha yüksek olduğuna inanıyorlar.

14. ve 19. yüzyıl arasında yaşanan dokuz veba salgınındaki ölüm oranı bilgileri üzerinde çalışan araştırmacılar, veba salgınının nasıl geliştiğini

adım adım izlediler. Hastalığın fareler tarafından, hava yoluyla ya da insanların ve insanların giysileri üzerindeki bit-pirelerce nasıl yayılmış olabileceğinin modellemesini de yaptılar. Araştırmacılar incelenen dokuz salgın dalgasının yedisinde, insan faktörünün yer aldığı modelleme ile salgının (diğer ikisine kıyasla) daha yakın bir benzerlik gösterdiğini saptadılar.

Araştırmacılar, çalışmalarını anlattıkları makalelerinde, “İkinci Veba Pandemisi”nin fareler ve farelerin üzerindeki pireler yoluyla bulaştığı yaygın biçimde kabul edilmesine karşın, böyle bir iddianın tarihsel ve arkeolojik dayanağı çok azdır.” tespitinde de bulundular. •

Kaynak: telegraph.co.uk, “Black Death plague spread by dirty humans not rats, study suggests”, 16 Ocak 2018

Kapak resmi: 1350 yılı dolaylarında, insanların hıyar-cıklı vebadan kurtulmak için dua edişlerini betimleyen bir taşbaskı. (Hulton Arşivi)

Murathan Mungan

Murathan Mungan, 1980 kuşağının en çok okunan, tanınan şairlerinin önde gelenlerinden. Aynı zamanda öykü, roman, deneme, tiyatro oyunu, radyo oyunu, senaryo, masal ve şarkı sözü yazarı. Aynı zamanda da bir dramaturg. Devlet Tiyatrosu'nda altı, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda üç yıl dramaturg olarak çalıştı. İlk yazıları, 1975 yılında gazete ve

dergilerde; şiirleri de dönemin aynı zamanda önemli bir siyasi odağı olan Murat Belge'nin yönetimindeki Birikim dergisinde yayımlandı. 1980 yılında, ilk kitabı Mezopotamya Üçlemesi adlı oyun üçlemesinin ilki olan Mahmut ile Yezida ile Türkiye İş Bankası'nın açtığı yarışmada ikincilik; 1981 yılında da Sahtivan adlı şiiri ile "Gösteri" dergisinin açtığı şiir yarışmasında

birincilik ödülüne layık görüldü. Aynı yıl Orhan Veli'nin şiirlerinden kurgulayarak oyunlaştırdığı tek kişilik oyunu Bir Garip Orhan Veli, Kent Oyuncuları'nda Müşfik Kenter tarafından oynandı. Metal adlı ilk şiir kitabı 1994 yılında yayımlandı. Hedda Golder Dile Bir Kadın öyküsü ile Haldun Taner Öykü Ödülü'nü Nedim Gürsel ile birlikte paylaştı.

Metal adlı ilk şiir kitabı 1994, çeşitli alanlara dağılmış

yirmi yıllık çalışmalarından yaptığı özel bir seçmeyi Murathan'95 adlı kitabı 1995 yılında yayımlayan; 2012 Erdal Öz Edebiyat Ödülü'nü alan Murathan Mungan'ın yazıları, şiirleri ve kimi kitapları bugüne değin İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, İsveççe, Norveççe, Yunanca, Fince, Boşnakça, Bulgarca, Farsça, Kürtçe ve Flamanca'ya çevrilerek çeşitli dergi, gazete ve antolojilerde yayımlandı.

KIRILGAN

*Kırılğan bir çocuğum ben
Yüreğim cam kırığı
Bütün duygulardan önce
Öğrendim ayrılığı
Saldırgan diyorlar bana
Oysa kırılğanım ben
Gözyaşlarım mücevher
Saklıyorum herkesten
Ürküyorlar gözümdeki atesten
Ürküyorlar dilimdeki zehirden
Ürküyorlar o dur durak bilmeyen
gözükara cesaretimden
Diyorlar: Bir yanı sarp bir
uçurum,
Bir yanı çılgın dağ doruğu.
Oysa böyle yapmasam ben
Nasıl korurum içimdeki çocuğu?
Bir yanı çılgın nar ağacı
Bir yanı buz sarayı.*

OLMASA MEKTUBUN

*Kim inanır senle ayrıldığımıza
Sanma unutulur kalp ağrısı
zamanla
Her şeyi unutarak yaşanır sanma
Neydi bir arada tutan şey ikimizi
Birleştiren neydi ellerimizi
Bırak bana anlatma imkansız
sevgimizi
Sevmek birçok şeyi göze almaktır
Olmasa mektubun yazdıkların
olmasa
Kim inanır senle ayrıldığımıza
Baksana geçmişe ne çok anıyla
yükklü
Nerde o taverna nerde sinema
Harcanmış zamanlar yeniden
yaşanmazki
Geç kaldıktan sonra arama boş!*

İSTERSEN HİÇ BAŞLAMASIN

İstersen hiç başlamasın
Bu hikaye eksik kalsın
Onca yaraların ardından
Yeni bir aşk yaratamazsın
Örselenmiş bir çocukluk
İşte benim bütün hikayem
Kaç sevda geçse de yüreğimden
Bu yıkıntıları onaramazsın

İstersen hiç başlamasın
Geç kalmışız birbirimize
Yanlış kapılarla geçmiş bunca yıl
Dönemeyiz artık ilk gençliğimize
İstersen hiç başlamasın
Söz verelim kendimize.

*

ESKİDENDİ, ÇOK ESKİDEN

Hani erken inerti karanlık,
Hani yağmur yağardı inceden,
Hani okuldan, işten dönerken,
Işıklar yanardı evlerde,
Eskidendi, çok eskiden.

Hani ay herkese gülümserken,
Mevsimler kimseyi dinlemezken...
Hani çocuklar gibi zaman nedir
bilmezken,
Eskidendi, çok eskiden.

Hani hepimiz arkadaşken,
Hani oyunlar tükenmemişken,
Henüz kimse bize ihanet etmemiş,
Biz kimseyi aldatmamışken,
Eskidendi, çok eskiden.

Hani şarkılar bizi bu kadar
incitmezken,

Hani körkütük sarhoşken
gençliğimizden,
Daha biz kimseye küsmemiş,
Daha kimse ölmemişken,
Eskidendi, çok eskiden.

Şimdi ay usul, yıldızlar eski
Hatıralar gökyüzü gibi gitmiyor
üstümüzden
Geçen geçti,
Geçen geçti,
Geceyi söndür kalbim
Geceler de gençlik gibi eskidendi
Şimdi uykusuzluk vakti.

*

AŞKIN KARANLIK METALİ

Karanlıkta duruyorum aşk vurma-
sın yüzüme
dokunmasın kimse bana
kimse ulaşmasın artık tenimin
incinen yerlerine...
uyanmasın bir daha etimdeki ya-
ralı hayvan
zamanın siyah deltasında çürü-
mek istiyorum
biliyorum artık kimse yok
kimsesizliğime...

biliyorum aşka kimse yok
aşkın karanlık metali soğuyor yü-
reğimin derinliklerinde...
aşklarım, arkadaşlarım, dostlarım
dağılıp gitti herkes
içimi sızlatacak kimse kalmadı
içimde.

ADI DUA OLAN SEVGİLİM

Yedi rekât günah kıldım
bedeninde
Dizlerinde yedi zikir secdeye
vardım
İhmalin uzak meleşine teninde
aldandım
Yapayalnızdım kendi kalabalığım
içinde
Tarih kadar yalnız,
aşka âşına, acıya unutkandım

Er yüzlerde tavaf ettim bunca yıl
kalb evini
Kırk yemin kurutmuştur sanırken
çiğimin pınarlarını
İnanmadığım Allah'a
Senin yüzünde inandım
Adı dua olan sevgilim
Yandım yandım yandım

Sessizliğe borcum var birkaç
kelime,
Sessizliğe borcum var birkaç
feryat,
Sessizliğe borcum var birkaç
çığlık,
Sustum, yıllarca sustum kan
içinde
Ödeyemedim borcumu onca şiirle
Adı dua olan sevgilim
Yandı ruhumun gömleği
Yedi deryalar içinde
Aştım aştım aştım

Aslında sen yoktun
Yalnızca bir duayı sevdim ben

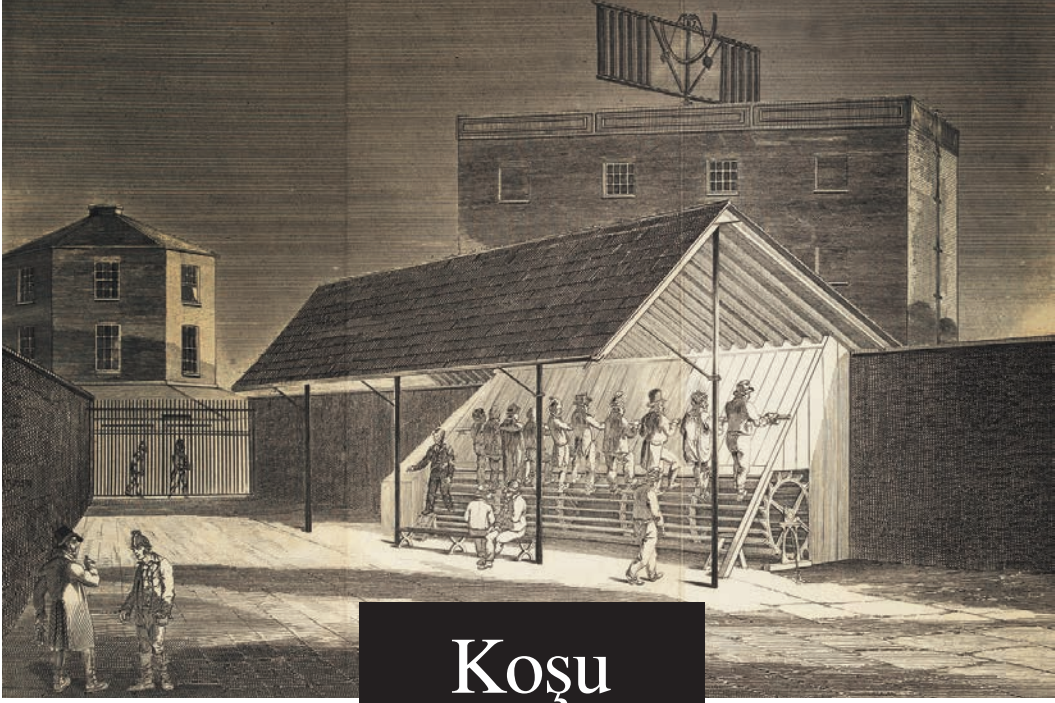
Varlığın yalanımdı
Aştım aşkın aşkı
Geçti gitti hepsi
Geçti gitti işte
Dudaklarım kilitli
Yasin yasin yasin

Çok şükür ölmeden
Son duamı ettim ben
Allah beni tek etti
Kendi dağımı kazdım defterime
Gün geldi burdan da gittim

*

BU NE BİÇİM HAYAT

Bu ne biçim Postacı
Üç defa çalıyor kapıyı
Bu ne biçim kel
Hem merhemi var
Hem sürmüyor başına
Bu ne biçim biçimler
İstediginiz kadar çoğaltulabilir
Memleket çok müsait buna
Örneğin yeni bir komşu taşındı
karşıya
Bir baktım Fahriye Abla!
Kırk yıllık bir rötar yapmış
Erzincan Treni
Ben gelmişim şu yaşıma
O ise şiirdeki yaşından gün alma-
mış daha
Benimki ne biçim hayat
Uymuyor ne gördüklerime
ne duyduklarıma
ne okuduklarıma
Ben ne biçim benim
Ne kendime benziyorum
Ne başkalarına

Çeviri: SABRIYE AŞIR

Aralıksız ayak sesleri, kısıtlı alan ve bir arpa boyu yol gidemenin monotonluğu... Saatler geçmiş gibi geliyordu fakat yalnızca on bir dakika olmuştur ve “Neden kendime işkence ediyorum ki? Bu şeyin insanlık dışı bir ceza olarak görülmesi gerekiyor.” diye düşünüyorsunuz. Aslında tam da böyledir. Ya

Koşu Bandının Karanlık Tarihi

Günümüzde en yaygın biçimde kullanılan egzersiz makinelerinden biri olan koşu bandının tarihi, aslında son derece rahatsız edicidir.

da böyleydi...

Koşu bantları

1800’lerde, İngiliz mahkûmları cezalandırmak için yapılmıştır. O dönemlerde, İngiliz cezaevi sistemi berbat derecede kötüydü. İdam ve sürgün çoğunlukla tercih edilen

cezalandı. Ve kilit altında olanlar da çok pis hücrelerde saatlerce tecrit ediliyordu.

Bu nedenle, dini gruplar, yardımseverler ve Charles Dickens gibi ünlülerin öncülüğündeki toplumsal hareketler, bu vahim koşulları değiştirmeye ve mahkûmlar için düzeltmeye yardım etmeye çalıştı. Hareketleri başarıya ulaştığında, cezaevlerinin tamamı yeniden şekillendirildi ve koşu bandı gibi yeni rehabilitasyon yöntemleri getirildi.

Dünyaca ünlü yazar Oscar Wilde da 1895 yılında hapse girdiğinde, koşu bandı cezasının kurbanlarından biri olmuştu. Kent Üniversitesi'nde görev yapan Dr. Vybarr Cregan-Reid, iki yıl ağır cezaya mahkûm edilen Oscar Wilde'in günde altı saat koşu bandı üzerinde kaldığını belirtiyor ve ekliyor: "Bu onu gerçek anlamda mahvediyordu. Nitekim cezaevinden çıktıktan üç yıl sonra da öldü."

Koşu bandının özgün versiyonu, 1818'de İngiliz mühendis Sör William Cubitt tarafından geliştirildi. Mahkûmlar büyük bir çarkın, 24 dişli boşluğuna basıyordu. Çark

Sör William Cubitt

döndükçe mahkûm, modern step makinalarına benzer şekilde, düşme riskine karşı adım atmaya devam etmek zo-

runda kalıyordu. Bu arada dişlilerin dönüşü, suyun pompalanması, tahılların öğütülmesi ya da değirmene güç sağlanmasına yarıyordu. "Ayak değirmeni" adı bundan gelmektedir.

Bu mekanizmalar, mahkûmları adam etmenin harika bir yolu olarak görüldü. Ve değirmenlere güç sağlanması, Napolyon Savaşları'ndan dolayı daralan İngiliz ekonomisinin yeniden inşa edilmesine de fayda sağladı. Bu, mahkûmlar hariç herkes için bir kazançtı.

Öyle tahmin ediliyor ki, mahkûmlar ortalama olarak koşu bandında günde 6 saate kadar kaldılar. Bu da 1524 ila 4267 metre tırmanmaya eşdeğerdir. 4267 metre, aşağı yukarı Everest Dağı'nın yarı noktasıdır. Bunu haftanın beş günü az bir besinle sürdürdüğünüzü düşünün.

Cubitt'in tasarımı, İngiliz

Çark döndükçe mahkûm, adım atmaya devam etmek zorunda kalıyor, **dişlilerin dönüşü, suyun pompalanması, tahılların öğütülmesi ya da değirmene güç sağlanmasına yarıyordu.**

İmparatorluğu ve Amerika’da hızlı biçimde yayıldı. İcadından sonraki on yıl içinde, 50’den fazla İngiliz cezaevi bir koşu bandına sahip olmuştu. Ve Amerika’da da rakam benzer seviyeydi.

Beklendiği üzere, yetersiz beslenme ve bu efor birleşince pek çok mahkûmun çöküntü ve sakatlıklar

yaşadığı, cezaevi gardiyanlarının ise bunlarla ilgilenmedikleri görüldü. 1824’te New York cezaevi gardiyanı James Hardie, daha taşkın tutukluların ehlileştirilmesinde mekanizmanın hakkını teslim ediyor, “korkuyu tesis eden, monoton devamlılık ve zorluk” diye yazıyordu. Ki bu halen çoklarının hemfikir olduğu bir alıntıdır.

Ve İngiltere’de 19. yüzyılın sonuna kadar kullanılan koşu bantları, 1898’de çıkarılan Cezaevi Yasası’yla aşırı derecede acımasız bulunarak yasaklandı.

Fakat elbette bu işkence aleti bir intikamla, bu kez her şeyden haber-

Burma, Rangoon Hapishanesi’nde koşu bandında çalışan mahkûmlar 1890-1899.
(Kaynak: wellcomecollection)

siz halkı hedef alarak geri döndü. 1911'de ABD'de bir koşu bandı patenti tescil edildi ve 1952'ye gelindiğinde günümüzün modern koşu bandının öncüsü yapılmıştı.

nizle karşı karşıya kaldığınızda, ne zaman inebileceğinize de kendiniz karar verdiğiniz için memnuniyet duyabilirsiniz. •

Çeviri kaynağı: "The treadmill's dark and twisted past" - Conor Heffernan

Başlangıç noktası her yerdir

Bir turist ziyaret ettiği kasabanın yaşlı marangozuna sorar: "Bu kasaba neyile ünlüdür?" Yaşlı adam yanıt verir. "Bu kasaba, dünyada gidebileceğiniz her yerin başlangıç noktasıdır. Buradan başlayarak istediğiniz her yere gidebilirsiniz."

Yaşlı adam ne kadar haklı. Oysa çoğumuz yaşamın zenginliğinin hazzına varabilmek için başka bir yerde olmamız gerektiğini sanıyoruz: Önce bir noktaya gelelim, özlem duyduğumuz şeylere kavuşalım, ondan sonra mutlu olmaktan bahsedebiliriz.

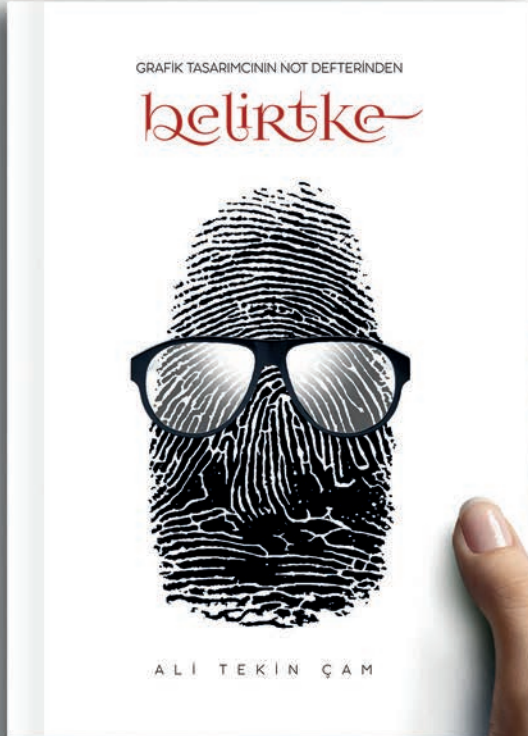
Şimdi buradayız. Başka bir yerde ve zamanda olmamız imkânsız. Oysa alacağımız kararları 'eğer' sözcüğü yönetiyor.

LOGOLARIN GÜCÜ ADINA!

Dünyamızı ele geçiren uzaylılar gibi, her yerdeler; dünyayı sahipleri adına değiştirmek için her şeyi yapabilecek “şeyler” onlar... Onları biz yapıyoruz! Yaparken ne kadar bilgi, beceri ve emek harcarsak, o kadar etkili oluyorlar. Logoların gücü tartışılmaz ama çoğu zaman kendi başlarına değil. İyi bir ürüne kötü logo, iyi bir atletin kötü bir ayakkabıyla koşması gibi, ayağının acıması, performansının düşmesine neden olsa da, o yine iyi koşuyor ama çabuk yoruluyor. Kötü bir ürüne muhteşem bir logo ise yaramaz bir çocuğun ayağındaki lüks ayakkabı gibi, kısa sürede dağılıp, şatafatını yitiriyor.

Logo, markanın yalnızca bir parçası. Bütünün ifadesini bulduğu bir simge: “Güçlü”, “Atılcı”, “Çılgın”, “Yenilikçi”, “Geleneksel” gibi kavramlar form ve renk ilişkileriyle kendini göstermeye çalışıyor. Ama bir sorun var: milyonlarca markanın paylaştığı bu iddialar, bir o kadar tasarımcının elinden geçerken, bir “olmazsa olmaz”a varmak zorunda: Farklı ve diğerlerinden ayrılan bir şey üretmek. Bu kadar etrafımızı sarmış ve görünmek için çabalayan logo arasından sıyrılıp öne çıkacak bir şampiyon yetiştirmek, her logo tasarımcısı için heyecanlı bir macera. Büyük ödül ise, diğer tasarımcıların “Ahhh! Bunu ben yapmalıydım!” diyeceği bir logo tasarlamak, ya da diğer markaların “Ahhh! Bizim logomuzu da bu tasarımcı yapmalıydı!” diyeceği

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Gelişmiş uygarlığımız, bizi ekolojik bir krizden koruyamayabilir

Yazan: DENİZ BENER

Biz insanlar, doğal kaynakları tüketiyor ve atık üretiyoruz. Bu durumun sürdürülebilmesi için, doğanın bu gereksinimlerimizi karşılayabilme kapasitesine sahip olması gerekiyor. Ekolojik ayak izi, insanların doğaya olan etkisini ve doğanın gereksinimlerimizi karşılayabilmesinin sürdürülebilirliğini ölçmenin bir aracıdır.

Hepimizin bir ekolojik ayak izi vardır. Bu ayak izi; kişinin, hane- nin, kentin, şirketin ya da ülkenin doğa üzerindeki etkilerini ortaya koyar. Beslenme, enerji, ulaşım, mal ve hizmetler gibi alanlar, ekolojik ayak izimizi etkileyen unsurlardır. Ekolojik ayak izi, doğanın ürettiği- miz atıkları absorbe edebilmesi için gerekli olan toprak ve su miktarının

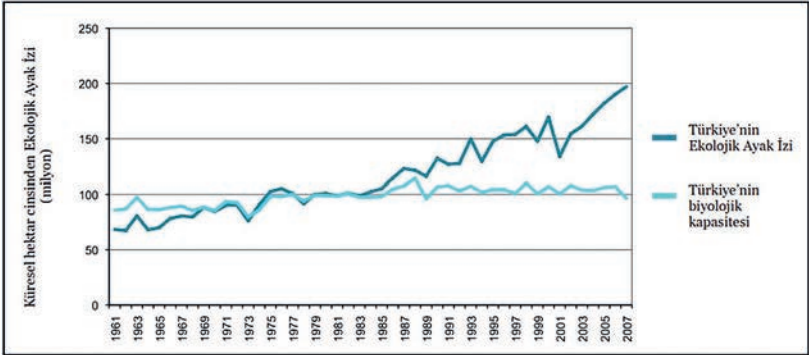

ölçümü olarak ifade edilir. Ekolojik ayak izimizi bilmek ise, gezegenimiz dünyayı nasıl etkilediğimizi görmemizi ve anlamamızı sağlar.

WWF'nin 2014 yılı Yaşayan Gezegen Raporu'na göre, insanların doğal kaynaklara yönelik talebi, dünyanın kendini yenileme kapasite-

tesinin daha üzerinde. Bu durum ise, doğal kaynaklarımızın ve biyolojik çeşitliliğin giderek azalması, atıklarımızın biriktikçe birikmesi ve atmosferdeki karbon yoğunluğunun artması sonuçlarını beraberinde getiriyor. Dünya genelindeki canlı türlerinin popülasyonları 1970 yılından bu yana yüzde 52 oranında azalmış durumda.

Doğadan, onun kendini yenileyerek üretebildiği miktarın çok çok daha fazlasını alıyor olmamız,

Türkiye açısından bakıldığında, ülkemizde doğal kaynakların (biyolojik kapasite) üretilme hızından daha hızlı tüketmesi (ekolojik ayak izi) ekolojik ağıımız olduğunu ortaya koyuyor. Bu durum, dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye'de de sürdürülebilir olmayan bir yaşam biçiminin işareti kabul ediliyor. Türkiye'nin mevcut durumunu aynen devam ettiği gelecek senaryosuna göre, ekolojik ayak izi 2007 - 2050 yılları arasında %63, üretimin ayak izi ise %51 artmaktadır. Mevcut gidişatı sürdürmek, Türkiye ekonomisi için büyük risk oluşturabilir. (İleri okuma için: WWF Türkiye'nin Ekolojik Ayak İzi Raporu-2012 Global Footprint Network)

Doğal kaynaklarımız ve biyolojik çeşitlilik azalırken, atıkların birikmesiyle atmosferdeki karbon yoğunluğu her geçen gün artıyor.

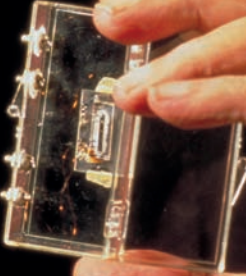
insanlığı tehlikeli bir sınıra taşıdı. Üstelik bu, dünyamızın milyonlarca yıllık tarihini göz önüne aldığımızda, akıllara durgunluk veren bir hızla gerçekleşti. Doğayı korumanın ve onun kendini yenileme dengesine saygı duymamızın bir sosyal faaliyet değil; gelecek nesillerin ve insanlığın varlığının devamı için bir zorunluluk olduğunu bu noktada görmez ve önlem almazsak, endişe verici günler yaklaşıyor demektir.

Doğa üzerindeki bu baskıyı azaltmazsak, pek çok alanda gelişmiş bir uygarlık kuruyor olmamız, varlığımızı güvence altına almaya yetmeyebilir. Dolayısıyla uygarlığımızın önündeki çözüm bekleyen

konu, ekolojik ayak izimizi doğanın dengesine uygun bir seviyeye çekebilmektir.

Buna katkıda bulunmanın ilk adımı, kişisel olarak kendi ekolojik ayak izimizi küçültmekle ve akılcı bir tüketim davranışı göstermekle başlamaktadır.

İkinci adımı ise evimizin, işyerimizin, ülkemizin yönetiminde söz sahibi olanlardan dünyamızın sürdürülebilir bir dengeye kavuşmasına uygun kararlar almalarını talep etmemizdir. Çünkü hepimizin besine, içilebilir suya ve temiz havaya gereksinimi var ve doğa biricik yaşamsal sigortamız... •

Mikro elektroniğin mütevazı kahramanı

Jack Kilby

Akıllı elektronik devriminin içinde bulunduğumuz şu yıllarda, hem akıllı elektronik donanımlar hem de internet dünyasındaki olağanüstü gelişmeler alanında adını her gün defalarca kez duyduğumuz bazı özel isimler var. Ve bu kişileri az ya da çok tanıyor, yakından izliyoruz. Fakat bu olağanüstü gelişmelerin temelinde imzası olan ve adını belki hiç

*Bilgisayar
çipinin
temelini
oluşturan
entegre devreyi,
1958 yılında
Jack Kilby
geliştirdi.*

duymadığımız bazı özel kahramanlar da var.

Amerikalı Elektrik-Elektronik Mühendisi ve Buluşçu Jack Kilby bu mütevazı kahramanların başında yer alıyor. Bilgisayarlarda, akıllı telefonlarda, evlerimizde ve işyerlerimizdeki diğer elektronik ürünlerde, araçlarımızdaki GPS'lerde yer alan bilgisayar çipinin temelini oluşturan entegre

devreyi, 1958 yılında Jack Kilby geliştirdi. Kilby'nin devre üzerindeki transistörlerin tek bir silikon bloğu üzerinde küçülebileceği buluşu, kişisel bilgisayarlar, mobil telefonlar ve hatta mikrodalga fırınların üretilmesinin yolunu açan öncü bir adımdı.

Teknoloji alanındaki otoritelerin, yaptığı katkıları Henry Ford ve Thomas Edison'la aynı kefeye koydukları Jack Kilby, bu buluşuyla yalnızca mikroçipin öncüsü olmakla kalmadı; aynı zamanda Nobel Ödülü kazandı ve milyonlarca dolarlık yeni bir endüstri kurulmasını da sağladı.

Gençlik yıllarında, başarılı bir mühendis olma azmiyle çok çalışan Kilby, mezun olduktan sonra Amerika'nın en büyük teknoloji şirketlerinden Texas Instruments'a katıldı.

Bir devredeki dirençler, kondansatörler ve transistörler gibi elektronik bileşenlerin ayrı ayrı hazırlanarak bağlanmaları yerine, tek bir yarıiletken yüzey üzerinden bağlanmaları fikrinin

Elektronik devrelerin minyatürleştirilmesi konusunda öncü bir buluş yapan Jack Kilby.

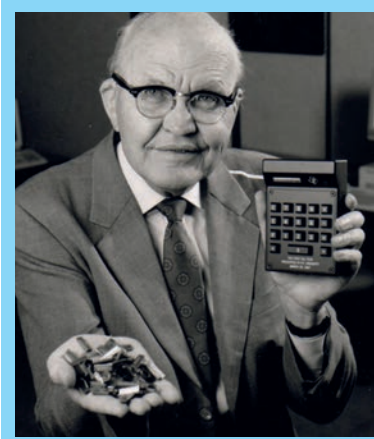

üzerinde çalışan Kilby, bir kondansatör, bir transistör ve üç direnci aynı çip üzerinde birleştirdi. Bu buluşunu flip flop, çoklu vibratör ve faz kaydırmalı osilatör

Entegre devresini neredeyse Kilby'yle eşzamanlı olarak geliştiren Robert Noyce patent davasını kaybetti ama ortağı Gordon E. Moore ile günümüzde Silikon Vadisi'nin devleri arasında yer alan Intel'i kurdu.

devreleriyle sınanan Jack Kilby, böylelikle ilk mikroçip prototipini geliştirmiş oldu.

Kilby ve Texas Instruments, bu minyatür elektronik devre için 1959 yılı Şubat ayında patent başvurusunda bulundu. Fakat başka bir yerde başka bir mühendis de aynı amaç uğruna çalışıyordu. Intel'in kurucularından birisi olan, "Silikon Vadisi Başkanı" lakaplı Robert Noyce da Fairchild Semiconductor isimli şirketlerinde, "düzlemsel entegre devre" dedikleri bir mikroçip üretmişlerdi.

İlk mikroçip, Jack Kilby'nin 60'ın üzerindeki patentinden yalnızca bir tanesidir. Entegre çipli bilgisayar, balistik füze kontrol sistemi, yarı iletken tabanlı termal yazıcı ve hesap cetvellerini müzelerin bir parçası olmaya mahkûm eden elektronik cep hesap makinesi de onun buluşlarından bazılarıdır.

Jack Kilby'nin ilk entegre devreyi geliştirmesi mikro elektronik alanında devrim yarattı.

Onlar da 1959 yılı Temmuz ayında patent başvurularını yaptılar. Uzun bir hukuk mücadelesi sonunda mahkeme, Jack Kilby'nin mikroçip buluşçusu olduğuna hükmetti. Noyce'un avantajlı olduğu taraf ise, kendi geliştirdiği prototipin seri üretiminin daha kolay olmasıydı.

Kilby'nin geliştirdiği ilk mikroçip bir ataşın yarısı boyutundaydı, üzerinde bir kondansatör, bir transistör ve üç direnç yer alıyordu. Bugünkü teknoloji ise bu büyüklüğe 100 milyonun üzerinde transistör sığdırmayı mümkün kılıyor.

Bugünkü mikroçipler yüzlerce yenilikle inanılmaz ölçüde geliştirildi. Fakat Kilby'nin prototipi, günümüz teknolojisi için dönüm noktası niteliğindedir. •

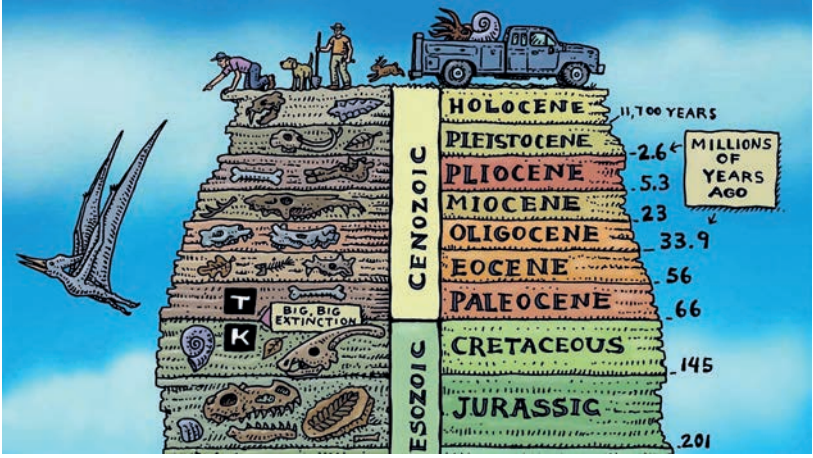
İnsanlığın etkileri ne kadar sürecek?

Dünya dışı varlıkların günümüzden bir milyon yıl sonra gezegenimize geldiğini ve jeolojik kaydı incelediğini hayal edin. Bu meraklı araştırmacılar, bizlerle ilgili ne bulacaklardır?

Jeologların, bilim adamlarının ve diğer uzmanların yaygınlaşan biçimde Antroposen ya da yeni insanlık çağı dediklerini bulacaklardır. Biz insanların sebep olduğu etkiler öylesine yaygın, çok derin ve kalıcı ki, bazı jeologlar bizlerin kendimize özgü bir çağı

hak ettiğimizi savunuyorlar. Ki bu da 4.5 milyar yıl öncesine ya da dünyanın şekillendiği zamandan bu yana uzanan jeolojik zaman ölçeğindeki yeni bir öge demektir.

Modern insanlar, çeşitli buz çağlarının arkasından kalan buzullar ya da dinazorların çoğunu yok

Kaya kayıtları (jeolojik kayıtlar) geçmişe dönmemizi ve yerkürenin eski çağları konusunda bilgi edinmemizi sağlıyor. İklimsel değişimler, bölgede hangi canlıların ya da bitkilerin yaşadığı, nehir yataklarının nasıl değiştiği ve diğer tabiat özellikleri, bu değerli bilgilerden sadece birkaçıdır.

eden asteroitle eşdeğer tutulabilir. Peki, bir çağ ne demektir? En basit biçimde, jeolojik bir zaman birimidir. Modern insanların evrimine tanıklık eden buzlu bir dönem, Pleistosen Çağı vardır. Veyahut kıtaların bugünkü biçimlerini aldığı 34 milyon yıl önceki bir sera dönemi

olan Eosen Çağı vardır.

Kaya kütleleri kayıtlarında rastlanan iklim değişiklikleri ya da fosiller, bu çağları ayırt etmeye ve jeologların eski zamanları anlamlarına yardımcı olmaktadır. Peki, modern insanların gezegen üzerindeki etkisinin kaydı ne olacak? Bu etkiler, yalnızca şehirlerin büyümesi gibi bugün bize apaçık görünen şeylere dayanmıyor. Hatta bundan bir milyon yıl sonra kayalara gömülü olan New York veya Şangay'ı bulmayı denemek zor olabilir.

Fakat insanlar dünyaya plütonyum ve plastik gibi, daha önce yeryüzünde var olmayan yeni şeyler bırakıyorlar. Aslında stratigraferler (tabakabilimciler) olarak da bilinen ve jeolojik zaman çizelgesini belirleyen jeologlar, Antroposen

Nobel ödüllü Hollandalı kimyager Paul Crutzen, Antroposen terimini ilk kez 2002 yılında Nature adlı bilimsel yayındaki mak-

lesinde kullanmıştır. Antroposen, insanlığın yerküre üzerinde büyük etkilere sebep olduğu yeni bir jeolojik çağı ifade etmektedir.

için 1950'ler civarında bir başlangıç tarihi önermişlerdir. Bu önerilen dönem, insanların dünyanın dört bir yanında nükleer bombalar patlatmaya ve görülmemiş elementleri rüzgarla saçmaya başladıkları zamanlardır.

Bu elementler kaya kayıtları içerisinde kalacak, hatta bizim kemiklerimiz ve dişlerimizde bile

tabakalarda bir "öncesi ve sonrası" biçiminde ortaya çıkacak. Çünkü benzersiz bitki ve hayvan türlerinin tamamıyla yok olmasına sebep olan bu tür faaliyetlerdir.

Bu yok oluş belki de, 40 bin yıl önce insanlığın Afrika'dan yayılıp Avustralya gibi yerlere ulaşması ve gıda olarak yararlanabileceği hayvanların ortadan kalkmasına

sebeb olmasıyla başladı. Bu durum Avustralya için olduğu kadar, Avrupa ve Asya için de geçerlidir; örneğin yünlü mamutu düşünün. Ayrıca Kuzey ve Güney Amerika için de geçerlidir.

Yalnızca birkaç yüz bin yıldır bu gezegeni adımlayan bir tür olmasına karşın, Homo Sapiens'in geleceğin fosil kayıtları üzerinde büyük etkisi var. Bu durum aynı zamanda, insanlık yarın ortadan kaybolrsa bile evrimin bizim

bugüne kadarki seçimlerimiz tarafından yönleneceği anlamına da geliyor.

Biz insanlar, bazı özel bitki ve hayvanların yeni türlerini geliştiriyoruz. Tıpkı mısır ve fareler gibi. Fakat bizim oluşturduğumuz bu yeni dünya düzeni, yerini aldığı eski

Dünyanın geçmişini öğrenmek ve anlamak, günümüzde sürdürülebilir bir yaşama sahip olmayı seçmek adına aldığımız kararlarda etkili olabilir. Çünkü ancak dünyanın geçmişinde neler yaşandığını ve doğanın buna nasıl karşılık verdiğini dikkate alırsak, kaynaklarımızı ve muhtemel riskleri yönetebilme becerisine kavuşabiliriz.

milyonlarca yıl boyunca var olmaya devam edecektir. Ve yalnızca 50 yıl içinde, bütün dünyayı ince bir film tabakayla kaplamaya yetecek miktarda, en az 8 milyar metre ton plastik ürettik.

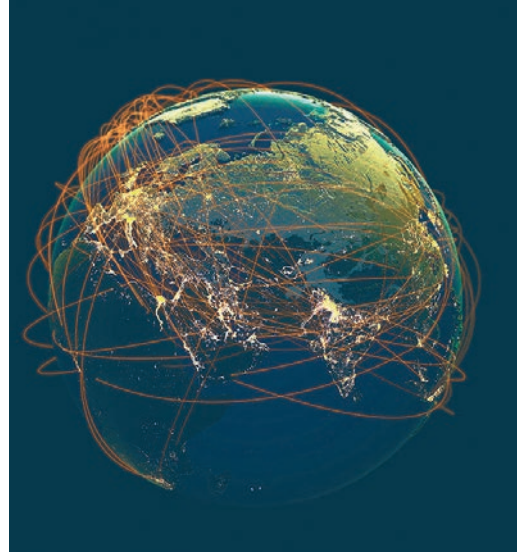
İnsanların çiftçilik, balık avı ve ormancılık faaliyetleri de bu

dünya gibi kendini çabuk toparlayabilen bir özellikte değil. Fosil kayıtlarının da gösterdiği gibi bitki ve hayvan çeşitliliği, flora ve faunanın benzersiz eşlemeleriyle çevresel zorluklara karşı koymasına imkan sağlar. Hatta bir kıyamet sonrasında bile. Bu, insanlar için de geçerlidir.

Eğer okyanusun mikroskobik bitkileri karbondioksitin çok fazla artması nedeniyle zarar görürse, diyelim ki biz insanlar nefes alıp vermek için gereksinim duyduğumuzun yarısı kadar miktardaki oksijen kaynağını kaybedeceğiz. Bu durum, geleceğin kaya kayıtlarında duman izleri olarak belirecektir.

İnsanlığın kömür, petrol ve doğalgaz yakma tutkusu, gezegenimizin yer yanına partiküller yayılmasına yol açıyor. Havanın karbondioksit miktarındaki ani yükselişe eşlik eden bu boğucu duman, şimdiye kadarki tüm Homo Sapiens'in soluduğundan daha yüksektir.

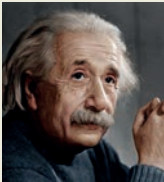
66 milyon yıl önceki volkanik patlamalardan kalan benzer izlere de, Kretase Dönemi'nin sonunda bir asteroidin neden olduğu felaketin kayıtlarına da halen çok eski kayalıklarda rastlanabilir. Dolayısıyla

bizim tuhaf leke izlerimiz de, günümüzden 66 milyon yıl sonra bile kolaylıkla bulunabilecektir.

Elbette biz insanlarla bir asteroid arasında önemli bir fark var. Bir uzay taşının, yerçekimini takip etmekten başka seçeneği yoktur. Bizler ise daha farklı davranmayı (bir felakete yol açmamayı) seçebiliriz. Ve eğer farklı davranmayı seçersek, binlerce ya da hatta milyonlarca yıl sonra bile insan uygarlığı varlığı sürdürebilir. •

Kaynak: "How long will human impacts last?" - David Biello

“ Dünya yaşamak için tehlikeli bir yer; kötülük yapanlar yüzünden değil, durup seyreden ve onlara ses çıkarmayanlar yüzünden

Albert Einstein

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

İsviçre'de Emekliler İçin 13. Maaş Kabul Edildi

İsviçre'de yapılan referandumda, yaşlılar için emeklilik ödemelerinin artırılmasını öngören teklif yüzde 58 ile kabul edildi. Emeklilere yılda 13. maaş verilmesine evet oyu çıkarken, emeklilik yaşının 65'ten 66'ya çıkarılmasına hayır oyu çıktı. İsviçre Sendikalar Federasyonu ve merkez sol partiler tarafından desteklenen önerinin kabul edilmesi için İsviçre'nin 26 kantonunun çoğunluğunun desteğine ihtiyaç vardı. Çoğu destek

verirken, en güçlü muhalefet düşük vergili kantonlardan geldi. Hükümet, iş dünyası lobileri öneriyi mali açıdan sürdürülebilir olmadığını gerekçesiyle reddetmişti. Dünyanın en zengin ülkelerinden biri olan

İsviçre’de hayat pahalılığına ilişkin kaygılar ise sürüyor. İsviçre’nin en büyük kenti olan Zürih, Economist Intelligence Unit tarafından Kasım ayında yayımlanan bir araştırmada dünyanın en pahalı kenti olarak Singapur ile aynı sırada yer almıştı. İsviçre’de asgari yaşlı aylığı 1.225 İsviçre Frangı, en yüksek yaşlı aylığı ise 2.450 Frank. Çiftler için bu miktar 3.675 Frank ile sınırlandırılmış durumda.

2 Türkiye’de Nüfus Artış Hızı Durdu

Türkiye’de yıllık nüfus artış hızı 2022 yılında binde 7,1 iken, 2023 yılında binde 1,1 olarak kayda geçti. Türkiye’de nüfus artışı 2022 yılında Avrupa Birliği ortalamasının üstündeydi ancak bu sert düşüşün ardından 2023 yılında ortalamanın altına gerilemesi mümkün. Türkiye’de doğurganlık hızı da kademeli şekilde azaldı. Yıllık nüfus artış hızı Covid-19 pandemisinin yaşandığı 2020 yılında binde 5,5’e düşmüş, bu son 20 senedeki en düşük oran

olmuştu. Avrupa’da ise 2022’de yıllık nüfus artış hızı binde 6,1 gerçekleşti. AB’de en yüksek nüfus artış hızı binde 41,2 ile Malta’da görüldü. Avusturya, Almanya, Hollanda, İspanya ve Belçika gibi Avrupa’nın önde gelen ülkelerinde nüfus artış hızı hem Türkiye hem de AB ortalamasının üstünde gerçekleşti.

3 ABD Savunma Bakanlığı’ndan UFO Raporu

Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı, II. Dünya Savaşı’ndan bu yana tanımlanamayan uçan cisimlerle ilgili yapılan incelemelerin sonuçlarını açıkladı. Hazırlanan raporda, hükümetin 2. Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonra yürüttüğü soruşturmalarda, dünya dışı hiçbir kanıt bulunmadığı ve görülenlerin çoğunun yanlış tanımlanmış sıradan nesnelere olduğu sonucuna varıldığı açıklandı. Rapor, Pentagon’un 2022 yılında yaptığı ve o dönemde yeni kurulan Tüm Alanlardaki Anomali Çözümleme

Ofisi'nin, uzaylıların dünyayı ziyaret ettiğine ya da buraya iniş yaptığına ilişkin herhangi bir kanıt bulamadığı yönündeki açıklamasının ardından geldi.

4 Yeni Anakonda Yılan Türü Keşfedildi

Bilim insanları Amazon ormanlarında 6 metre uzunluğunda yeni bir anakonda yılanı türü keşfetti. Daha önce vahşi doğada yalnızca *Eunectes murinus* isimli bir yeşil anakonda türünün olduğu düşünülüyordu ancak yeni "kuzey yeşil anakondanın" *Eunectes akiyama* adı verilen yeni bir tür olduğu belirtildi. Araştırmacı Bryan G. Fry, "Amacımız, Ekvador'daki Yasunileri rahatsız eden petrol sızıntılarının ne tür zararlar verdiğine dair gösterge olarak anakondaları kullanmaktır. Çünkü petrol sondaj çalışmaları kesinlikle kontrolden çıktı" dedi.

Yaklaşık 20 yıldır Güney Amerika'daki anakonda türlerini araştıran Fry, iki türün yaklaşık 10 milyon yıl önce birbirinden ayrıldığını

göstermelerine bu keşfin imkan sağladığını açıkladı. Fry, "Fakat gerçekten şaşırtıcı olan kısım, bu genetik farklılığa ve uzun süreli farklılıklara rağmen iki hayvanın tamamen aynı olmasıydı" dedi.

5 ABD'nin Teksas Eyaletinde Sınır Krizi Sürüyor

Biden yönetimi ile Teksas başta olmak üzere Cumhuriyetçi valiler arasında krize neden olan sınır güvenliği tartışmaları devam ediyor. Orta ve Güney Amerika'dan gelip Meksika'nın Amerika Birleşik Devletleri sınırında toplanan göçmenlerin yasadışı geçişleri, hız kesmeden sürüyor. Yetkililer, Şubat ayında yasa dışı geçişlerde, bir önceki aya göre artış olduğunu açıkladı. Rio Grande Nehri'ni geçen göçmenler, dikenli telleri aşarak sınırın Amerika Birleşik Devletleri tarafına geçmeye çalışıyor. Teksas

Ulusal Muhafızları da göçmenlerin sınırdan geçişlerini engellemekte yetersiz kalıyor. Düzensiz göçmen sorunu ve sınır güvenliği, Kasım ayında yapılacak başkanlık seçiminin en önemli gündem başlıklarından birini oluşturuyor.

6 Maymun İstilası

Tayland'ın Lopburi kenti maymun istilası altında. Yaklaşık 3 bin 500 maymunun ele geçirdiği şehirde hayat durma noktasına geldi. Lopburi Ticaret Odası, son iki yıldır artan maymun istilası yüzünden kent merkezindeki birçok dükkan ve işletmenin kepenk kapattığını açıkladı. Kentin tarihi mekanlarının da gezilemez hale geldiği belirtilen açıklamada, devletin bir an önce bu duruma çözüm bulması çağrısı yapıldı.

Maymunların sürekli mağazalara girerek etrafa zarar verdiğini belirten esnaf, işletmelerin camlarını ve çatılarını neredeyse her ay yenilemek zorunda kaldıklarını söyledi.

Kent sakinleri, bazı bölgelerin ise tamamen maymunların kontrolüne geçtiğini belirtiyor.

7 "Servet Raporu" Açıklandı

İngiliz gayrimenkul danışmanlık firması Knight Frank, 'Servet Raporu'nu yayımladı. Rapora göre,

ultra zenginler, yüzde 4,2 artarak dünya genelinde 626 bin 600 kişinin üzerine çıktı. Ultra zengin sayısı Kuzey Amerika'da yüzde 7,2, Orta Doğu'da yüzde 6,2 artarken, sadece Latin Amerika'da düşüş görüldü.

Rapora göre, 30 ülke arasında en çok

ultra zengin artışı yüzde 9,7 ile Türkiye'de yaşandı.

2022'de 30 milyon doların üzerinde serveti bulunan kişi sayısı bin 761 iken, 2023'te bin 932 kişiye çıktı. Türkiye'yi yüzde 7,9 ile ABD, yüzde 6,1 ile Hindistan takip etti. 2028'e kadar oluşması beklenen tabloda Türkiye yüzde 42,9'luk artış beklentisiyle, Hindistan ve Çin'in ardından 3'üncü sırada yer aldı.

8 En Sıcak Şubat Ayı

Avrupa Birliği'nin Copernicus uydu izleme sistemiyle yapılan ölçümlere göre 2024 yılının şubat ayı şu ana kadar kaydedilen

en sıcak şubat oldu. Copernicus verilerine göre, dünya genelinde geçen ay ortalama yüzey hava sıcaklığı 13,54 santigrat derece ölçüldü. Bu ölçüm, şubat ayı için 1991-2020 yılları ortalamasının 0,81 derece üzerinde.

Böylelikle, son 9 ay şimdiye kadar kaydedilen en sıcak aylar olurken, son 12 aydaki küresel ortalama sıcaklık ise 1991-2020 ortalamasının 0,68 santigrat derece üzerine çıktı.

9 Bilim İnsanlarından Yeni Buluş

Amerika Birleşik Devletleri'nde bilim insanları, antibiyotiğe karşı direnç mekanizmalarının üstesinden gelen yeni bir antibiyotik geliştirdi. Krezomisin adı verilen sentetik antibiyotik, çoklu ilaca dirençli bakteri türlerine karşı etkili oldu. Bu bakterilerden ikisi Dünya Sağlık Örgütü'nün yeni antibiyotiklere ihtiyaç duyduğu acil listesinde yer alıyor.

Yeni antibiyotiğin insanlarda işe yarayıp yaramadığını belirlemek

için daha fazla test yapılması gerekiyor. Antimikrobiyal direnç, virüslerin, bakterilerin ya da diğer mikropların ilaçlara yanıt vermeme anlamına geliyor.

Bu da Avrupa Birliği'nde yılda 35 binden fazla ölüme neden olduğu için halk sağlığı için tehdit oluşturuyor.

10 Sudan'da Açlık Krizi Endişesi

Sudan'ın başkenti Hartum'da bir yıldır süren çatışmalar nedeniyle kaos yaşanıyor. Birleşmiş Milletler'in en üst düzey gıda yetkilisi Dünya Gıda Programı Başkanı Cindy McCain, yaptığı açıklamada, Sudan'daki yıkıcı çatışmaların dünyanın en büyük açlık krizine yol açma riski taşıdığını söyledi.

BM gıda ajansı, Sudan genelinde yaklaşık 18 milyon insanın akut açlıkla karşı karşıya olduğunu ve en korunmasız durumda olanların cephe gerisinde sıkışıp kaldığını belirtti. •

NİSAN AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(c) Yıldırı	6-(a) İçe kapanık	11-(d) Pamuklu çamafır
2-(b) Onurluk	7-(b) Üslup, tarz	12-(c) Takdim etme
3-(a) Bitki varlığı	8-(b) Tarih yanığı	13-(b) Çirkin, huysuz
4-(b) Gizlemek	9-(d) Serbestlik	14-(a) Saçma, zırva
5-(d) Esnek	10-(a) Mevsimi	15-(d) Yabancı

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(b) Anonim
- 2-(c) Depar
- 3-(d) Mandıra
- 4-(a) Kerhen
- 5-(b) Musibet
- 6-(b) Mısır
- 7-(c) Tuz
- 8-(a) Fotomorfoz
- 9-(d) Soy Ağacı
- 10-(d) Kusurlu
- 11-(b) Kafiye
- 12-(c) Kampüs

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	F	E	Y	H	A	M	A	N	D	U	R	A	N		F
2	E	L	A		T	A	R	A	K		E	R		T	A
3	R	İ	L	A		T	İ	K		A	F	A	R	O	Z
4	İ	Z	A	F	İ		S	A	R	D	İ	S		N	
5	T	A	B	E	L	A		R	A	İ	K		A	A	
6	A		İ	R	A	K	S	A	K		A	D	R	E	S
7	L	A	K	İ	N		A	T	İ	K		R	A	D	İ
8	N	L		N		M	R		P	A	T	İ	K	A	
9	A	P	İ		D	A	M	A		R	A	N	A	K	
10	R	A	M	İ		S	A	L	A	Ş		A	Y	A	
11		K	A	B	A	K		A	Ş	İ	K		K	A	F
12	P	A	R	A	B	O	L		U	A	S	U	D	E	
13	R		E	R	A	T		E	R	İ	V	A	N	S	
14	İ	S	T	E	K		E	K	E	N	E	K		D	
15	M	A		T	Ü	R	K	Ü		İ	L	A	N	A	T
16	A	L	A		S	U		R	A						
17	T	A	V	A		A	Ş	İ	N	A					
18		T	A	R	A	M	A		O	L					
19	P	A	R	İ	S		T	A	N	E					
20	İ		E	K	İ	N	O	K	S						

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Eymen Kambur, Antalya

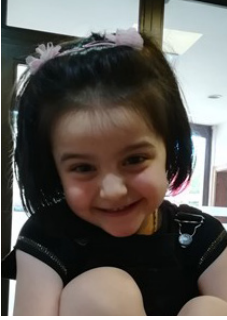
Kuzey Ali Ortacı, Rize

Mira Ortayazıcı, İstanbul

Nil Şahin, Ankara

Talya Erođlu, İstanbul

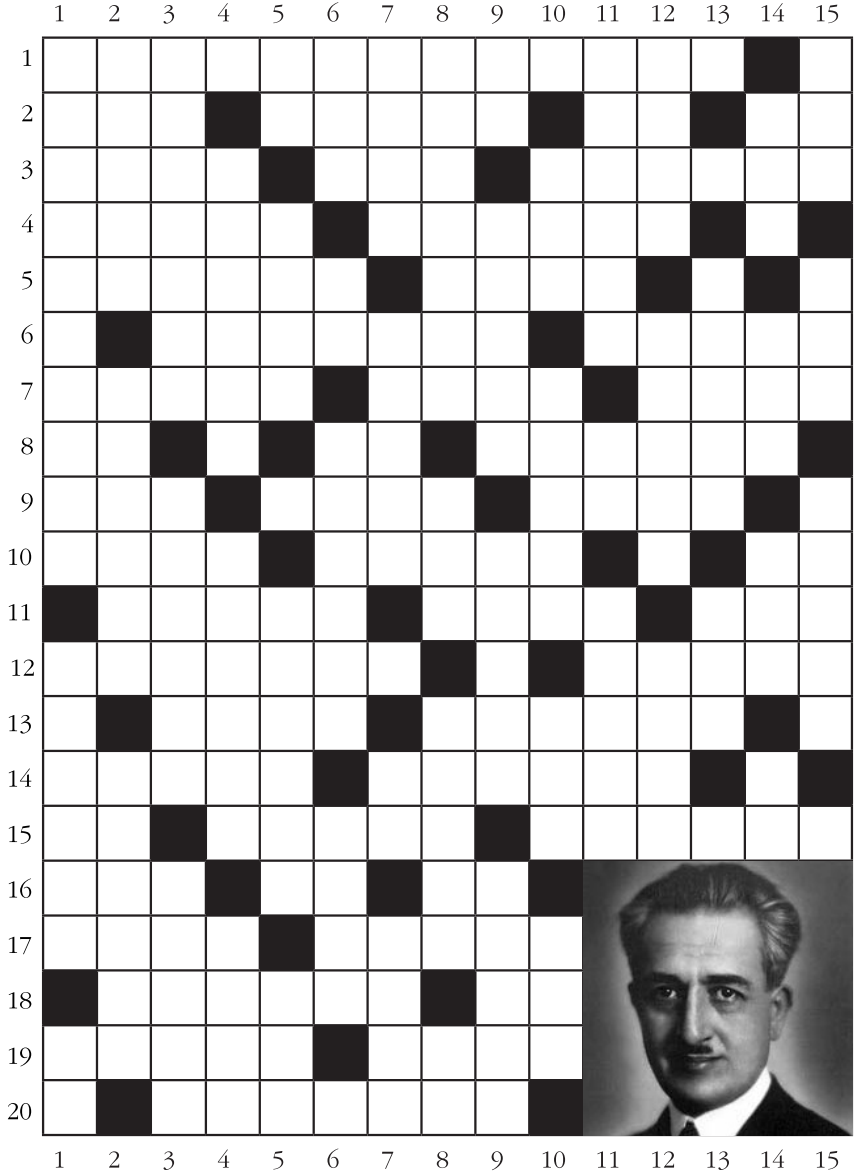
Artun Asker, Alanya

Nil Kestiöđlu, İstanbul

Berk ve Ece Kömüröü, İzmir

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-1886-1970 yılları arasında yaşamış olup, Türk Resim Sanatı'nda, portre sanatının ilk ve en önemli temsilcisi olan fotoğrafta görülen sanatçımız. 2-Bir göz rengi.- Suda yaşayan hayvanlarda solungaç.-Erkek.-Talyumun simgesi. 3-Bulgaristan'da bir kent.- Herhangi bir kas kümesinin irade dışı hareketi.- Hristiyanlıkta kilise tarafından verilen cemaatten kovma cezası. 4-Görece-li.- Manisa'nın Salihli ilçesi yakınlarında bulunan antik kent. 5-Hastanelerde her hastanın gündelik yemek ve ilacının yazıldığı kâğıt.- Alımlı, güzel, hoş. 6-Birbirinden gittikçe uzaklaşan ışınlar, çizgiler.- Bir kimsenin arandığında bulunabileceği yer. 7-Fakat, ama.-Çevik.- Razi olan, rıza gösteren. 8-Hollanda'nın plaka işareti.-Tıpta gelişmiş bir tanı tekniği.-Yazar Cemil Kavukçu'nun bir yapıtı. 9-Konya ilinde bir baraj.-Bir tür zeka oyunu.-Güzel kadın. 10-Istanbul'un bir semti.-Eğreti, derme çatma dükkan.-Şaşma belirten bir ünlem. 11-Yemeği ve tatlısı yapılan bir sebze türü.-Sevdaı.-Masallarda adı geçen efsanevi dağ. 12-Geometrik bir şekil.-Keder ve sıkıntıdan uzak, sakin. 13-Er, onbaşı ve çavuşlara verilen genel ad.-Asya'da bir başkent. 14-Talep.-Ekilmek için ayrılmış toprak parçası. 15-Olumsuzluk belirten bir ek.- Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume.-Duyurular. 16-Karışık renkli.-Başlıca içeceği-miz.-Eski Mısır'da güneş tanrısı. 17-Fide yetiştirmek için ayrılmış toprak bölümü.-Tanıdık, bildik. 18-Balık yumurtası ile yapılan bir tür meze.-'O' gösterme sıfatının eski dilde söylenişi. 19-Avrupa'da bir başkent.-Adet. 20-Altı aylık fasılalarla gece ile gündüzün eşit olduğu gün.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-'Hasan' (Çok Sesli Türk müziğinin öncü beş Türk bestecisinden biri olan sanatçımız).- Bütün maymun türlerini kapsayan memeliler takımı.-Matematikte sabit sayı. 2-AIDS hastalığını teşhis etmekte kullanılan test.- , Peru ve dolaylarında yaşayan memeli bir hayvan.-Yemeklerin yanında yenen yardımcı yiyecek. 3-Alevin oynatarak parıldaması.-Yoksullara yiyecek dağıtan hatır kurumu.-Başiboş. 4-Bravo anlamında bir sözcük.- Oluşan, meydana gelen.-Çabuk davranan. 5-Satrançta bir taş.-Duyuru.-Sayı çubuğu.-İsyankar. 6-Donuk renkli.-Bir renk.- Uğur getireceğine inanılan şey.-Büyükbaş hayvanlarda görülen öldürücü bir hastalık. 7-Orta Asya'da bir nehir adı.- Susuz sahra. Suyu .olmayan çöl.-İlave.- Geniş toprağı olan büyük konut. 8-Bir şarkıda her kıtadan sonra tekrarlanan ve bestesi değişmeyen parça.İyi, güzel.- Sürekli bir arada ve beraber bulunan, ortak iş yapan kişiler.'.... Deve' (Azeri yazar Elçin Efendiyev'in bir yapıtı). 9-Danimarka'nın plaka işareti.-Spor müsabakalarında birinin diğerine göre durumu.- Buğday, nohut gibi tanelerle kuru yemişlerin bir arada şekerle kaynatılmasıyla yapılan bir tür tatlı.-Duyuru. 10-Bayağı.-'.... Pencere' (Yönetmen Ferzan Özpetek'in 2003 yapımı bir filmi).-Kayınbirader.-Bir tür İngiliz birası. 11-Kadın, eş.-Uzaklık işareti.- Yeşil kabuğu soyulmuş ceviz. 12-Doğu Anadolu'da bir nehir.-'.... Köprüsü' (yazar Ivo Andric'in bir yapıtı).- Baygınlık, kendinden geçme durumlarına yol açan bir hastalık. 13-İrri taneli bir bezelye türü.- Kuyruk sokumu bölgesi. 14-Bir balık türü.-Tavır.-Anımsama.-Ruşçada evet. 15-Evre.-Hatay'da bir nehir adı.-Yazar Josh Malerman'ın bir yapıtı.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

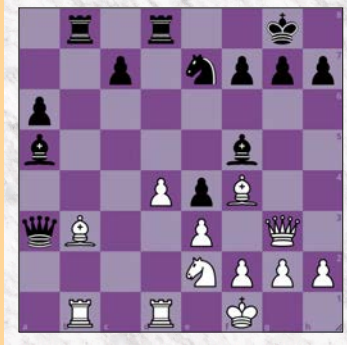
Mustafa Yıldız

KÜÇÜKLER VE YILDIZLAR ŞAMPİYONASI (2)

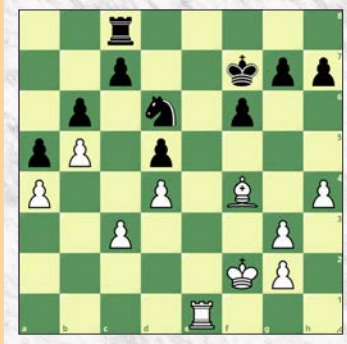
Beray Gece Erişkin - Defne Karaman, 8 Yaş Kızlar, 6. Tur

Oyunun 26. hamlesi oynanacak, sıra Beyaz'da. O, olasılıkla şöyle düşünüyor: Siyah benim b3'teki filimi istiyor ama ben önce c7 piyonunu alırsam d8'deki kaleyi de alırım bu arada 1 piyon kazanırım. Bu kararlar **26.Fxc7?** oynuyor. Oysa öncelikle 26.Fc4 ile filini kaçsa tehdidi devam ederdi. **26...Kxb3?!** Doğal ki 26...Fxc7 vezire baskı nedeniyle daha iyiydi. **27.Kxb3?** Burada da 27.Fxd8 Fxd8 28.Kdc1 Beyaz için daha iyi bir yoldu. **27...Vxb3** Oyun artık bitmiştir çünkü şah temposu nedeniyle 28.Fxd8 işe yaramıyor. **28.Kxe1 Fxe1 28.Fxd8 Vd1 29.Fxe7 Fd2# 0-1** Defne Karaman, 98 yarışmacı arasında 8 puanla ve averajla, 1. oldu, eş puanla Azra Heja Yıldız 2. oldu.

Eren Elçi - Ege Öz, 11 Yaş Genel, 6. Tur

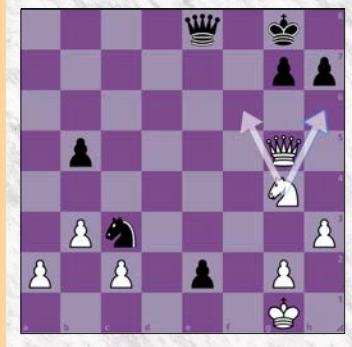
Durup dururken taş değiştirmek insanın başına iş açabilir. Nitekim, yandaki komunda Beyaz, yanlış bir değerlendirmeye Siyah'ın -d dikeyinde bingec oluşturmanın kendisi için iyi bir şey olduğunu sanarak fil ile atı değişiyor. **27.Fxd6? cxd6** Şimdi açılan -c dikeyinde beliren tehlikenin önüne geçmek zor. -a ve -c piyonları hedefte ve bunların ikisini birden koruyamaz. Olan oldu da bunlar keşke ders olsa. **28.Ka1?** Bu da yanlış seçim; öncelikle -c piyonu korunmalıydı. **28...**

Kxc3 Bundan sonrası çorap söküğü gibi gelir. **29.Şe2 Kxg3** Beyaz, 53. hamlede terk etti. **0-1** Ege Öz, kategorisindeki 200 oyuncu arasında 9 puanla 1. oldu.

Lena Doygun - Irmak Keser, 9 Yaş Kızlar, 7.Tur

Siyah'ın -e piyonunu vezire yükseltecek olması Beyaz'ı telaşlandırmış olmalı ki o, **44.Ah6+??** oynayıp **44...Şh8**'den sonra terk ediyor. **0-1** Sonrası yok ki -e piyonu gerçekten vezir oluyor. Hesaplaması zor ama **44.Af6+ Şh8** **45. Vxg7+ Şxg7** **46. Axe8+ Şf7** **47.Şf2 Şxe8** **48.a4** devam yolu Beyaz'a eşitlik fırsatı verirmiş. Irmak Keser, 97 yarışmacı arasında 8 puanla 1. oldu.

Beren Nisa Karabaş - Beren Çetin, 10 Yaş Kızlar, 8. Tur

30 hamle başa baş oynadı küçük (!) bir hata yap ve mat ol! Satranç yaşamdan bile acımasız. **30...Ad3** **31.Kd1 Va7+** **32.Şf1??** **Vf2#** **0-1** **32.Şh2** ve devamında doğru hamlelerle oyun eşit. Beyaz'ın vezir kanadındaki bağlı geçerlerine ve 1 fazla piyonuna karşılık siyah figürler çok aktif. Beren Çetin, 91 yarışmacı arasında 7,5 puanla 1. oldu.

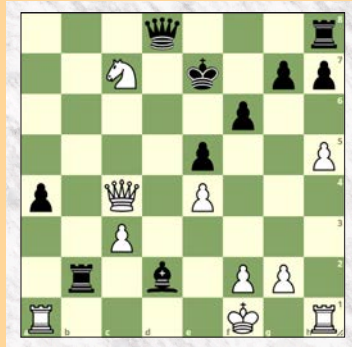

HEY ONBEŞLİ ONBEŞLİ

Türk satrancının büyük umudu, 15 yaşındaki yıldızımız Ediz Gürel, 27.02 – 07.03.2024 tarihlerinde katıldığı Prag Challengers (Meydan Okuyanlar) turnuvasında 6,5 puanla yenilgisiz birinci oldu ve GM normlarını tamamladı. Bu sonuçla Gürel, Türkiye'nin en genç büyükustası olarak satranç tarihine geçti.

Ediz Gürel - Rameshbabu Vaishali, Prag Challengers, 2. Tur

Sicilya Savunması Pelikan devam yolundan gelen yandaki konumda genç yıldızımız Gürel büyükusta adayına yakışır bir meydan okuma ile **27.Kxa4** oynuyor. **27...Kb1+** **28.Şe2** Siyah, terk ediyor. **1-0** Siyah, h1'deki kaleyi almaya kalksa mat olur veya vezirini yitirir.

mustafayildiz@butundunya.com.tr

Bize Gönderilen Kitaplardan

Atatürk ve İstanbul

Necdet Sakaoğlu

Kültür A.Ş.

29 Eylül
1939

Divriği doğumlu Necdet Sakaoğlu sevimsiz, soğuk ve gereksiz bir konuma itilen tarihi toplumun tüm kesimleriyle buluşturan öğretmenlerin öğretmeni. Yeni çalışmasıyla yüz yıl önce Gazi'lik unvanını alan Mustafa Kemal'in "İki cihanın kavşağında Türk vatanının ziyneti, Türk tarihinin serveti, Türk milletinin gözbebeği!" dediği İstanbul ile olan yaşanmışlıklarını anlatıyor. Kitap, bir ilkede imza atıyor: Bugüne kadar yanlış bir ezberle verilen-öğretilen Atatürk'ün gerçek doğum tarihini ilk kez paylaşıyor. Bu, bir İstanbul tarihi ve Atatürk özgeçmiş değildi. Özenle seçilmiş fotoğraflar eşliğinde, Atatürk ve İstanbul özelinde; bağlılığın, sevginin, başarının anlatısıdır. Atatürk ve İstanbul, bir liderin bir kente, bir kentin bir lidere bağlılığının hikâyesidir.

Türk Kahvesi

M. Sabri Koz, Kemalettin Kuzucu

Yapı Kredi Yayınları

11 Eylül
1950

Divriği doğumlu Sabri Koz halk kültürü ortamımız küreselleşme

yıkımından ve yangınından korumak için çabalayan; birbirinden değerli sözlü yazılı ürünleri sonsuzluğa erdirmek için çalışan halkbilimci. İngilizce ve Rumence yayınlanan Kemalettin Kuzucu ile birlikte hazırladığı Kahve kitabı, kahvenin ülkemizdeki 500 yıllık macerasını anlatıyor. 500 yıldır Türklerin hayatında önemli bir yer tutan kahvenin kökleri, bir Afrika ülkesi olan Habeşistan'a (Etiyopya), dalları bir Arap Yarımadası ülkesi olan Yemen'e kadar uzansa da artık ne Yemen'den dağılıyor bütün dünyaya ne de Habeşistan'dan... Ama bu yayınlıkta Türkler'in payı büyük ve "Türk Kahvesi" de ne olduğu bilinerek tüketilen bir "imparatorluk içeceği" aynı zamanda... Hiçbir zaman söylencelerden, dinî ve siyasî engellemelerden ve ticarî ilişkilerden kopmamış bir tarihi var kahvenin. Avrupa'ya nasıl taşındığı, kendini kabul ettirinceye kadar ne-

ler yaşadığı hep anlatılır durur. Ancak, çok uzun zamandan beri dünya kahve ticareti büyük tacirlerin elinde. Oysa kahve, Türkler açısından, hazırlanışı, pişirilmesi, sunumu ve bunlarla ilgili geleneksel uygulamalarıyla “çok özel” bir içecek.

Selvi Boylum Al Yazmalım

Cengiz
Aytmatov

Ketebe
Yayınları

Yapıtları yüz altmıştan fazla dile çevrilen “Bozkırdaki Bilge” “İnsan evrende değil, evreni insanın içinde gören bir dikkat ve duyarlılığın sahip” Aytmatov’un Türkçe yayınlanmamışları da dahil kitapları yeniden usta çevirmen Mehmet Özgül’ün emeği ile yayınlanıyor. “Bireyin, millî kimliğini kaybetmeden evrensel bir ortak paydaya ulaşabileceğini” gösteren; İnsanın kötü yanıyla yarattığı felâketleri ortadan kaldırmak için yine insanın iyi yanına, sağduyusuna dönmeyi telkin eden sadece Türk coğrafyasında değil bütün dünyaya seslenen çağdaş bir Dede Korkut’tur, Aytmatov.

Peşin Hükümlüler

Dr. Robert
A. Burton

Say Yayınları

Bir şeyi kesinlikle bildiğinizde bunu bilirsiniz, öyle değil mi? Gökyüzünün mavi olduğunu, trafik ışığının yeşile döndüğünü veya sabah kalktığımızda o günün çarşamba olduğunu “bilirsiniz”. Bunları bilirsiniz, çünkü bilirsiniz işte. Nörolog Burton, bir şeyi bildiğimiz zaman sahip olduğumuz emin olma hissinin, kontrolümüzün ve bilgimizin ötesindeki kaynaklardan geldiğini ifade ediyor: “Emin olmak, gerçeğe dayalı bir kanıt olmaktan çok zihinsel bir duyumsamadır. Bu bilme hissi, bilginin teyidi gibi gözüktüğü için onu aklın bir ürünü gibi görmeye eğilim gösteririz. Fakat gitgide artan kanıtlar, emin olma gibi duyguların beynin ilkel alanlarından kaynaklandığını ve aktif, bilinçli düşünme ve mantık çerçevesinden bağımsız olduğunu gösterir. Bilme hissi kendiliğinden oluverir, onun oluvermesini sağlamak bizim elimizde değildir.” Peşin Hükümlüler, zihin, bilgi ve akıl hakkında bildiğiniz (ya da bildiğinizi sandığımız) şeylere meydan okuyor.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ALİ TEKİN ÇAM, İSTANBUL

Bu kitabı okurken çokça gülecek, bazen de hüznoleneceksiniz.
Soluk soluğa bitirdiğinizdeyse bir kez daha okumak isteyeceksiniz.
Çünkü o güzel günleri anlatıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İ B R A H İ M Ç A L L I

Türk resim tarihinde yer alan bazı adlar, sanatları kadar kişilikleri ile de konuşulur ve çağdaşlarını aşan bir üne kavuşurlar. Atatürk'ün “Sen değerli bir ressam olduğun kadar, iyi bir de hatipsin” dediği, 14 Kuşağı ressamlarından

Çallı böyle biriydi. 1924'te Ankara sergilerinin ilkinin açılışını yapan ve

Çallı'ya “güzel sanatlar; aynı milletin çocuklarının birbirlerini tanımalarını, sevmelerini ve böylece oluşacak yüksek duygulara tâbi olmalarını temin eder” diyen Atatürk, Çallı'nın bir resmini yorumladı: “Doğum yerinin efe

tipini ne güzel canlandırmıştır. Onun ruhundaki efelik bu tabloda tam olarak görülmektedir. Yalnız bir tarafını kabul etmeyeceğim: Tablodaki atlar

çok tavlı ve güçlü olarak yapılmıştır. Savaşta bizler bir parça ekmeği güç bulurken, atlarımız arpa denen nesneyi unutmuşlardır. Çallı sen bu atları biraz

zayıflat ki bu tablo o devrin anlamını taşısin!”

Yahya Kemal'in öldüğü odada, onun portresini çalışıyordu. Son sözleri: “Yahya

Kemal'in ruhu beni çağırıyor, orada dostluğumuz devam edecek” oldu.

